

1.5.8 ความยั่งยืนของโครงการ หมายถึง แนวทางปฏิบัติอย่างเป็นระบบหรือเป็นทางการ เกี่ยวกับการนำโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ที่ประสบผลสำเร็จ ไปดำเนินการ ต่ออย่างยั่งยืน ให้มีความคงอยู่หรือความต่อเนื่องในการทำโครงการตลอดไป

1.5.9 การถ่ายทอดส่งต่อโครงการ หมายถึง วิธีการนำโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ที่ประสบผลสำเร็จแล้วไปประยุกต์หรือปรับปรุง ขยายผล ถ่ายทอด หรือส่งต่อไปใช้ใน สถานที่อื่น ๆ ได้มากน้อยเพียงใด ด้วยการเป็นโรงเรียนต้นแบบ หรือศูนย์การเรียนรู้ ให้กับผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น

1.5.10 ผลการจัดกิจกรรมดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการจัดโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียน ชุมชนบ้านแก่งใหญ่ ใน 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมด้านการป้องปรามและแก้ไขปัญหาการติดสารเสพติดใน สถานศึกษาและอบายมุข กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการพนันในสถานศึกษา และกิจกรรม ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาทะเลาะวิวาทในสถานศึกษา

1.5.11 ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อผลลัพธ์ของการดำเนินงานโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่บ่งบอกถึงการบรรลุถึงเป้าหมายและความต้องการที่ คาดหวังเอาไว้

1.5.12 ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนของโรงเรียนชุมชน บ้านแก่งใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 ปีการศึกษา 2563

1.5.13 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ตัวแทนของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในหมู่บ้านชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนของ โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 ซึ่งดำเนินการ สรรหา และแต่งตั้งตามระเบียบของทางราชการ และได้รับการแต่งตั้ง จำนวน 14 คน (ไม่รวมผู้ประเมิน ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา)

1.5.14 ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ ปีการศึกษา 2563

1.5.15 นักเรียน หมายถึง นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 ปีการศึกษา 2563

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ประเมินได้ทบทวนและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความทางวิชาการและเอกสารต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักวิชาการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโครงการประเมินและการประเมินโครงการ

- 2.1.1 ความหมายของโครงการ
- 2.1.2 ความหมายของการประเมิน
- 2.1.3 ความหมายของการประเมินโครงการ
- 2.1.4 ความสำคัญของการประเมินโครงการ
- 2.1.5 องค์ประกอบของการประเมินโครงการ
- 2.1.6 ความมุ่งหมายของการประเมินโครงการ
- 2.1.7 ขั้นตอนของการประเมินโครงการ
- 2.1.8 เกณฑ์การประเมินโครงการ
- 2.1.9 ประเภทของการประเมินโครงการ
- 2.1.10 ประโยชน์ของการประเมินโครงการ
- 2.1.11 การออกแบบการประเมินโครงการ
- 2.1.12 รูปแบบการประเมินโครงการ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข

- 2.2.1 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา
- 2.2.2 โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข
- 2.2.3 กระบวนการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข
- 2.2.4 แนวทางการประเมินสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข
- 2.2.5 แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 5 มาตรการ กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่

- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 2.3.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 2.3.2 แนวคิดและทฤษฎีการสร้างความพึงพอใจ
 - 2.3.3 เทคนิคการวัดความพึงพอใจในการเรียน
 - 2.3.4 เครื่องมือในการวัดความพึงพอใจ
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวงจรคุณภาพ
 - 2.4.1 ประวัติความเป็นมา
 - 2.4.2 ความหมายของวงจรคุณภาพ
 - 2.4.3 ขั้นตอนบริหารงานตามวงจรคุณภาพ
 - 2.4.4 กระบวนการพัฒนาคูณภาพแนวทางการบริหารจัดการในการประยุกต์ใช้วงจรคุณภาพ
 - 2.4.5 แนวทางการบริหารงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โดยใช้วงจรคุณภาพ โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่
- 2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPPIEST Model
 - 2.5.1 ความหมายของการประเมินแบบ CIPP Model
 - 2.5.2 ความหมายของการประเมินแบบ CIPPIEST
 - 2.5.3 กระบวนการประเมินแบบ CIPPIEST Model
 - 2.5.4 กระบวนการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ โดยใช้ CIPPIEST Model
- 2.6 โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model
- 2.7 ข้อมูลทั่วไปโรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่
- 2.8.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.8.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 2.8.2 งานวิจัยต่างประเทศ
- 2.9 กรอบแนวคิดสำคัญของการประเมินโครงการ

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโครงการการประเมินและการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นที่จะทำให้เราสามารถคาดคะเนได้ว่า โครงการที่กำหนดขึ้นนั้นหากนำไปปฏิบัติแล้วเกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใด หรือในขณะที่ยังไม่ปฏิบัติและพิจารณา ดูแล้วว่าโครงการนั้นน่าจะดำเนินต่อไปหรือไม่เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว ผลของโครงการจะทำให้เกิด ประโยชน์กับสังคมมากน้อย เพียงใดควรที่จะดำเนินการต่อไปหรือปรับปรุงแก้ไขประการใดซึ่งมี รายละเอียด ดังนี้

2.1.1 ความหมายของโครงการ

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551: 78) ได้ให้ความหมายโครงการ หมายถึง งานหรือส่วน หนึ่งของงานที่ต้องกระทำให้สำเร็จตามเป้าหมายภายในระยะเวลาและวงเงินงบประมาณที่ กำหนดไว้โดย ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

รัตน์ บัวสนธิ์ (2552: 4) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง ส่วนย่อยหนึ่งของแผนงาน ประกอบด้วย กิจกรรม ทรัพยากรในการดำเนินงาน และระยะเวลาดำเนินงาน เพื่อการบรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของโครงการนั้น

เชาว์ อินโย (2553: 2) ได้ให้ความหมายของโครงการ หมายถึง ส่วนย่อยส่วนหนึ่งของ แผนงาน ซึ่งประกอบด้วยชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ มีการกำหนดทรัพยากรในการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน โดยออกแบบมาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553: 115) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง แผนย่อยซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของแผนงานหรือเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่จะดำเนินการในระยะที่กำหนดเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ของแผนงานที่ได้ระบุไว้

เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม (2555: 3) กล่าวว่า โครงการเป็นกลุ่มของกิจกรรม (Group of Activities) เพื่อดำเนินงานขององค์กรที่เป็นการแปลงเจตนารมณ์เชิงกลยุทธ์ขององค์กรให้กลายเป็น กลวิธีที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายภายใต้ข้อกำหนดในด้านเวลา งบประมาณ และผลงานที่มีลักษณะเฉพาะ

รุ่งรัตน์ เรืองดี (2558: 28) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง แผนงานที่กำหนดไว้ในลักษณะที่ มิใช่เป็นงานประจำ แต่เป็นงานพิเศษที่มีความสำคัญเพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ มีลักษณะ เด่นชัด มีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่แน่นอน ซึ่งต้องรับดำเนินการ

สำราญ มีแจ้ง (2558: 20) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง กลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกันมีความเป็นเอกเทศ และแต่ละกิจกรรมจะมีเป้าหมายอันเดียวกันมีลักษณะที่เด่นชัด มีการ กำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดโครงการ และมักจะเป็นงานที่ต่างไปจากงานประจำ

อำนาจ เหลือน้อย (2561: 13) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง การวางแผนในการทำงานไว้ล่วงหน้าอย่างมีระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยหลายกิจกรรม ที่ต้องใช้งบประมาณ ทรัพยากรในการดำเนินงาน และคาดหวังที่จะได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า แต่ละโครงการมีเป้าหมายเพื่อการผลิตหรือการให้บริการเพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพของแผนงาน ดังนั้นโครงการ จึงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการวางแผนที่จะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โครงการ หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่มีการวางแผนในการทำงานไว้ล่วงหน้าอย่างมีระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยหลายกิจกรรม ที่ต้องใช้งบประมาณ ทรัพยากรในการดำเนินงาน และคาดหวังที่จะได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า แต่ละโครงการมีเป้าหมายเพื่อการผลิตหรือการให้บริการเพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพของแผนงาน ดังนั้นโครงการจึงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการวางแผนที่จะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย

2.1.2 ความหมายของการประเมิน

มีนักประเมินหลายท่านได้นิยามความหมายของการประเมินไว้ ดังนี้

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551: 91) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง ขบวนการตีความหมาย (Interpretation) และการตัดสินคุณค่า (Value Judgment) จากสิ่งที่วัดได้จากการวัดผลการประเมินผล ต้องอาศัยวิธีการที่มีระบบแบบแผน ในการรวบรวมข้อมูล ตลอดจนเหตุผลประกอบการพิจารณาตัดสินว่า กิจกรรมการศึกษานั้นดีหรือเลวเพียงใดอย่างใดอย่างหนึ่งการดำเนินการ และผลของโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 37) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงาน ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ว่ามีมากน้อยเพียงใด เป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ กล่าวคือ โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วได้ผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพียงใด

พิสนุ พองศรี (2553: 64) ให้ความหมายการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการในระยะหนึ่งระยะใดหรือทุกระยะ โดยการนำสารสนเทศจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยน ขยายผลหรือยกเลิกโครงการ

ราชบัณฑิตยสถาน (2556: 664) บัญญัติว่า การประเมิน หมายถึง การประมาณค่าหรือราคา เท่าที่ควรจะเป็น เช่น ประเมินราคา และได้ให้ความหมายของการประเมินผล หมายถึง การพิจารณา และ วัดคุณค่าของกิจการใด ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น การประเมินผลการสัมมนา

ประเมินผลการปฏิบัติงานในรอบปีของบริษัท วัดคุณค่าหรือผลก้าวหน้าการศึกษา เช่น การสอบไล่เป็นวิธีประเมินผลการศึกษาวีธีหนึ่ง

วัชรกร ศุภกาญจนรุจิ (2558: 12) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง การพิจารณาใช้ดุลยพินิจ หรือค่านิยม ตัดสินคุณค่าบางสิ่งบางอย่างจากสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในเรื่องความคุ้มค่า ความพอเพียง ความมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยพิจารณาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้น พร้อมทั้ง แก้ไขปรับปรุงโครงการและกำกับให้มีการดำเนินโครงการตามแผนหรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้

อำนาจ เหลื่อน้อย (2561: 14) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการแสวงหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใด สิ่งหนึ่งโดยนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินมาพัฒนาหรือปรับปรุงคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน

Stufflebeam and other (1971,p : 78) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการในการกำหนดการจัดหาและการเสนอสารสนเทศที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกดำเนินงานที่เหมาะสม

Riecken (1972,p : 1) กล่าวว่า การประเมิน คือ การวัดผลทั้งที่พึงปรารถนา และไม่พึงปรารถนาอันสืบเนื่องจากการดำเนินงานที่กำลังกระทำอยู่เพื่อที่มุ่งเป้าประสงค์ที่ต้องการ

Welch (1974,p : 21) กล่าวว่า การประเมินไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ เพื่อให้ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจ

Cronbach (1976,p : 432) กล่าวว่า การประเมิน คือ การรวบรวมและการให้ความรู้ในการตัดสินใจ

Suchman (1987, p : 29) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้เทคนิคการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการเพื่อการตัดสินใจว่า โครงการดังกล่าวดีหรือไม่ดีอย่างไร หรือเป็นการค้นหาว่าผลของกิจกรรมที่วางไว้ในโครงการประสบผลสำเร็จตรงกับวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการแสวงหา จัดรูปแบบ รวบรวม การวิเคราะห์ และเสนอข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ เพื่อการตัดสินใจคุณค่าคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกวัด และได้นำสารสนเทศที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่กำหนดไว้และนำไปใช้ในการปรับปรุงและวางแผนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

2.1.3 ความหมายของการประเมินโครงการ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการประเมินโครงการมีผู้ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้หลายลักษณะสามารถสรุปได้ ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2551: 21) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ (เชิงคุณค่า) เพื่อช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจเลือกทางเลือกอย่างมีประสิทธิภาพ

เชาว์ อินโย (2553: 4) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินใจคุณค่า โดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากชุดกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบมาประกอบการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

พิสนุ พงศ์ศรี (2553 : 68) กล่าวว่า การประเมินโครงการโดยรวมว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการในระยะหนึ่งระยะใดหรือทุกระยะ โดยนำสารสนเทศจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจทำโครงการทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยน ระบุ ปรับปรุง ขยายผล หรือยกเลิกโครงการนั่นเอง

รัตนะ บัวสนธ์ (2554: 12) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเพื่อนำข้อมูลที่ได้ขึ้นมาเทียบเกณฑ์แล้วตัดสินใจให้คุณค่าต่อข้อมูลหรือโครงการดังกล่าว

จิรวิวัฒน์ สำเภาทอง (2555: 31) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการสร้างข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการตรวจสอบความสอดคล้องของการดำเนินโครงการกับวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ๆ ว่ามีปัญหาอุปสรรคหรือมีความเหมาะสมในการจัดทำโครงการอย่างไร เพื่อนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ การปรับปรุงพัฒนา การดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพหรือนำผลการประเมิน ที่ได้มาสรุปประโยชน์ของโครงการได้ผลดีหรือไม่

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556: 305) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นอันจะนำไปสู่การตัดสินใจความสำเร็จ รวมทั้งการแก้ปัญหาการปรับปรุง การพัฒนา ตลอดจนการกำหนดทางเลือกใหม่ในการดำเนินโครงการ

วัชรกร ศุภกาญจนรุจิ (2558: 12) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการอย่างเป็นระบบในการค้นหา เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบเพื่อให้ได้ สารสนเทศเพื่อประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการของผู้บริหารโครงการ พร้อมทั้งหาแนวทางหรือวิธีในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการ

จำไพ แสงนิกุล (2559: 13) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินงานโครงการ ที่ระบุไว้ในแผนงานโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เพื่อ

พิจารณาบ่งชี้ให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างเป็นระบบ จนได้สารสนเทศที่สามารถชี้ให้เห็นระดับความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อดำเนินการต่อหรือยุติโครงการ

Werthen and Saners (1973, p : 129) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการของการวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลอันเป็นการให้ประโยชน์สำหรับการตัดสินใจว่า ผลผลิต วิธีการ และแนวทางเลือกต่าง ๆ สำหรับผู้มีอำนาจ

Stufflebeam and Shinkfield (2007, p : 159) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการบรรยาย เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมาย การวางแผนการดำเนินการและผลกระทบเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของโครงการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการแสวงหาและเก็บรวบรวมข้อมูล หรือกระบวนการดำเนินงานเพื่อหาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ ข้อบกพร่องหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.1.4 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการต้องทำอย่างมีระบบ จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการตระหนักถึงคุณภาพของโครงการที่กำหนดขึ้นไว้ว่า สามารถสนองต่อความต้องการของสังคมหรือสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงการให้มีความถูกต้องเหมาะสม ส่งผลให้โครงการนั้นดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ทุกประการ การประเมินโครงการมีความสำคัญตามความคิดเห็นของนักวิชาการดังนี้

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551: 93) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการดังนี้

1) การประเมินเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถรับรองคุณภาพของการให้บริการในระดับหนึ่ง

2) การประเมินช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านการเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง

3) การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4) การประเมินช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่า โครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการคัดเลือกโครงการ ตลอดจนช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมือง อันเนื่องจากโครงการมีจำนวนมาก

5) การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้รับบริการ ทำให้ทราบถึงข้อมูลจำกัด และปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อนำมาปรับปรุงโครงการตลอดจนเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ

6) การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป

ไพศาล หวังพานิช (2551: 26) กล่าวว่า ความสำคัญและความมุ่งหมายของการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการตามแนวคิดต่าง ๆ มีเป้าหมายสอดคล้องกัน กล่าวคือ มุ่งตรวจสอบคุณภาพของโครงการนั้น ๆ ว่าดีหรือไม่อย่างไร ได้ผลหรือไม่ คุ่มค่าหรือไม่บกพร่องในเรื่องใด เพื่อใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยน ลด ขยาย ดำเนินการต่อหรือยุติโครงการเหล่านั้น ตลอดจนทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดของโครงการบทบาทของการประเมินโครงการ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1) ช่วยให้ทราบข้อมูลหรือสารสนเทศเกี่ยวกับโครงการทั้งในด้านการปฏิบัติ และผลการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

2) ช่วยแก้ไขปรับปรุง การดำเนินการตามโครงการให้ชัดเจนตรงเป้าหมายและลดปัญหาในการปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารโครงการ

3) ช่วยบ่งชี้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการต่าง ๆ หรือความคุ้มค่าของโครงการ

4) ช่วยให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินโครงการ

5) ช่วยสำหรับวางแผนโครงการที่มีประสิทธิภาพทั้งภายใต้แผนงานเดียวกันหรือแผนงานอื่นๆ

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 30) ได้สรุปประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1) ช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ

2) ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

3) ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินโครงการต่อไป

4) ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เชาว์ อินไฮ (2553: 12) กล่าวว่า ความสำคัญของการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่มีระบบ เพื่อตัดสินความสำเร็จของโครงการอีกด้วย การประเมินโครงการเป็นการดำเนินงานที่ไม่ใช้ความพยายามในการสร้างทฤษฎีหรือพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ การประเมินโครงการที่นำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์นั้น เป็นการเตรียมสารสนเทศ เพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงการทางสังคม เหตุผลประการ สำคัญที่จำเป็นต้องประเมินโครงการก็คือ มีทางเลือกในการดำเนินโครงการได้มากมายที่จะทำให้ การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องประเมินโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่

รัตนะ บัวสนธ์ (2554: 18) กล่าวว่าความสำคัญของการประเมินโครงการมี 7 ประการ คือ

1) การประเมินโครงการเป็นกระบวนการมากกว่าวิธีการ ซึ่งเป็นกระบวนการใน 2 ลักษณะ คือ

1.1) เป็นกระบวนการของการตัดสินกระบวนการเกี่ยวกับโครงการ โดยใช้มาตรฐานหรือเกณฑ์ ในการเปรียบเทียบ รวมทั้งการบรรยายผลที่เกิดขึ้นกับโครงการ

1.2) เป็นกระบวนการใช้ข้อมูลประกอบการเปรียบเทียบ หาแนวทางเลือกที่จะปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

2) การประเมินโครงการ เป็นการพิจารณาตรวจสอบดูว่าโครงการนั้นได้บรรลุผลตาม จุดมุ่งหมาย ที่กำหนดไว้มากเพียงใด รวมทั้งเป็นการประเมินผลกระทบที่เกิดกับโครงการด้วย

3) การประเมินโครงการ เป็นการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) และการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

4) การประเมินโครงการ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของ การเรียนการสอนที่ดำเนินมาจนจบโครงการ ดังนั้น การประเมินผลการเรียนการสอนจึงเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ

5) การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการที่มุ่งค้นหาคำตอบเฉพาะของโครงการ ไม่ได้มุ่งในเรื่อง ของการค้นหาทฤษฎี หรือหลักเกณฑ์ในการหาข้อสรุป แต่เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อการใช้ประโยชน์

6) การประเมินโครงการเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารซึ่งมีประโยชน์มากมาย

7) การประเมินโครงการเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ปฏิบัติโครงการ

อนันต์ นามทรงตัน (2557: 1) กล่าวว่า การประเมินมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผน และบริหารโครงการ ดังนั้นวัตถุประสงค์สำคัญของการประเมินโครงการก็คือ จะช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการมีข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาตรฐานของโครงการ มีข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ทั้งด้านความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการ มีข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ ช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการหรืออนาคตของ โครงการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีโอกาสค้นพบแนวทางในการพัฒนาสู่ความสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแรงจูงใจกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติหน้าที่ไปสู่ ความสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ

สำราญ มีแจ้ง (2558: 6) กล่าวว่า ความสำคัญของโครงการมีดังนี้

- 1) ช่วยให้แผนมีความชัดเจน
- 2) ช่วยให้การปฏิบัติตามแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) ช่วยให้แผนมีความเป็นไปได้สูง
- 4) ช่วยให้ทราบทรัพยากรดำเนินงานในแผน
- 5) การควบคุมแผนงานทำได้ง่ายและไม่ซับซ้อน

รำไพ แสงนิกุล (2559: 16) กล่าวว่า ประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการ อาจสรุปได้ว่าการ ประเมินโครงการช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานการดำเนินงานมีความ ชัดเจน ชื่นช่วยในการใช้ทรัพยากรได้คุ้มค่า หรือเกิดประโยชน์สูงสุด ช่วยในการแก้ปัญหา อันเกิดจาก ผลกระทบ (Impact) ของโครงการและทำให้โครงการเสียหายน้อยลง ช่วยในการสร้างขวัญ และกำลังใจ ให้กับผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ และที่สำคัญการประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจใน การบริหาร โครงการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

อำนาจ เหลื่อน้อย (2561: 19) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญทำให้ทราบ ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับจุดเด่น จุดด้อย ประสิทธิภาพของโครงการเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจใน การดำเนินโครงการปรับปรุงการดำเนินการ หรือ ตัดสินเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

Anderson and Ball (1985,p : 14) ได้อธิบายบทบาทและประโยชน์ของการประเมินโครงการในด้านวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ไว้ 6 ประการ คือ

1) เพื่อช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้ ซึ่งได้แก่ การประเมินว่าโครงการที่จัดทำขึ้นนั้นมีความจำเป็นมากน้อยหรือมีความสมเหตุสมผลหรือไม่ ความเป็นไปได้หรือคุ้มค่างบกับเงินทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพียงไร โครงการเป็นที่ต้องการสำหรับกลุ่มเป้าหมายหรือจะได้รับการสนับสนุนแค่ไหน รวมทั้งขนาดและขอบเขตการนำโครงการไปใช้กว้างหรือแคบ เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินเหล่านี้จะช่วยนำมาประมวลสรุปตัดสินใจสำหรับผู้บริหารหรือ แหล่งทุนที่จะตัดสินใจอนุมัติการนำโครงการดังกล่าวไปใช้ต่อไป

2) เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการโครงการโดยต่อเนื่องต่อไป หรือการขยายโครงการและการรับรองโครงการ ซึ่งได้แก่การประเมินภายหลังโครงการได้ ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้วตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ เป็นการประเมินเพื่อจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวยังมีความจำเป็นต้องจัดให้อยู่อีกต่อไปหรือไม่ผลที่ได้จากการดำเนินการโครงการ ได้รับผลตอบแทนคุ้มค่างบกับทุนที่สูญเสียไปมากน้อยเพียงใด และโครงการที่ดำเนินการไปนั้น ก่อให้เกิดผลข้างเคียง (Side Effects) ทั้งทางบวกและทางลบหรือไม่

3) เพื่อช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการซึ่งเป็นการประเมิน เมื่อโครงการได้มีการนำไปดำเนินการใช้ระยะหนึ่ง หรือเป็นการประเมินในช่วงดำเนินการ ทั้งนี้โดยทำการประเมินเพื่อที่จะปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ของโครงการอัน ได้แก่ วัตถุประสงค์ของโครงการ ทราบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้นั้น เมื่อมีการดำเนินการไปชั่วขณะหนึ่งมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ หรือได้รับการยอมรับสนับสนุนร่วมมือ จากกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด เนื้อหาของโครงการเป็นการพิจารณาว่า เนื้อหาสาระหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในโครงการมีความครอบคลุมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ลำดับขั้นตอนของกิจกรรมเป็นไปตามลำดับที่จะเอื้อต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงใด นอกจากนี้ก็ยังพิจารณาอีกว่าเนื้อหาสาระของโครงการดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภูมิหลังหรือพื้นเพเดิมของกลุ่มเป้าหมายและผู้รับบริการจากโครงการมากน้อยเพียงใด วิธีการดำเนินการ โดยพิจารณาว่าโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นมีกลุ่มเป้าหมายร่วมโครงการเป็นจำนวนเท่าไร ครบหรือไม่ครบตามที่กำหนดไว้ โครงการมีผู้ร่วมโครงการเพียงพอหรือไม่เท่าไร โครงการมีการดำเนินงานหรือดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร กลุ่มเป้าหมายผู้ร่วมโครงการได้รับการเสริมแรง หรือการสร้างแรงจูงใจอย่างไรทำนองนี้ สภาวะแวดล้อมของโครงการ หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายทาง การเมืองหรือทางการบริหารของผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการว่าให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการหรือไม่

อย่างไร สัมพันธภาพระหว่างผู้ร่วมงานในโครงการมีลักษณะเช่นไร ชัดแย้งกันหรือไม่เป็นอุปสรรคต่อการที่จะดำเนินการต่อไปเพียงใด ทรัพยากรสนับสนุนอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการมีเพียงพอมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

4) เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนโครงการจากแหล่ง ต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ การพิจารณาความสนับสนุนโครงการสาธารณะชนการเมือง แหล่งเงินทุน รวมทั้งนักวิชาชีพอื่น ๆ โดยต้องรู้ว่าแหล่งดังกล่าวนี้มีแหล่งใดบ้างให้การสนับสนุนโครงการอย่างแท้จริง เมื่อมีการดำเนินโครงการอยู่ในขณะนั้น

5) เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขัดขวางต่อต้านโครงการจากแหล่งต่าง ๆ ในทางตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการในข้อที่ 4 นอกจากเราจะต้องการรู้แหล่งที่ให้ การสนับสนุนโครงการแล้ว ในการดำเนินโครงการใด ๆ ก็ตาม บางครั้งโครงการดังกล่าวนั้นก็จะได้ รับการขัดขวางต่อต้าน ทำให้การดำเนินโครงการไม่อาจเป็นไปได้โดยสะดวกและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ กำหนดไว้อาจจะไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อพิจารณาว่าแหล่งใดบ้างที่ขัดขวางโครงการ จึงเป็นสิ่งจำเป็นทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดำเนินโครงการให้มีความเป็นไปได้โดยสะดวกต่อไป

6) เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่ง หมายถึง การได้รับความรู้ความเข้าใจในพื้นที่อื่นที่นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่ทำการประเมินแต่ ว่ามีผลต่อโครงการ ได้แก่ พื้นฐานด้านการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมวิทยา และด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความสำคัญการประเมินโครงการ คือ การทำให้ทราบข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับ จุดเด่น จุดด้อย ประสิทธิภาพของโครงการเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการปรับปรุง การดำเนินการ หรือ ตัดสินเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

2.1.5 องค์ประกอบของการประเมินโครงการ

สุวิมล ตีรกานนท์ (2551: 11) ได้แบ่งองค์ประกอบของการประเมินโครงการ ดังนี้

- 1) สิ่งที่จะประเมิน ได้แก่ นโยบาย แผนงาน โครงการ องค์กร วัสดุอุปกรณ์
- 2) ผู้ใช้ผลการประเมิน ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการ เจ้าของเงินทุน ว่าต้องการทราบอะไรจากการประเมิน
- 3) ผู้ประเมิน ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือคณะบุคคลที่อยู่ในโครงการหรืออยู่นอกโครงการ
- 4) วิธีดำเนินการประเมินหรือกระบวนการประเมิน

อุทัย บุญประเสริฐ (2552: 42) กล่าวว่า องค์ประกอบของการประเมินโครงการมีดังต่อไปนี้

1) ชื่อโครงการ เป็นส่วนที่บอกให้ทราบว่าโครงการนั้นต้องการจะทำสิ่งใด จัดทำโครงการนั้นเสนอขึ้นมาเพื่อทำอะไร

2) บุคคลหรือหน่วยงาน (ดูแลการปฏิบัติโครงการที่นำเสนอ)

3) เวลา (ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ)

4) หลักการ เหตุผล ความเป็นมาของโครงการ หรือความสำคัญของโครงการ (ให้เลือกใช้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือใช้ตามหัวข้อที่แบบฟอร์มโครงการของหน่วยงานที่กำหนดไว้)

5) วัตถุประสงค์ (ของโครงการ) และเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการปฏิบัติ และบรรลุวัตถุประสงค์แต่ละข้อของโครงการ)

6) วิธีดำเนินการ (การปฏิบัติงานหรือการทำงานในช่วงระยะต่าง ๆ ของโครงการ)

7) งบประมาณ (แหล่งงบประมาณ ยอดรวมทั้งหมด / แหล่งเงิน และรายละเอียด) การติดตามกำกับและประเมินผล วิธีติดตามกำกับการปฏิบัติตามแผน ซึ่งได้กำหนดไว้ในชั้นวิธีการดำเนินงาน และวิธีการติดตามประเมินผล (การประเมินสัมฤทธิ์ผลของโครงการ)

8) ผล (ประโยชน์ที่พลอยได้) ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ (ผลในส่วนที่เป็นพลอยได้ ที่คาดว่าจะได้รับเพิ่มพิเศษนอกเหนือไปจากผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามที่ได้กำหนดไว้หรือตามที่ระบุไว้)

9) ผู้เสนอโครงการ (แสดงตัวเป็นรายบุคคล คณะบุคคล คณะกรรมการ หรือหน่วยงาน ที่จัดทำโครงการนั้นเสนอเพื่อให้พิจารณา)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 12) กล่าวว่า องค์ประกอบของโครงการมีดังนี้

1) ความสำคัญและที่มาของโครงการ

2) วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ

3) ขอบเขตของโครงการ

4) วิธีดำเนินงานตามโครงการ

5) ความสัมพันธ์กับโครงการอื่นในส่วนนี้ จะมีอยู่เฉพาะในโครงการที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับโครงการทำไปแล้วในอดีตหรือดำเนินการหรือจะดำเนินการในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้การอนุมัติโครงการ และจัดสรรงบประมาณเป็นไปโดยสอดคล้องต่อเนื่อง

6) ขั้นตอนการดำเนินงาน

7) ทรัพยากรที่ต้องใช้ในโครงการ

8) งบประมาณของโครงการ

อธิปัติย คส์สุนทร (2556: 1) กล่าวว่า องค์ประกอบของโครงการควรจะมีดังนี้

1) ชื่อแผนงาน เป็นการกำหนดชื่อให้ครอบคลุมโครงการเดียวหรือหลายโครงการที่มีลักษณะงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อแก้ไขปัญหาหรือสนองนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ เช่น แผนงานพัฒนา การเรียนภาษาอังกฤษตามนโยบายพัฒนาการสอนภาษาต่างประเทศ อาจจะประกอบด้วย โครงการอบรมครู โครงการพัฒนาห้องฝึกภาษา (Sound Lab) โครงการจัดหาครูเจ้าของภาษาร่วมสอน โครงการแข่งขันสะกดคำภาษาอังกฤษ (Spelling Bee)

2) ชื่อโครงการ ให้ระบุชื่อโครงการตามความเหมาะสม มีความหมายชัดเจนและเรียกเหมือนเดิมทุกครั้งจนกว่าโครงการจะแล้วเสร็จ โดยทั่วไปมักไม่นิยมนำวัตถุประสงค์มาเป็นชื่อโครงการ

3) หลักการและเหตุผล เป็นการเขียนชี้แจงรายละเอียดของปัญหาและความต้องการที่เกิดขึ้นซึ่ง จะต้องแก้ไขตลอดจนชี้แจงผลประโยชน์ที่จะได้รับการดำเนินงานตามโครงการ และหากโครงการที่จะดำเนินการตามนโยบาย สอดคล้องกับแผนจังหวัดหรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือแผนอื่นก็ควรชี้แจงด้วย ทั้งนี้ควรต้องชี้แจงว่าหากไม่ทำโครงการดังกล่าวจะเกิดผลเสียหายโดยตรงหรือผลเสียหายในระยะยาวอย่างไร เพื่อให้ผู้อนุมัติโครงการได้เห็นประโยชน์และความจำเป็นของโครงการชัดเจนและกว้างขวางขึ้น

4) วัตถุประสงค์ เป็นการบอกให้ทราบว่า การดำเนินงานตามโครงการนั้น มีความต้องการให้อะไรเกิดขึ้น วัตถุประสงค์ควรเป็นวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ปฏิบัติได้ วัดและประเมินผลได้ในระยะหลัง ๆ นี้ มักจะเขียนเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม คือเขียนให้เป็นรูปธรรมมากกว่าเขียนเป็นนามธรรม

5) เป้าหมาย ให้ระบุว่า จะดำเนินการสิ่งใด โดยพยายามแสดงให้เห็นปรากฏเป็นรูปตัวเลขหรือจำนวน ที่จะทำได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด การระบุเป้าหมายควรระบุให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความสามารถในการทำงานของผู้รับผิดชอบโครงการด้วย

6) วิธีดำเนินการหรือกิจกรรมในการดำเนินงาน คืองานหรือกิจกรรม ซึ่งจะต้องปฏิบัติในการดำเนินโครงการ โดยรวบรวมกิจกรรมทุกอย่างแล้วนำมาจัดลำดับว่าควรจะทำสิ่งใดก่อน หลังหรือพร้อม ๆ กัน แล้วเขียนระบุไว้ตามลำดับ รวมไปถึงการประเมินผลที่เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะทำให้ทราบว่าโครงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งขั้นตอนการเสนอโครงการให้ได้รับอนุมัติเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการทั้งหมดของโครงการ

7) ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ คือการระบุระยะเวลา ตั้งแต่เริ่มต้นเตรียมโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ ปัจจุบันนิยมระบุ วัน-เดือน-ปี ที่เริ่มต้นและเสร็จสิ้น การระบุจำนวนเวลาของโครงการ

8) งบประมาณ เป็นประมาณการค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของโครงการ ซึ่งควรจำแนกรายการค่าใช้จ่ายให้ชัดเจน เช่น ยอดรายจ่ายค่าวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ค่าตอบแทนวิทยากร บุคลากร เบี้ยเลี้ยง ค่าเช่า สถานที่ ค่าพาหนะ ฯลฯ

9) เจ้าของโครงการหรือผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นการระบุเพื่อให้ทราบว่าหน่วยงานใดเป็นเจ้าของหรือรับผิดชอบโครงการ บางโครงการระบุเป็นชื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลรับผิดชอบเป็นรายโครงการ

10) สถานที่หรือพื้นที่ดำเนินการ แสดงให้ทราบว่า ที่จะทำให้โครงการซึ่งอาจจะอยู่ภายในองค์กร หรืออยู่พื้นที่อื่นใดนอกองค์กรหรือนอกหน่วยงาน

11) หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เป็นการให้แนวทางแก่ผู้อนุมัติและผู้ปฏิบัติว่าในการดำเนินการโครงการ อาจต้องทำงานกับหน่วยงานอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่น เป็นการบูรณาการการทำงาน ควรประสานงานและขอความร่วมมือกับหน่วยงานใดบ้าง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

12) การประเมินผล บอกแนวทางว่าการติดตามประเมินผลควรทำอย่างไรในระยะเวลาใด และใช้วิธีการอย่างไรจึงจะเหมาะสม ซึ่งอาจจะใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง สัมภาษณ์ ให้ตอบแบบสอบถาม ดูผลผลิต ประเมินจากสภาพจริง การเปรียบเทียบผลต่างก่อน และหลังการทำโครงการความเป็นรูปธรรมของงาน

13) ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เมื่อโครงการนั้นเสร็จสิ้นแล้ว จะเกิดผลอย่างไรบ้าง ใครเป็นผู้ได้รับ เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าที่เชื่อว่าโครงการสามารถช่วยแก้ปัญหาได้หรือช่วยทำให้เกิดการพัฒนาได้ เรื่องนี้สามารถเขียนทั้งผลประโยชน์โดยตรงต่อองค์กร ชุมชน เป้าหมายหรือพื้นที่เป้าหมาย และผลประโยชน์ในด้านผลกระทบของโครงการที่จะเป็นตัวอย่งที่ดีต่อการดำเนินการในเชิงแก้ปัญหา หรือการพัฒนาอื่น ๆ ต่อไป

อำนาจ เหลือน้อย (2561: 21) กล่าวว่า องค์ประกอบของโครงการมีรายละเอียดดังนี้ ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ ผู้รับผิดชอบโครงการ ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า องค์ประกอบของโครงการประกอบด้วย ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ ผู้รับผิดชอบโครงการ ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณ และผลประโยชน์ที่ คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินงานโครงการ

2.1.6 ความมุ่งหมายของการประเมินโครงการ

ได้มีผู้กำหนดเป้าหมายของการดำเนินโครงการไว้หลากหลาย ดังนี้

รำไพ แสงนิกุล (2559: 18) กล่าวว่า ความมุ่งหมาย การประเมินโครงการนั้น นอกจากนี้ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการประเมินว่า การประเมินมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อช่วยปรับปรุงการบริหารงานหรือโครงการตลอดจนการดำเนินงาน ต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด มีประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับวัตถุประสงค์เฉพาะของการประเมิน ดังนี้

- 1) เพื่อช่วยปรับปรุงพัฒนางานหรือโครงการต่าง ๆ
- 2) เพื่อตัดสินผลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของงานหรือโครงการต่าง ๆ
- 3) เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการหรืออนาคตของโครงการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
- 4) เพื่อกระตุ้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพตามวิธีการประเมินแนวใหม่ วัตถุประสงค์เฉพาะในการประเมินโครงการหรืองานที่จะได้มาจากการอบรมและผสมผสานข้อมูลจากสองแหล่ง คือ จากผู้บริหารระดับสูงที่ต้องการใช้ผลประเมินเป็นฐานในการตัดสินใจ ตลอดจนผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรืองาน นั้น ๆ และจากวัตถุประสงค์หลักของโครงการนั้น ๆ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการนั้นมีความมุ่งหมายเพื่อต้องการทราบว่าการปฏิบัติงานตามโครงการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มุ่งรวบรวมสารสนเทศที่แสดงถึงคุณค่าของโครงการรวมทั้งคุณประโยชน์ของโครงการ และมุ่งวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียหรือ ข้อจำกัดของโครงการ เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

Knox (1972, p : 199) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายเฉพาะ ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ชัดเจนของโครงการ อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการตัดสินใจว่าลักษณะใดของโครงการมีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งจะต้องทำการประเมินเพื่อหาประสิทธิผลและข้อมูลชนิดใดที่จะต้องเก็บรวบรวมไว้เพื่อการวิเคราะห์
- 2) เพื่อรวบรวมหลักฐานความจริงและข้อมูลที่จำเป็น เพื่อนำไปสู่การพิจารณาถึงประสิทธิผลของโครงการ
- 3) เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลของ โครงการ
- 4) เพื่อการตัดสินใจว่าข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใดที่สามารถนำไปใช้ได้
- 5) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการพัฒนาปรับปรุงโครงการ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Moursund (1973,p : 9) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการประเมินโครงการไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อที่จะทราบว่ากรปฏิบัติงานตามโครงการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือไม่
- 2) เพื่อที่จะทราบว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายที่ปฏิบัติได้จริงหรือไม่ และเป็นเป้าหมายที่มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

Mitzel (1982 ,p : 594) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการ

- 1) เพื่อแสดงถึงผลการพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ
- 2) เพื่อช่วยให้ผู้ตัดสินใจมีการตัดสินใจที่ถูกต้องขึ้น
- 3) เพื่อการบริการข้อมูลแก่ฝ่ายการเมืองเพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย

Rossi and Freeman (1982,p : 15) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายตามเหตุผลดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและการคาดคะเนคุณประโยชน์ของโครงการ
- 2) เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ
- 3) เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ
- 4) เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียหรือข้อจำกัดของโครงการ เพื่อการตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ

- 5) เพื่อการตรวจสอบว่าการดำเนินงานโครงการบรรลุถึงเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

Tyler (1989,p : 15) มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประเมิน นั้นคือ

- 1) เพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ต่อไป แต่ส่วนใดไม่ประสบผลสำเร็จก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป

- 2) เพื่อประเมินความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ เพื่อให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือในอันที่จะช่วยเข้าใจปัญหาและความต้องการทางการศึกษาได้ และเพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วยได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมาย เพื่อต้องการทราบว่าการปฏิบัติงานตามโครงการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มุ่งรวบรวมสารสนเทศที่แสดงถึงคุณค่าของโครงการรวมทั้งคุณประโยชน์ของโครงการ และมุ่งวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียหรือข้อจำกัดของโครงการ เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

2.1.7 ขั้นตอนการประเมินโครงการ

เชาว์ อินใย (2553: 17) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญสำหรับผู้บริหาร หรือผู้สนับสนุนงบประมาณ ในการตัดสินใจปรับปรุงหรือล้มเลิกโครงการ การกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ในการวิจัยประเมินโครงการ จึงมีความจำเป็นและควรให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวย และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ผลการประเมิน ผู้ใช้ผลการประเมินแต่ละระดับมีความต้องการและความสนใจที่แตกต่าง กัน เช่นผู้บริหารระดับสูงสนใจข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย ระดับรองลงมาสนใจข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน ระดับปฏิบัติการสนใจข้อมูลในขั้นตอนการดำเนินโครงการ การดำเนินงานประเมิน โครงการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่เหมาะสมจึงจะทำให้ผลการประเมินมีคุณภาพ ประกอบด้วย ขั้นตอนของการประเมินโครงการ ออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ก่อนทำการประเมิน โครงการผู้ประเมินจะต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เช่น โครงการที่เสนอขออนุมัติ ถ้าเป็นโครงการนำร่อง ก็ควรศึกษาเอกสารรายงานความก้าวหน้าของโครงการ หรือถ้ามี รายงานผลการประเมินโครงการ ฉบับสมบูรณ์ ก็ควรนำมาศึกษาจะทำให้ผู้ประเมินได้เข้าใจความเป็นมาของโครงการ สภาพแวดล้อม วัตถุประสงค์ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ ผู้ประเมินสามารถกำหนดประเด็นการประเมิน และตัวชี้วัดต่อไปได้

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ในขั้นตอนนี้ผู้ประเมินจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่าจะประเมินโครงการอะไร ประเมินทำไม เพื่อใคร หรือใครเป็นผู้ใช้ผลการประเมิน ข้อมูลที่จะตอบคำถามเหล่านี้ได้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ สัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้สนับสนุนโครงการ

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดขอบเขตของการประเมิน เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้การประเมินโครงการสามารถดำเนินการได้ และบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยพิจารณาจากพื้นที่ที่จะทำการประเมิน หน่วยงานที่ต้องการติดตาม บุคคลที่ผู้ประเมินต้องสัมภาษณ์ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การพิจารณากำหนดตัวบ่งชี้และแหล่งข้อมูลการกำหนดตัวบ่งชี้ในการประเมินสามารถกำหนดได้จากวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือจากตัวแบบการประเมินเชิงทฤษฎี เช่น การกำหนดตัวบ่งชี้จากรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model หรืออาจจะพิจารณาจากความคาดหวังของผู้ใช้ผลการประเมินก็ได้ ตัวบ่งชี้มีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในเชิงปริมาณนั้น เช่น จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ ร้อยละของนักศึกษาที่มีบุตร อัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อครู เป็นต้น ส่วนในเชิงคุณภาพนั้น เช่น ความเหมาะสม ความสอดคล้อง ประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นต้น การกำหนดแหล่งข้อมูลนั้นจะต้องสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ เช่น นักประเมิน ต้องการวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการจาก

การวัดความรู้ของผู้เข้ารับการอบรม แต่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวัด ซึ่งก็ไม่เหมาะสม ข้อมูลที่ต้องการอาจมีการบันทึกไว้แล้ว หรือต้องทำการเก็บรวบรวมขึ้นมาใหม่ การพิจารณาคัดเลือกกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เพื่อทำการสอบถามหรือสัมภาษณ์ มีแนวทางพิจารณาได้ 2 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบ “จากบนสู่ล่าง” (Top Down) หมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการ และบุคลากรในเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้น ๆ จากผู้รับผิดชอบระดับสูงไปสู่ระดับต่ำ

2) รูปแบบ “จากล่างสู่บน” (Bottom Up) หมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ รวมทั้งกลุ่มบุคคลเป้าหมายของโครงการ และกลุ่มบุคคลที่น่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเริ่มจากผู้รับผิดชอบระดับผู้น้อยหรือระดับกลางไปสู่ผู้รับผิดชอบระดับชั้นผู้ใหญ่หรือระดับบน

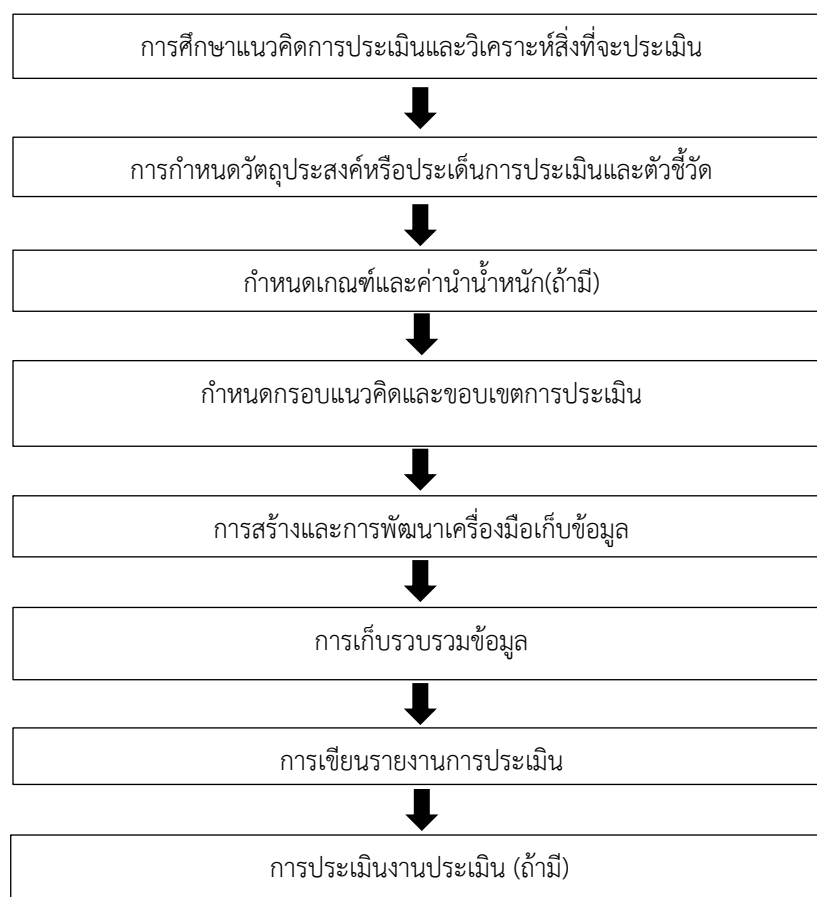
ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทำได้ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ผู้ประเมินเก็บรวบรวมมา ตัวอย่าง เช่น ข้อจํานวนผู้เข้าร่วมอบรมใช้ ค่าร้อยละ ความคิดเห็นต่อโครงการที่อยู่ในรูปมาตราส่วนประมาณค่า ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ฯลฯ ใช้ เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 6 การสรุปผลการประเมิน การสรุปผลการประเมินโครงการ ผู้ประเมินควรเน้นประเด็นที่สำคัญดังนี้ คือ ผลผลิตจากโครงการ ปัญหา และข้อจำกัดของการดำเนินโครงการ ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงโครงการ นอกจากนั้นควรสรุปผลโครงการไปในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น

- 1) การยอมรับในคุณค่าของโครงการจากกลุ่มเป้าหมาย
- 2) การขยายผลโครงการและความต้องการของโครงการที่ต่อเนื่อง
- 3) การก่อให้เกิด “สิ่งใหม่” เช่น เทคโนโลยีหรือเอกสารทางวิชาการ
- 4) การเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมทางกายภาพหรือทางสังคม
- 5) การเรียนรู้จากการปฏิบัติโครงการที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรบุคคล
- 6) การแพร่กระจายผลให้เป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ
- 7) การพัฒนาศักยภาพหรือประสิทธิภาพของโครงการในด้านอื่น ๆ

พิสนุ พองศรี (2553: 22) กล่าวว่า การประเมินทั่วไปเห็นว่าควรจะมีขั้นตอนที่สำคัญ ๆ คล้ายคลึงกันโดยอาจปรับข้าม ลด เพิ่มขั้นตอน หรือปรับรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนได้ตามความเหมาะสมกับขนาดของสิ่งที่จะประเมิน เช่น การกำหนดค่าน้ำหนักอาจไม่มีหรือการกำหนดเกณฑ์อาจมีหลายระดับก็ได้ เป็นต้น หรือในบางขั้นตอนมีการสลับก่อน-หลัง หรือเชื่อมโยงกลับไปกลับมาบ้าง

โดยเฉพาะขั้นตอนการศึกษาสิ่งที่จะประเมินกับการกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินก็น่าจะเป็นการศึกษาสิ่งที่จะประเมิน หรือในที่นี้คือโครงการก่อน แต่บางท่านกลับเห็นว่าน่าจะเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือประเด็นการประเมินก่อน แล้วค่อยศึกษาสิ่งที่จะประเมิน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าจะกำหนดอะไรก่อนก็ได้ เพราะทั้ง 2 ขั้นตอนจะต้องเชื่อมโยงซึ่งพากันอยู่แล้ว ในที่นี้จึงได้ทำลูกศรเชื่อมโยงไว้สำหรับในหัวข้อนี้ ได้กำหนดขั้นตอนการประเมินไว้ทั้งสิ้น 8 ขั้นตอน และถ้ามีการประเมินงานประเมินก็จะถือว่าเป็นขั้นตอนที่ 9 แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการประเมิน

จากภาพที่ 1 บางขั้นตอนจะมีความเกี่ยวเนื่องหรือเชื่อมกับขั้นตอนอื่น ๆ เช่น ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินกับขั้นตอนการศึกษาแนวคิดและวิเคราะห์สิ่งที่จะ

จะประเมิน อาจใช้ขั้นตอนไหนก่อนก็ได้ และจะส่งผลต่อกันด้วยหรือขั้นตอนที่ 1-3 จะนำไปสู่ขั้นตอนที่ 4 เป็นต้น สำหรับสาระโดยสรุปของแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

1) การศึกษาแนวความคิดการประเมินและวิเคราะห์สิ่งที่ประเมิน การประเมินสิ่งใดก็ตาม ขั้นตอนแรกผู้ประเมินจะต้องทราบและเข้าใจถึงแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมิน ซึ่งเป็นรายละเอียดของสิ่งที่ประเมินหรือโครงการ ซึ่งต้องศึกษาวิเคราะห์ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้โดยการศึกษาวิเคราะห์สิ่งที่ประเมินในทุกแง่มุมเท่าที่จะทำได้ เพราะถ้าไม่ทราบและเข้าใจแนวคิดพื้นฐานการประเมินและรู้จักสิ่งที่ประเมินแล้วก็ยากที่จะประเมินสิ่งนั้น ๆ ได้ดี ในการประเมินโครงการก็เช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้ประเมินจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ และศึกษาวิเคราะห์โครงการให้เข้าใจลึกซึ้งก่อนที่จะดำเนินการขั้นตอนต่อไป

2) การกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินและตัวชี้วัด วัตถุประสงค์การประเมินที่สำคัญก็คือ เพื่อหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ประเมิน โดยอาจใช้ประเด็นการประเมินเป็นวัตถุประสงค์ย่อย หรือนำประเด็นการประเมินมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป็นข้อ ๆ ก็ได้ ดังนั้นในขั้นตอนนี้สิ่งที่ต้องทำก็คือ กำหนดประเด็นการประเมินหรืออาจเรียกว่าตัวแปรองค์ประกอบที่จะประเมินก็ได้ ถ้าจะให้ชัดก็เรียกว่า “ประเด็นการประเมิน” ซึ่งจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป็นสิ่งเดียวกับประเด็นการประเมินจะเป็นกรอบสำคัญที่นำไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตัวชี้วัดหรือกำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนัก เครื่องมือ แหล่งข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล ตลอดจนการวิเคราะห์ ข้อมูล ซึ่งถ้าจะประเมินโครงการก็อาจกำหนดประเด็นการประเมินได้จากหลายแหล่ง เช่น จากวัตถุประสงค์โครงการจากรูปแบบการประเมิน จากความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมิน ผู้เกี่ยวข้อง และจากประสบการณ์ของผู้ประเมิน เป็นต้น เมื่อได้ประเด็นการประเมินแล้วก็ต้องนำมาแตกย่อยเป็นตัวชี้วัดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างหรือพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามตัวชี้วัด ซึ่งในปัจจุบันตัวชี้วัดในการประเมินหรือประเมินโครงการยังมีไม่เพียงพอหรือเหมาะสมกับโครงการโดยตรง ส่วนใหญ่ต้องพัฒนาหรือสร้างขึ้นเพิ่มเติมเกือบทุกครั้งที่จะประเมิน

3) การกำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนักเกณฑ์ในการประเมิน หมายถึง เกณฑ์การตัดสินของแต่ละตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 2 โดยได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น และจะกำหนดเป็นที่ระดับหรือใน ภาพรวมของโครงการจะกำหนดอย่างไร ขึ้นอยู่กับความต้องการรายละเอียดจากสารสนเทศ ยิ่งเกณฑ์หลายระดับก็ยิ่งละเอียดมากแต่ก็ยุ่งยากมากขึ้นเช่นเดียวกัน

4) การกำหนดกรอบแนวคิดและขอบเขตการประเมิน เมื่อได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่ 1 - 3 แล้ว ก็นำสาระที่ได้มารวมเป็นกรอบแนวคิดการประเมินสาระที่สำคัญก็คือวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินตัวชี้วัด เกณฑ์ (ถ้ามี) และค่าน้ำหนัก (ถ้ามี) ซึ่งอาจจะทำเป็นตารางกรอบแนวคิดโดยเฉพาะที่

มีองค์ประกอบ หรือสาระสำคัญ ๆ ดังกล่าว หรืออาจนำมารวมกับขอบเขตการประเมินเป็นตารางกรอบแนวคิด และขอบเขตการประเมินก็ได้ การกำหนดกรอบแนวคิดนี้ถ้าจะขึ้นเป็นหัวข้อใหญ่แล้ว รวมขั้นตอนที่ 1 - 3 เข้าด้วยกันก็ได้ แต่ในที่นี้เพื่อให้การเตรียมการประเมินค่อย ๆ ทำเป็นขั้นเป็นตอน จึงได้นำเรื่องกรอบแนวคิดการประเมินมาไว้ในขั้นตอนที่ 3 ซึ่งบางครั้งอาจพบได้ว่า การกำหนดกรอบแนวคิดการประเมินนี้ จะเรียกว่าการวางแผนหรือการออกแบบการประเมิน โดยกำหนดไว้เป็นหัวข้อใหญ่ ดังกล่าวมาแล้วก็ได้ เมื่อได้กรอบแนวคิดการประเมินซึ่งเปรียบเสมือนเข็มทิศหรือแผนที่หรือ พิมพ์เขียว ซึ่งจะเป็นแนวทางการประเมินขั้นตอนอื่น ๆ แล้วขั้นตอนต่อมาก็จะเป็นการกำหนดขอบเขตการประเมิน การกำหนดขอบเขตการประเมินจะต่อเนื่องจากการกำหนดกรอบแนวคิดการประเมินโดยพิจารณาว่าประเด็นการประเมินตัวชี้วัด และเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดนั้นจะมีขอบเขตหรือขีดจำกัดเกี่ยวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดอย่างไร ซึ่งประเด็นการประเมินและตัวชี้วัดที่มีอยู่ในกรอบแนวคิดแล้วถือว่าเป็นเนื้อหา หรือถ้าเป็นงานวิจัยก็คือตัวแปรและตัวแปรย่อย หรือองค์ประกอบของตัวแปร ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลก็จะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เครื่องมือก็จะคล้ายกับเครื่องมือในการวิจัย ส่วนการวิเคราะห์ถ้าเป็นข้อมูลเชิงปริมาณอาจจะใช้สถิติที่ง่ายกว่าการวิจัย ถ้าเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพก็ต้องใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ นอกจากนี้ถ้าต้องการรายละเอียดมากขึ้น อาจเพิ่มองค์ประกอบอื่น ๆ ในขอบเขตการประเมินได้อีก เช่น พื้นที่ เวลา แนวทางการเก็บข้อมูล แต่จะทำให้ตารางซับซ้อนขึ้น สำหรับตัวอย่างตารางกรอบแนวคิด และขอบเขตการประเมินที่มีองค์ประกอบในตารางน้อยที่สุด แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างโครงสร้างในการกำหนดกรอบแนวคิดและขอบเขตการประเมิน

วัตถุประสงค์ หรือประเด็น การประเมิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การ วิเคราะห์	หมายเหตุ
1.....	1.1..... 1.2..... 1.3.....					

ตารางที่ 2 ตัวอย่างโครงสร้างในการกำหนดกรอบแนวคิด และขอบเขตการประเมิน (ต่อ)

วัตถุประสงค์ หรือประเด็น การ ประเมิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การ วิเคราะห์	หมายเหตุ
2.....	2.1..... 2.2..... 2.3.....					
3.....	3.1..... 3.2..... 3.3.....					
n.....	n. 1..... n. 2..... n. 3..... n.n.....					

5) การสร้างและพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูล การประเมินเป็นการตัดสินใจโดยอาศัยสารสนเทศ ที่สรุปผลการวิเคราะห์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งต้องใช้เครื่องมือเช่นเดียวกับการวิจัย เพียงแต่เครื่องมือในการวิจัยอาจใช้เครื่องมือมาตรฐานหรือเครื่องมือที่สร้างไว้แล้วได้บ้าง แต่การประเมินมีลักษณะเฉพาะกว่าการวิจัย นักประเมินมักจะต้องสร้างและพัฒนาเครื่องมือขึ้นเอง เครื่องมือส่วนใหญ่ ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ซึ่งต้องสร้างตามหลักวิชาการ โดยมีที่มาชัดเจนจากแนวคิด ทฤษฎี หรือ วัตถุประสงค์ สาระเนื้อหาวิชา ฯลฯ เมื่อสร้างแล้วก็ต้องมีการพัฒนาตามวิสัยที่ทำได้ เพื่อให้เครื่องมือมีคุณภาพสูงสุด ส่งผลต่อ คุณภาพข้อมูลและสารสนเทศที่จะได้

6) การเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว แล้วในขั้นตอนที่ 5 ว่าการประเมินเป็นการตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูล นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปเป็นสารสนเทศ ดังนั้นหลังจากได้สร้าง และพัฒนาเครื่องมือได้มาตรฐานแล้วก็ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทดสอบ สอบถาม สัมภาษณ์

สังเกต หรือบันทึกด้วยวิธีการเชิงปริมาณหรือคุณภาพ หรือทั้งสองวิธีผสมกัน เพื่อให้มีความครอบคลุม ก่อนจะนำไปวิเคราะห์

7) การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินในเชิงปริมาณหรือวิธีการเชิงระบบ ซึ่งเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ จะต้องอาศัยสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปผลการประเมินได้ชัดเจนขึ้นเช่นเดียวกับการวิจัย เพียงสถิติที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นสถิติพื้นฐาน เช่น ค่าความถี่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย \bar{X} ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หรือสถิติที่ใช้ในการวัดผลตรวจคุณภาพเครื่องมือบางชนิด ซึ่งไม่ยุ่งยากซับซ้อนเท่ากับสถิติที่ใช้ในการวิจัย แม้ว่าการประเมินบางครั้งอาจต้องใช้สถิติเปรียบเทียบผลการบ่งชี้ก็ไม่ยุ่งยากนัก ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจะไม่ใช้สถิติ แต่จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก

8) การเขียนรายงานการประเมิน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการประเมิน โดยทั่วไป ผู้ประเมินต้องเขียนรายงานการประเมินผลเพื่อเป็นสื่อกลางให้ผู้ใช่ผลการประเมิน ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้สนใจและหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมินนำไปใช้ประโยชน์การเขียนรายงานการประเมินแบบสมบูรณ์ จะมีโครงสร้างคล้ายกับรายงานการวิจัย และการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องจะน้อยกว่าการวิจัย การเขียนรายงานการประเมินต้องใช้ทักษะทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบหรือ ผู้มีอำนาจหรือผู้อ่านเข้าใจชัดเจน และโน้มน้าวให้นำผลการประเมินไปเป็นสารสนเทศในการตัดสินใจ ปรับปรุงพัฒนาสิ่งที่จะประเมินให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามปรัชญาของการประเมิน

9) การประเมินงานประเมิน (ถ้ามี) การประเมินโดยทั่วไปจะเสร็จสิ้นในขั้นตอนที่ 8 แต่ถ้าผู้ประเมินประสงค์จะประเมินงานประเมิน โดยให้ผู้อื่นมาประเมินงานประเมินของตนก็ทำได้ ซึ่งอาจใช้วิธีให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหรือเปรียบเทียบกับมาตรฐานการประเมิน หรือใช้แบบตรวจสอบรายการต่าง ๆ หรือวิพากษ์โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น สำหรับในที่นี้ถ้าผู้ประเมินไม่ประสงค์จะให้มีการประเมินงานของตนโดยผู้อื่นก็อาจนำแนวทางต่าง ๆ ไปพิจารณาด้วยตนเอง คล้ายกับการประเมินตนเองแต่เป็นการประเมินรายงานการประเมินของตน ที่อาจเรียกการพิจารณาคุณภาพงานประเมินก็ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าขั้นตอนการประเมินโครงการ จะเริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมิน การระบุหลักการและเหตุผลที่ต้องทำการประเมิน การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินให้ครอบคลุมชัดเจน การออกแบบการประเมิน การพัฒนาเครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานการประเมิน

2.1.8 เกณฑ์การประเมิน

การกำหนดเกณฑ์การประเมิน ได้มีนักการศึกษาได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้

พิชิต ฤทธิจรรย์ (2557: 151) กล่าวว่าวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินจะเป็นข้อความที่บ่งบอกเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการประเมินซึ่งอาจจะเป็นสภาพก่อนการดำเนินงานระหว่าง การดำเนินงานและผลการดำเนินงานหลังสิ้นสุดโครงการ การกำหนดตัวบ่งชี้การประเมินก็จะช่วยชี้ชัดว่าจะตรวจสอบหรือ เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้เพื่อสรุปตัดสินใจ หรือตัดสินคุณค่า ดังนั้นในการประเมินจึงต้องมีการกำหนดระดับที่พึงประสงค์หรือระดับความสำเร็จขั้นต่ำของโครงการที่ยอมรับได้ของตัวบ่งชี้ ซึ่งเรียกว่า เกณฑ์การประเมิน

ความหมายของเกณฑ์การประเมิน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553: 80) อธิบายว่า เกณฑ์ หมายถึง สิ่งที่เราใช้ตัดสินคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้หรือส่วนประกอบการ (Performance) ซึ่งอาจแสดงออกในรูปแบบของระดับพฤติกรรมที่ยอมรับที่สอดคล้องกับที่

ศิริชัย กาญจนวาสี (2552: 83) ให้นิยามว่า เกณฑ์หมายถึง คุณลักษณะหรือระดับที่ถือเป็นคุณภาพความสำเร็จหรือความเหมาะสมของทรัพยากร การดำเนินงาน หรือผลการดำเนินงาน

รัตนะ บัวสนธ์ (2550: 32) สรุป ความหมายของเกณฑ์อย่างสั้น ๆ ว่าเกณฑ์ หมายถึง หลักที่ใช้ตัดสินใจสำหรับการบ่งบอกถึงระดับคุณภาพความสำเร็จหรือความเหมาะสมของสิ่งใด ๆ

สมคิด พรหมจ้อย (2550: 93) ให้ความหมายของเกณฑ์การประเมินว่า เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ผู้ประเมินกำหนดไว้ในการประเมินโครงการหรือตัดสินคุณค่าของสิ่งใด ๆ ของโครงการว่าดี เหมาะสม คุ่มค่าหรือไม่ เพียงใด จำเป็นที่จะต้องเอาตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ถ้าสิ่งที่วัดได้ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดถือว่า ผลการประเมินผ่านเกณฑ์ กล่าวโดยสรุป เกณฑ์การประเมิน หมายถึง สิ่งที่นักประเมิน ใช้ตัดสินคุณลักษณะ หรือคุณภาพของโครงการ ซึ่งจะสะท้อนถึงระดับของการยอมรับได้หรือระดับความสำเร็จหรือ ความเหมาะสมเกี่ยวกับโครงการที่มุ่งประเมิน

ประเภทของเกณฑ์การประเมิน

เกณฑ์การประเมินมี 2 ลักษณะ ดังนี้

1) เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) เป็นการกำหนดระดับที่ควรจะมี ควรจะเป็น หรือควรจะได้จากโครงการ การกำหนดเกณฑ์การประเมินอาจทำโดยผู้จัดทำโครงการหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่ประเมิน

2) เกณฑ์สัมพัทธ์ (Relative Criteria) ในบางกรณีผู้ประเมินไม่สามารถกำหนดเกณฑ์สัมบูรณ์ได้จำเป็นต้องเทียบเคียงกับแผนงานหรือโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียง และเป็นโครงการที่ถือได้ว่า

ประสบความสำเร็จและที่สำคัญจะต้องเป็นโครงการที่เป็นที่ยอมรับกันว่ามีคุณภาพเหมาะสมที่จะนำไปใช้เปรียบเทียบ

ลักษณะของเกณฑ์การประเมินที่ดี

เกณฑ์การประเมินโครงการที่ดี ควรมีลักษณะสำคัญ ๆ ดังนี้

1) มีความท้าทายการพัฒนาเกณฑ์การประเมินที่ดี จะต้องช่วยให้เกิดการกระตุ้นจิตใจ หรือท้าทายให้ผู้บริหารจัดการโครงการและผู้เกี่ยวข้องมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพการบริหาร และดำเนินโครงการให้บรรลุผลสำเร็จตามเกณฑ์การประเมินหรือเป้าหมายของโครงการ การกำหนดเกณฑ์การประเมินจึงควรให้มีระดับที่สูงพอเพียงที่จะท้าทายให้ผู้รับผิดชอบโครงการ มุ่งเพียรพยายามทำให้ผ่านเกณฑ์การประเมิน หากกำหนดเกณฑ์ประเมินไว้ต่ำเกินไปนอกจากอาจจะด้อยคุณภาพแล้ว ยังอาจเป็นการไม่ท้าทายผู้รับผิดชอบโครงการด้วย

2) ความเป็นไปได้ เกณฑ์การประเมินที่ดีต้องมีความเป็นไปได้ในการที่จะดำเนินการให้บรรลุหรือผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นนักประเมินจึงควรตระหนักในการกำหนดเกณฑ์ การประเมินให้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับที่จะทำให้สามารถดำเนินการให้ผ่านเกณฑ์ การประเมินได้จริง การกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้สูงเกินไปโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงทรัพยากรในการดำเนินโครงการและบริบท รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ อาจทำให้มีความเป็นไปได้ยาก ในการดำเนินโครงการให้ผ่านเกณฑ์การประเมินหรือประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการ

3) มีความสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ เกณฑ์การประเมินจะต้องกำหนดให้สอดคล้องกับลักษณะของตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้ เช่น กำหนดตัวบ่งชี้ในรูปร้อยละของจำนวนอาจารย์ที่มีผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เกณฑ์การประเมินก็ต้องกำหนดเป็นร้อยละ มิใช่เป็นระดับหรือจำนวน ในกรณีนี้อาจกำหนดเกณฑ์การประเมินเป็น อาจารย์ร้อยละ 80 ขึ้นไปมีผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในกรณีที่กำหนดตัวบ่งชี้ในรูปค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ ของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ เกณฑ์การประเมินก็ควรกำหนดเป็น นักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ เกณฑ์การประเมินก็ควรกำหนดเป็นนักศึกษา มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก (โดยมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป) เป็นต้น

4) มีความยืดหยุ่น เกณฑ์การประเมินที่ดีควรมีความยืดหยุ่น โดยสามารถปรับเปลี่ยนไปได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปหรือตามความเหมาะสม เช่น ในช่วงเริ่มต้นการดำเนินโครงการอาจกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ระดับค่อนข้างต่ำเกินไป เมื่อเสร็จสิ้นโครงการอาจปรับเปลี่ยนเกณฑ์การประเมินให้มีมาตรฐานสูงขึ้น

5) ได้รับการยอมรับจากผู้บริหาร ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ผู้ใช้ผลการประเมิน และผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ เกณฑ์การประเมินที่ดีควรได้รับการยอมรับสนับสนุนจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับในผลการประเมินและนำผลการประเมินไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

โมเดลในการกำหนดเกณฑ์การประเมิน

การกำหนดในเกณฑ์การประเมินที่นิยมใช้ในการประเมินมีหลายลักษณะดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553: 80)

1) โมเดลความงอกงามหรือพัฒนา (Growth Model) เป็นการกำหนดเกณฑ์การประเมินโครงการ โดยพิจารณาจากความงอกงามหรือพัฒนาการที่เพิ่มขึ้น เช่น การเปรียบเทียบความรู้ระหว่างก่อนและหลังการอบรมหรือการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบหลังเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน ในกรณีนี้อาจตัดสินได้ 3 ลักษณะ คือ

- 1.1) พิจารณาว่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่
- 1.2) การกำหนดช่วงคะแนนที่เพิ่มขึ้น
- 1.3) กำหนดความรู้ขั้นต่ำที่ยอมรับได้

2) โมเดลสัมบูรณ์หรือมาตรฐาน (Absolute Model) เป็นการกำหนดเกณฑ์การประเมินโดยอาศัยหลักเหตุผลเกี่ยวกับมาตรฐานของสิ่งนั้น แบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้

2.1) กรณีที่มีหน่วยธรรมชาติ เช่น พิมพ์ดีดภาษาไทยได้ 45 คำต่อนาที หรือสอบได้ร้อยละ 90 เป็นต้น เกณฑ์ดังกล่าวนี้จะมีอำนาจในการทำนายสูงมาก ผู้ใดที่สามารถผ่านเกณฑ์ได้ถือว่าเป็นผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องเหล่านั้นเป็นอย่างดี

2.2) ที่ไม่มีหน่วยธรรมชาติ โดยใช้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางอาชีพหรือผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้กำหนดขึ้น เช่น สัดส่วนของ อาจารย์ที่เข้าอบรมที่มีผลงานวิจัยควรกำหนดเป็น 1.00 เลยหรือไม่ เป็นต้น

3) โมเดลสัมพัทธ์ (Relative Model) เป็นการกำหนดเกณฑ์การประเมินโดยการเปรียบเทียบกับโครงการอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น การฝึกอบรมระหว่างโครงการที่คล้ายคลึงกัน อาจกำหนดเกณฑ์การประเมินว่า ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมระหว่างสองโครงการนั้นไม่ควรแตกต่างกัน เป็นต้น นอกจากนี้ อาจเปรียบเทียบกับผลที่เคยทำมาแล้วหรือเปรียบเทียบกับปกติวิสัย (Norm) ของการจัดการโดยทั่ว ๆ ไป

แนวทางการกำหนดเกณฑ์การประเมิน การกำหนดเกณฑ์การประเมิน มีแนวทางในการกำหนดได้หลายวิธี ดังนี้

1) กำหนดจากเป้าหมายหรือตัวชี้วัดผลสำเร็จของโครงการ โดยที่เป้าหมายของโครงการเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของโครงการที่ผู้จัดทำโครงการ กำหนดระดับความต้องการหรือระดับที่คาดหวังให้เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ หรือเน้นผลของการดำเนินโครงการ โดยทั่วไปจะกำหนดไว้ทั้งเป้าหมายเชิงปริมาณและเป้าหมายเชิงคุณภาพ ในกรณีนี้ เป้าหมายจะทำหน้าที่เป็นทั้งตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินควบคู่กันไปด้วย ซึ่งนักประเมินสามารถนำมากำหนดเป็นเกณฑ์การประเมินโครงการได้ นอกจากนี้ในบางโครงการอาจกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จของโครงการไว้ ซึ่งนักประเมินก็นำมากำหนดเป็นได้ทั้งตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินโครงการ

2) กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการประเมิน เป็นการกำหนดเกณฑ์การประเมินโดยให้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการประเมินเป็นผู้ร่วมกันกำหนดขึ้น เช่น ให้อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญทางการสอนภาษาไทย กำหนดเกณฑ์การสอบผ่านของนักเรียน การให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยร่วมกำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพผลงานวิจัยของครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น เกณฑ์ที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญนี้อาจมีความลำเอียงไปตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

3) การกำหนดจากการคาดหวังจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว มี 2 ลักษณะ คือ

3.1) การคาดหวังเชิงคุณลักษณะ เป็นการคาดหวังเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่สามารถกำหนดเป็นตัวเลขได้ แต่มีข้อมูลเชิงคุณลักษณะโดยใช้เทคนิคการคาดหวัง เช่น เทคนิคเดลฟาย (DELPHI) เทคนิคการวิจัยอนาคต (EDFR) เป็นต้น

3.2) การคาดหวังเชิงปริมาณ เป็นการคาดหวังเหตุการณ์ในอนาคต โดยมีข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้เทคนิคในการคาดหวัง เช่น การวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) การวิเคราะห์อนุกรมเวลา (Time Series Analysis) เป็นต้น

4) การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มในแต่ละช่วงเวลา เป็นการกำหนดเกณฑ์การประเมินโดยเปรียบเทียบสภาพหรือผลระหว่างกลุ่มในแต่ละช่วงเวลา เช่น การเปรียบเทียบปริมาณของผลงานวิจัยของอาจารย์ในปีการศึกษาปัจจุบันกับปีการศึกษาที่ผ่านมา หรือเปรียบเทียบครูที่สมัครเข้ารับการฝึกอบรมในโครงการบริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยในปีการศึกษาปัจจุบันกับปีการศึกษาที่ผ่านมา เป็นต้น

5) การกำหนดเกณฑ์การประเมินจากเกณฑ์มาตรฐาน (Norms) เช่น การใช้เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ระดับต่าง ๆ เป็นเกณฑ์ตัดสิน การใช้เกณฑ์ลักษณะนี้ควรพิจารณาความเหมาะสมกับสิ่งที่มุ่งประเมินด้วยว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

6) การใช้ Evaluator's Program Description (EPD) วิธีนี้เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้ควบคู่กับการกำหนดมาตรฐานที่คาดหวังในคราวเดียวกัน ลักษณะเป็นฟอร์มที่ผู้ประเมินใช้บันทึก

สารสนเทศ ที่แสดงถึงความสำเร็จของแต่ละกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนแรก เป็นเป้าหมายซึ่งจะแสดงไว้ที่ละ เป้าหมาย ส่วนที่สองเป็นงานหรือกิจกรรมที่ต้องดำเนินการตามเป้าหมาย และส่วนที่สามเป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานที่แสดงถึงความสำเร็จของแต่ละกิจกรรม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การออกแบบ และวางแผนการประเมิน จำเป็นต้องกำหนด ประเด็นการประเมินตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินให้มีความครอบคลุมชัดเจน ประเด็นการประเมินจึงเป็นส่วนสำคัญที่บ่งบอกถึงความต้องการในการประเมิน ในขณะที่ตัวบ่งชี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยชี้วัดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนเกณฑ์การประเมินเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงระดับคุณภาพหรือคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ในการกำหนดประเด็นการประเมิน และตัวบ่งชี้สามารถกำหนดได้จากหลายแหล่งที่มา สำหรับตัวบ่งชี้ที่มีการจำแนกได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้จำแนก ในการกำหนดเกณฑ์การประเมินอาจกำหนดโดยใช้โมเดลความงอกงาม โมเดลสัมบูรณ์หรือมาตรฐานและโมเดลสัมพัทธ์ ซึ่งมีแนวทางในการกำหนดจากเป้าหมายหรือตัวบ่งชี้วัดผลสำเร็จของโครงการ กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องประเมิน กำหนดจากการคาดหวังจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มในแต่ละช่วงเวลา การใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานและการใช้ Evaluator's Program Description (EDP) ในการกำหนดประเด็นในการประเมินตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินจะต้องมีความครอบคลุมชัดเจน มีความสอดคล้องกัน และเป็นประโยชน์ที่จะนำไปประเมินและช่วยให้ได้สารสนเทศเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการได้จริง

2.1.9 ประเภทของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการ ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์เด็ดขาด แต่จำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์หลายชนิด มาจำแนกประเภท เช่น ใช้เวลา วัตถุประสงค์ วิธีการและรูปแบบการประเมินมาบ่งบอกถึงประเภทของการประเมิน ซึ่งได้มีนักวิชาการได้แบ่งประเภทของการประเมินโครงการที่สำคัญได้ดังนี้

รัตน์ บัณฑิต (2550: 40) ได้แบ่งการประเมินโครงการตามเกณฑ์ 5 ด้าน ดังนี้

1) แบ่งตามวัตถุประสงค์การประเมินและช่วงเวลาของโครงการ ซึ่งถ้าหากแบ่งตามเกณฑ์การประเมินมี 3 ประเภทได้แก่

1.1) ประเมินก่อนการดำเนินโครงการหรือก่อนนำโครงการไปใช้ (Pre - Evaluation Program or Ex - Ante Evaluation Program) ซึ่งเป็นการประเมินโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้

1.2) ประเมินขณะดำเนินโครงการ (Formative, Program, on - Going or Monitoring Evaluation Program) เป็นการประเมินโครงการในขณะที่โครงการกำลังดำเนินโครงการอยู่ ยังไม่แล้วเสร็จ เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินโครงการหรือประเมิน เพื่อทำการกำกับติดตาม

การดำเนินงานของโครงการให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ซึ่งการประเมินประเภทนี้ก็คือการประเมินเพื่อช่วยในการตัดสินใจพัฒนาโครงการ

1.3) ประเมินสิ้นสุดโครงการ (Port or Summative Evaluation Program) เป็นการประเมินเมื่อโครงการได้ดำเนินมาครบตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยมุ่งพิจารณาผลสำเร็จของโครงการเป็นหลัก

2) แบ่งตามเป้าหมายที่ยึด ถ้าแบ่งเช่นนี้การประเมินจะประกอบด้วย 2 ประเภท ได้แก่ การประเมินที่ยึดเป้าหมายของโครงการ เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบกับผลสำเร็จของโครงการ ซึ่งเรียกว่า การประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal – Base Devaluation) และการประเมินที่ไม่ยึดหรือเป็นอิสระจากเป้าหมาย (Goal - Free Devaluation) ซึ่งจะประเมินโดยพิจารณาจากผลทั้งหมดที่เกิดขึ้น จากโครงการ แม้ว่าผลดังกล่าวนั้นเป็นไปหรือไม่เป็นตามเป้าหมายก็ตาม

3) แบ่งตามปรัชญาหรือความเชื่อพื้นฐาน การแบ่งเช่นนี้อาศัยพื้นฐานทางปรัชญาหรือความเชื่อเกี่ยวกับความจริงของคุณค่า และวิธีการเข้าถึงความจริงของคุณค่าในการประเมิน ซึ่งแบ่งประเภทการประเมินไว้ 2 ประเภท คือ การประเมินตามวิธีการเชิงระบบหรือแบบปรนัยนิยม และการประเมินตามวิธีการเชิงธรรมชาติหรืออัตนัยนิยม

4) แบ่งตามผู้ประเมินหรือหน่วยงานผู้รับผิดชอบทำการประเมินจะแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การประเมินภายใน (Internal Evaluation) และการประเมินภายนอก (External Evaluation)

5) แบ่งตามวิธีการและลักษณะของข้อมูลที่มุ่งประเมิน แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

5.1) การประเมินเชิงคุณภาพ (Qualitative Evaluation)

5.2) การประเมินเชิงปริมาณ (Quantitative Evaluation)

5.3) การประเมินแบบผสมผสาน (Mixed Evaluation)

สมคิด พรหมจ้อย (2550: 38) กล่าวว่า การประเมินโครงการแบ่งได้หลายประเภทตามแต่จะใช้ เกณฑ์ใดในการแบ่ง ครั้งนี้จะนำเสนอประเภทของการประเมิน 3 ลักษณะ คือ แบ่งโดยยึดจุดมุ่งหมายของการประเมิน ยึดหลักในการประเมินและยึดลำดับในการประเมิน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1.1) การประเมินเพื่อปรับปรุงบางครั้งเรียกว่าการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

1.2) การประเมินเพื่อสรุปผลเรียกว่าการประเมินรวมสรุป (Summative Evaluation)

2) แบ่งตามยึดหลักในการประเมิน แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.1) การประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal-Based Evaluation) เป็นการประเมินที่ว่าทำได้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยทราบก่อนประเมินว่าโครงการนี้มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง

2.2) การประเมินที่อิสระไม่ยึดวัตถุประสงค์ของโครงการ (Goal-free Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยไม่ทราบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการนี้มีอะไรบ้าง

3) แบ่งตามยึดลำดับในการประเมิน แบ่งเป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการ ขณะดำเนินโครงการ และหลังจากสิ้นสุดโครงการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1) ประเมินก่อนเริ่มโครงการ (Pre-Evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินใจเลือกโครงการ ตรวจสอบความเหมาะสม ความสมเหตุสมผลของการวางแผนดำเนินโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการในการนำโครงการไปปฏิบัติ คุณภาพของโครงการ รวมทั้งตรวจสอบโอกาสที่โครงการนั้น จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การประเมินก่อนเริ่มโครงการบนความเชื่อบนพื้นฐานที่ว่าถ้าตัวโครงการนั้นได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสม สมเหตุสมผล มีความจำเป็น มีคุณภาพดี มีความเป็นไปได้ โอกาสที่โครงการจะประสบผลสำเร็จก็ย่อมสูงเสมือนว่าโครงการนั้นได้บรรลุผลสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง

3.2) การประเมินในขณะดำเนินโครงการ (Implementation Evaluation or Process Evaluation) เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดทำได้หรือทำไม่ได้เพราะเหตุใด จุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการนั้นพยายามตอบคำถามว่าทำไม จึงเกิดปัญหาอุปสรรค หรือไม่เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ ถ้าเกิดปัญหาจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่ การประเมินขณะดำเนินโครงการจึงมีบทบาทในการปรับปรุงการดำเนินโครงการโดยตรง

3.3) การประเมินหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ เป็นการประเมินเพื่อตอบคำถามว่าโครงการประสบผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลการดำเนินการคุ้มค่าหรือไม่ การประเมินลักษณะนี้จะเป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นโดยเทียบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยแบ่งการประเมินงานออกเป็น 2 ขั้นตอนคือ

3.3.1) ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการ

3.3.2) การติดตามผลต่อมาโดยเฉพาะการประเมินผลกระทบของโครงการที่ต้องอาศัย การทิ้งช่วงระยะเวลาหนึ่ง เช่น 1-2 ปี เป็นต้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่ได้ประเมินไว้

ตั้งแต่เริ่มการดำเนินงานโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ บางท่านเรียกการประเมินลักษณะนี้ว่าการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

สุวิมล ติรกานันท์ (2551: 910) กล่าวว่า การประเมินเป็นสิ่งที่ควรทำควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการ นับตั้งแต่การเลือกโครงการ การวางแผนโครงการ การดำเนินงานตามโครงการ จนถึง การประเมินผลสุดท้ายของโครงการ ชนิดของการประเมินโครงการจะแตกต่างกันไปตามช่วงเวลาของการประเมิน ดังต่อไปนี้

1) Needs Assessment หมายถึง การประเมินความต้องการขององค์กรหรือกลุ่มสังคมเพื่อนำมาทำนโยบาย แผนงาน หรือโครงการใด ๆ เป็นการประเมินก่อนเริ่มทำแผนหรือทำโครงการ

2) Feasibility Study หมายถึง การประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของทางเลือกเพื่อนำมาจัดทำเป็นนโยบายแผนงาน หรือโครงการใด ๆ นิยมประเมินใน 6 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านบริหาร ด้านเทคนิค ด้านสิ่งแวดล้อม

3) Context Evaluation หมายถึง การประเมินบริบทของโครงการ ประกอบด้วย ความจำเป็นของโครงการ ความต้องการโครงการของกลุ่มเป้าหมาย ความเหมาะสมของโครงการต่อกลุ่มเป้าหมาย และความเหมาะสมต่อพื้นที่ดำเนินโครงการ

4) Input Evaluation หมายถึง การประเมินความพร้อมของสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกนำเข้าร่วมในโครงการประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ แนวทางจัดการ วัสดุอุปกรณ์

5) Process Evaluation หมายถึง การประเมินการปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ

เชาว์ อินใย (2553: 13) ได้แบ่งประเภทของการประเมินไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1) แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1.1) การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) การประเมินแบบนี้เป็นการประเมินระหว่างการทำงานซึ่งควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโครงการ โดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนใดอีก ทั้งรวบรวมปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ สำหรับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสม และทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

1.2) การประเมินสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผล เมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้วทำการตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้ ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างคุ้มค่าหรือไม่ และทรัพยากรเพียงพอต่อความต้องการของผู้รับบริการหรือไม่ มีผลกระทบ หรือผลที่ไม่ได้คาดหวัง หรือผลพลอยได้อะไรบ้าง

2) แบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน แบ่งได้ 8 ประเภท ดังนี้

2.1) การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เป็นการประเมินเบื้องต้นก่อนที่จะทำโครงการ ความต้องการจำเป็น คือความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่ ทำให้เกิดความจำเป็นในการจัดทำโครงการขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การประเมินความต้องการจำเป็นมีประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและการวางแผน

2.2) การประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Evaluation) เป็นการศึกษาสภาพความพร้อมด้านต่าง ๆ ในการจัดทำโครงการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการทำโครงการ เช่น ด้านกำลังคน เทคนิค สภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นขั้นตอนที่ควรกระทำก่อนการเขียนโครงการ

2.3) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

2.4) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการบริหาร โครงการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ ประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่น หรือ จุดด้อยของโครงการ

2.5) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้มาจากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่คุ้มค่าเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจยุติ หรือปรับขยายโครงการ

2.6) การประเมินผลลัพธ์ หรือ ผลกระทบ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินผลดำเนินงานจากโครงการที่จัดขึ้น ก่อให้เกิดผลอื่นใดเกิดขึ้นตามมาหรือไม่เป็นทั้งผลที่คาดหวัง ไม่คาดหวัง ทั้งในทางที่ดีและไม่ดี

2.7) การประเมินการติดตาม (Follow up Evaluation) เป็นการดำเนินงานประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานไปแล้วระยะหนึ่ง เช่น 6 เดือน หรือ 1 ปี เพื่อดูผลที่ได้จากการดำเนินงานต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น

2.8) การประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) เป็นการประเมินงานประเมิน เป็นการพิจารณาตัดสินคุณภาพหรือคุณค่าของการประเมิน ทำให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของรายงานการประเมิน

3) แบ่งตามผู้ประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

3.1) การประเมินโดยผู้ประเมินภายใน (Internal Evaluator Evaluation) ผู้ประเมินเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติงานกับสิ่งที่จะประเมิน ข้อดีคือทำให้ทราบและเข้าใจในสิ่งที่จะประเมิน ข้อเสียคือเมื่อเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องจึงอาจมีความลำเอียงเกิดได้

3.2) การประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก (External Evaluator Evaluation) ผู้ประเมินไม่ได้เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะประเมิน ข้อดีคือมีความเป็นกลางในการประเมิน ข้อเสียคือไม่เข้าใจ ไม่ทราบรายละเอียดของสิ่งที่จะประเมิน และเนื่องจากเป็นบุคคลภายนอกจะไม่ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานประเมิน

4) แบ่งตามมิติการประเมิน แบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้

4.1) การประเมินตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้า การประเมินผลสรุป และการประเมินเพื่อการพัฒนา

4.2) การประเมินตามข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ คุณภาพ และแบบผสม

4.3) การประเมินตามวิธีการประเมิน ได้แก่ การประเมินเชิงธรรมชาติ และเชิงทดลอง

4.4) การประเมินตามจุดเน้นที่ประเมิน ได้แก่ การประเมินกระบวนการ ผลลัพธ์ ผลกระทบ การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลตอบแทน และการวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล

5) แบ่งตามช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องการประเมิน แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

5.1) การประเมินก่อนดำเนินงาน เป็นการประเมินผลก่อนจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ โดยมุ่งเน้นประเมินตัวโครงการว่ามีความสอดคล้องความสัมพันธ์กันในแต่ละส่วนหรือไม่มีความเป็นไปได้คุ้มทุน มีเวลาเพียงพอหรือไม่ และจะมีอุปสรรคหรือปัญหาอะไร ที่จะทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินการได้ การประเมินก่อนการดำเนินงานมีประโยชน์ ในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือล้มเลิกโครงการ

5.2) การประเมินระหว่างดำเนินงาน การประเมินแบบนี้ควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโครงการ โดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนใด อีกทั้งรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ สำหรับการปรับปรุง แก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

5.3) การประเมินหลังการดำเนินงาน เป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้วทำการตรวจสอบว่าโครงการ ได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอคุ้มค่าหรือไม่ มีผลกระทบ หรือผลที่ไม่ได้คาดหวัง หรือผลพลอยได้อะไรบ้าง

พิสนุ พงศ์ศรี (2553: 90) กล่าวว่า การแบ่งประเภทการประเมินโครงการตามเกณฑ์ช่วงเวลามีดังนี้

1) การประเมินก่อนดำเนินโครงการ ลักษณะของการประเมินก่อนดำเนินโครงการ เป็นการประเมินก่อนที่โครงการจะดำเนินการ เพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจว่าจะปรับเปลี่ยนดำเนินการแบบโครงการ นำร่องหรือดำเนินโครงการเต็มหรือระงับโครงการ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือเป็นการประเมินเพื่อศึกษาความเหมาะสมที่จะดำเนินโครงการ มุ่งตรวจสอบความจำเป็นความเป็นไปได้ ความพร้อมหรือปัจจัย นำเข้า โดยนำข้อมูลมาตัดสินใจวางแผนว่าควรจะดำเนินโครงการหรือไม่อย่างไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง

1.1) ประเมินในขณะที่ยังไม่ดำเนินโครงการ ซึ่งมักจะเป็นการเตรียมดำเนินโครงการครั้งแรก หรือเป็นโครงการที่หยุดไปแล้วระยะหนึ่ง จะเริ่มดำเนินการใหม่อีกครั้งต่อไป เช่น โครงการฝึกอบรม อาชีพสตรี ซึ่งยังไม่เคยทำในพื้นที่นั้นๆ หรือโครงการพัฒนาผู้บริหารให้ได้รับวุฒิต่างๆ เมื่อเห็นว่าผู้บริหารเกือบทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว ก็อาจหยุดไปสักระยะหนึ่ง เมื่อมีผู้บริหารรุ่นใหม่เพิ่มขึ้น ก็อาจประเมินว่าควรจะเริ่มโครงการอีกครั้งหรือไม่

1.2) ประเมินเพื่อศึกษาความเหมาะสมของโครงการ โดยเป็นการตรวจสอบว่าจำเป็นต้องจัดทำโครงการหรือไม่ ถ้าจะทำได้หรือความพร้อมของทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้าแค่ไหน สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เอื้อหรือเป็นอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร

1.3) ประเมินเพื่อหาสารสนเทศในการตัดสินใจวางแผน สารสนเทศที่ได้จากการประเมินก่อนดำเนินโครงการ จะมีประโยชน์ในการตัดสินใจวางแผนเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ให้เหมาะสม เพียงพอ อันจะเอื้อต่อความสำเร็จของโครงการถ้าจะนำโครงการไปดำเนินการจริง

2) การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ ลักษณะของการประเมินระหว่างดำเนินโครงการ เป็นการประเมินในระหว่างที่โครงการดำเนินการอยู่ เพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการโครงการในระยะต่อไปให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ เป็นการประเมินขณะดำเนินโครงการ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงาน มุ่งนำข้อมูลมาใช้ประกอบการตัดสินใจ ปรับปรุงกิจกรรม และตรวจสอบความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งมีสาระโดยสรุปดังนี้

2.1) ประเมินในขณะที่ยังดำเนินโครงการอยู่ ซึ่งอาจเป็นการดำเนินโครงการครั้งแรก หรือเป็นโครงการต่อเนื่องหรือโครงการประจำแต่ละปีงบประมาณ ตามระยะเวลาเป็นช่วงๆ เช่น โครงการฝึกอบรม

รุ่น ๆ ตามหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งมีแนวโน้มจะดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ โอกาสจะยุติโครงการมีน้อยการประเมินจึงเป็นการประเมินความก้าวหน้า

2.2) ประเมินเพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่ากิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามแผนหรือไม่ ทั้งในระยะเวลา งบประมาณ เป้าหมาย ปัญหาต่างๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานในระยะหรือช่วงต่อ ๆ ไป

2.3) ประเมินเพื่อหาสารสนเทศประกอบการตัดสินใจ สารสนเทศที่ได้จากกระบวนการดำเนินงานจะนำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานเองและส่วนที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ได้ เช่น รายละเอียดต่างๆ ของโครงการ ความพร้อมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เป็นต้น

2.4) ประเมินเพื่อเน้นตรวจสอบความก้าวหน้าของผลการดำเนินโครงการ นอกจากประเมิน ตามข้อ 2.2 แล้วจะมีการตรวจสอบถึงผลที่ได้ว่ามีแนวโน้มเป็นอย่างไร โดยอาจตรวจสอบทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ เพื่อปรับการดำเนินงานให้เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการ

3) การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ ลักษณะของการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นการประเมินหลังจากโครงการสิ้นสุดแล้ว เพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการว่ามีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล หรือผลทั้งทางตรง ทางอ้อมอย่างไร สารสนเทศที่ได้จึงเน้นใช้ตัดสินใจเล็ก หยุต หรือดำเนินการต่ออย่างต่อเนื่อง หรือดำเนินการใหม่ในโอกาสต่อไป ลักษณะสำคัญของการประเมินผลโครงการมีสาระโดยสรุป ดังนี้

3.1) ประเมินเมื่อโครงการสิ้นสุด ซึ่งอาจเป็นสิ้นสุดโครงการตามระยะเวลาที่กำหนด หรือ สิ้นสุดระยะช่วงต่อตามปีงบประมาณ เช่น โครงการติดตามการทำงานของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาแต่ ละปีงบประมาณ หรือโครงการพัฒนาศักยภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการให้ทุนนักศึกษาเข้าศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง

3.2) ประเมินเพื่อมุ่งศึกษาผลการดำเนินงานโครงการ ซึ่งจะตรวจสอบผลต่าง ๆ ที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์โครงการหรือไม่ มีผลลัพธ์ มีผลกระทบทั้งทางบวกทางลบอย่างไร มีประสิทธิภาพหรือ ความคุ้มค่าเพียงใด เพื่อให้ได้ข้อสรุปผลการดำเนินงานของโครงการ

3.3) ประเมินเพื่อตัดสินอนาคตโครงการ โดยพิจารณาว่าจะเลิกหยุดดำเนินการโครงการต่อไปหรือขยายโครงการ สารสนเทศที่ได้จากการสรุปจะนำมาประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร และ ผู้เกี่ยวข้องว่าจะเลิก หยุตไว้ชั่วคราว ดำเนินการต่อโดยอาจปรับ ลด เพิ่ม ขยาย โครงการ

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2556: 1) กล่าวว่า การจำแนกการประเมินโครงการแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) คือการศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่เริ่มดำเนินโครงการใด ๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยป้อน ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหาอุปสรรคความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ ในขณะเดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ เช่น การประเมินผลกระทบ ด้านสังคม (Social Impact Assessment : SIA) การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ (Ecological Impact Assessment : EIA) การประเมินผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact Assessment : PIA) การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี (Technological Impact Assessment : TA) การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population Impact Assessment: PIA) การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy Impact Assessment: POIA) และการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment: IA) การประเมินโครงการก่อนดำเนินการนี้ มีประโยชน์สำหรับนักลงทุน เพื่อศึกษาดูว่าก่อนลงมือทำโครงการใด ๆ นั้น จะเกิดความคุ้มค่าแก่การลงทุน (Cost Effectiveness) หรือจะเกิดผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประชากร เทคโนโลยีและระดับนโยบายหรือไม่ หากได้ทำการศึกษารอบคอบแล้ว อาจจะได้ผลคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะเกิดประโยชน์หรือโทษอย่างไร ปัญหาอุปสรรคเป็นอย่างไร เพื่อผู้เป็นเจ้าของโครงการจะได้ตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะเลิกล้มโครงการ หรือปรับปรุงองค์ประกอบ และกระบวนการบริหารจัดการโครงการเพียงใด เพื่อให้เกิดผลดี

2) การประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ อาจจะทำเป็นในห้วงเวลาเริ่มต้นโครงการ (Inception Study) และระหว่างดำเนินโครงการที่ผ่านพ้นช่วงแรกไปแล้ว (Formative Evaluation) ผลที่ได้จากการประเมินดังกล่าวนี้ จะช่วยปรับปรุงทั้งปัจจัยป้อนกระบวนการบริหารจัดการ และแม้แต่วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการให้เป็นที่ไปตามความเหมาะสม ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มีชื่อเรียกการประเมินแบบนี้ว่าการประเมินความก้าวหน้า (Progress Evaluation) และการประเมินการดำเนินการ (Implementation Evaluation) เป็นต้น ในการดำเนินโครงการด้านการท่องเที่ยวและการศึกษา อาจใช้วิธีการประเมินระหว่างดำเนินโครงการ เพื่อทบทวนแผนและปรับแผนของโครงการปรับตารางการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งการประชาสัมพันธ์ การตลาด การส่งเสริมการขาย และปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อลดความเสี่ยงของโครงการ เป็นต้น

3) การประเมินผลรวมสรุป (Summative Evaluation) มักใช้หลังสิ้นสุดโครงการใหม่ ๆ เพื่อค้นหาประสิทธิผลของการดำเนินโครงการว่าบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร หรือทบทวน กระบวนการบริหารจัดการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวประการใด การประเมินผลประเภทรวมสรุปอาจมองในมิติของโครงการระยะยาวออกเป็นช่วงโครงการ การประเมินลักษณะนี้มองได้

เป็น 2 ประเภท คือ เป็นทั้งการประเมินรวมสรุปของแต่ละช่วงโครงการ (Summative Evaluation of Each Phase) หรืออาจจะมองการประเมินของแต่ละช่วงโครงการ เป็นการประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative) ของโครงการระยะยาวทั้งหมดก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้อ่านหรือเจ้าของโครงการ

4) การประเมินผลกระทบของโครงการ เป็นการตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในแต่ละโครงการและภาพรวมของผลกระทบทั้งหลาย ๆ ด้าน เช่น ผลกระทบด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ประชากร และด้านนโยบาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการประเมินผลกระทบนั้นว่าต้องการเน้นด้านใดเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามผู้รับผิดชอบโครงการจำเป็นต้องศึกษาว่า ในเชิงนิติศาสตร์แล้วจะต้องมีการประเมินผลกระทบด้านใดบ้าง

อนันต์ นามทรงตัน (2557: 3) กล่าวว่า การแบ่งประเภทของการประเมินโครงการ นักวิชาการ ด้านการประเมิน ได้แบ่งไว้หลายลักษณะตามความเหมาะสมของแต่ละโครงการ เมื่อพิจารณาประเภทของการประเมิน มีผู้แบ่งไว้อย่างหลากหลายในเชิงทฤษฎีและเห็นว่า การประเมินโครงการทางการศึกษานั้น ควรพิจารณาใช้แนวทางการแบ่งตามวัตถุประสงค์การประเมินได้ 2 ประเภท คือ

1) การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างดำเนินงาน เพื่อพิจารณาความก้าวหน้าของโครงการ ว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม หรือพัฒนาส่วนใดให้เกิดความเหมาะสม มีประสิทธิภาพเพียงพอ ก่อนที่จะดำเนินการขั้นต่อไป เพื่อให้การดำเนินงานโครงการ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ โดยภาพรวมอย่างคุ้มค่าที่สุด

2) การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานโครงการแล้ว เพื่อพิจารณาตัดสินว่ามีความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการมากน้อยเพียงใด อย่างไร และหากจะดำเนินโครงการต่อไปอีกจะเกิดผลอย่างไร มีความเสี่ยงหรือคุ้มค่าต่อการลงทุนหรือไม่เพียงใด

รำไพ แสงนิกุล (2559: 35) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง เช่น แบ่งตามวัตถุประสงค์การประเมิน แบ่งตามช่วงเวลาของโครงการ แบ่งตามมิติการประเมิน แบ่งตามหลักยึดในการประเมินค่า แบ่งตามลำดับเวลาประเมิน แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน แบ่งตามโมเดลการประเมินเป็นหลัก แบ่งตามความแท้จริงของการประเมิน แบ่งตามเป้าหมายที่ยึด แบ่งตามปรัชญาหรือความเชื่อพื้นฐาน แบ่งตามผู้ประเมิน หรือหน่วยงานผู้รับผิดชอบทำการ

อำนาจ เหลื่อน้อย (2561: 32) กล่าวว่า ประเภทของการประเมินโครงการมีหลายประเภท มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามแต่ว่าจะใช้หลักเกณฑ์ใดในการแบ่งประเภท เช่น แบ่งตามวัตถุประสงค์

ของการประเมินโครงการแบ่งตาม ระยะเวลาที่ทำการประเมินโครงการ แบ่งตามมิติการประเมินหรือแบ่งตามผู้ประเมิน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ประเภทของการประเมินโครงการมีหลายประเภท ขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการของผู้ประเมิน เช่น แบ่งตามระยะเวลา แบ่งตามมิติการประเมิน

2.1.10 ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2551: 14) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการมีความสำคัญ เพื่อนำผลการประเมินมาใช้เป็นข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) ช่วยตัดสินใจให้มีแผนและโครงการต่อไป หรือจะยุติการประเมินผลความสำเร็จโครงการจะทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทราบถึงผลผลิตและผลกระทบของโครงการ ด้วยข้อมูลดังกล่าวจะเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารที่จะตัดสินใจในเรื่องโครงการดังกล่าวว่าควรจะมีการดำเนินการต่อไปหรือควรงยุติ กล่าวคือถ้าหากเห็นว่ามีความคุ้มค่าที่จะดำเนินการต่อไป แต่ถ้าพิจารณาแล้วว่าไม่คุ้มค่าต่อการดำเนินการก็ควรที่จะยุติการดำเนินโครงการ

2) ช่วยปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานและแนวทางให้ก้าวหน้า การประเมินผลโครงการจะมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารและทีมงานโครงการ ข้อมูลที่ได้รับจะนำมาใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน จะทำให้ได้ทราบปัญหาเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ วิธีการปฏิบัติและแนวทางการดำเนินการต่าง ๆ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างราบรื่นจึงจำเป็นต้องมีการปรับแต่ง (Adjust) หรือพัฒนา (Develop) แนวทางการดำเนินโครงการ

3) ช่วยตัดสินใจในการเพิ่มหรือตัดออก หรือการปรับกลยุทธ์และเทคนิคของโครงการ ในกรณีที่ โครงการเกิดปัญหาขัดข้อง อาจจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงกลยุทธ์ เช่น การใช้เทคนิคหรือกลยุทธ์ ใหม่ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ เป็นต้น ซึ่งการจะเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ดังกล่าวได้ต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมินผลโครงการ

4) ช่วยในการพิจารณาขยายแผนหรือโครงการไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลโครงการจะช่วยเป็นฐานเบื้องต้นหรือบทเรียนในการนำไปใช้ในการดำเนินโครงการอื่น ๆ ซึ่งความรู้จากการดำเนินโครงการหนึ่ง ควรจะมีการถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนไปอีกโครงการหนึ่ง ดังนั้นในองค์กรควรจะมีการดำเนินการจัดการความรู้ เพื่อช่วยในการประหยัดค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการในเรื่องต่างๆ

5) ช่วยจัดสรรทรัพยากรระหว่างโครงการที่เลือกแล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวคือ ในองค์กรจะมีข้อจำกัดในเรื่องทรัพยากร ไม่สามารถจัดสรรให้ได้ทุกโครงการที่มีการเสนอของงบประมาณ จึงต้องมีการเลือกหรือคัดสรรโครงการที่มีประโยชน์ต่อสาธารณะมากกว่า และจัดสรรทรัพยากรให้กับโครงการ ดังกล่าว การประเมินผลโครงการก็จะช่วยในการตอบคำถามเรื่องการจัดสรรทรัพยากรได้ เช่นเดียวกัน

6) ช่วยในการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธเทคนิคหรือทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการดำเนินโครงการ ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการดำเนินโครงการ ทฤษฎีหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่มีการนำเสนอจะต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ประการหนึ่งก็คือการนำไปใช้ หรือสามารถที่จะอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ทฤษฎีหรือเทคนิคที่ไม่สามารถนำมาใช้ได้ก็ย่อมเหมือน “ขยะ” ที่ไม่เป็นประโยชน์แต่อย่างไร การประเมินผลโครงการจะช่วยให้ทราบว่า ทฤษฎีหรือเทคนิคใดมีประโยชน์หรือไม่ สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้

เยาวตี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551: 93) กล่าวว่า ประโยชน์ของการประเมินผลโครงการมีดังนี้

- 1) การประเมินเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ
- 2) การประเมินช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน ของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง
- 3) การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) การประเมินช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง
- 5) การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัด และปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ
- 6) การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการ ทั้งในด้านที่พึงประสงค์ และด้านที่ไม่พึง ประสงค์ควบคู่กันไป

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 28) กล่าวว่า ประโยชน์ของการประเมินมีดังนี้

- 1) ช่วยให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนและ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการตลอดจน การตรวจความเป็นไป ได้ในการจัดกิจกรรม
- 2) ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน (กรณีประเมินก่อนดำเนินโครงการ)
- 3) ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานโครงการ

4) ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานโครงการต่อไป

5) ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร คัดค้านการ ลงทุนหรือไม่

6) เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานโครงการ ว่าการดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย แผนงาน หรือ โครงการที่วางไว้หรือไม่ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2552 : 1) กล่าวว่า ประโยชน์ของการประเมินโครงการมีดังนี้

1) ช่วยให้ข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการ

2) ประเมินปัจจัยหรือทรัพยากร (Input Evaluation)

3) ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

4) ประเมินผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Product Evaluation)

รัตนะ บัวสนธ์ (2554: 18) กล่าวถึงบทบาทและประโยชน์ของการประเมินโครงการ ด้านวัตถุประสงค์ต่างๆ ไว้ 6 ประการคือ

1) เพื่อช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้ ซึ่งได้แก่ การประเมินว่าโครงการที่จัดทำขึ้นนั้น มีความจำเป็นมากน้อยหรือความสมเหตุสมผลหรือไม่ มีความเป็นไปได้หรือคุ้มค่ากับเงินทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพียงไร โครงการเป็นที่ต้องการสำหรับกลุ่มเป้าหมายหรือได้รับการสนับสนุนแค่ไหน รวมทั้งขนาดและขอบเขตการนำโครงการไปใช้กว้างหรือแคบ เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินเหล่านี้ จะช่วยในการนำมาประมวล สรุปตัดสินใจสำหรับผู้บริหาร หรือแหล่งทุนที่จะตัดสินใจอนุมัติการนำโครงการดังกล่าวไปดำเนินการใช้ต่อไป

2) เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการโดยต่อเนื่องต่อไป หรือการขยายโครงการและการรับรองโครงการ ซึ่งได้แก่ การประเมินภายหลังจากโครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว (ตาม ระยะเวลาที่กำหนด) เป็นการประเมินเพื่อจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวยังมีความจำเป็นต้องจัดให้มีอยู่อีกหรือไม่ ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการได้รับผลตอบแทนคุ้มค่ากับทุนที่สูญเสียไปมากน้อยเพียงใด และโครงการที่ดำเนินการไปนั้นก่อให้เกิดผลข้างเคียง (Side Effects) ทั้งทางบวกและทางลบหรือไม่

3) เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเมื่อโครงการได้มีการนำไปดำเนินการใช้ระยะหนึ่ง หรือเป็นการประเมินในช่วงการดำเนินโครงการ ทั้งนี้โดยทำการประเมิน เพื่อที่จะปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ของโครงการ อันได้แก่

3.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อที่จะรู้ว่าวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้นั้น เมื่อมีการดำเนินโครงการไปชั่วขณะหนึ่ง มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ หรือได้รับการยอมรับ สนับสนุน ร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด

3.2) เนื้อหาของโครงการ เป็นการพิจารณาว่าเนื้อหาสาระหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในโครงการมีความครอบคลุมเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ลำดับขั้นตอนของกิจกรรมเป็นไปตามลำดับที่จะเอื้อต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงไร นอกจากนี้ก็ยังพิจารณาอีกว่าเนื้อหาสาระของโครงการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภูมิหลังหรือพื้นเพเดิมของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ จากโครงการมากน้อยเพียงใด

3.3) วิธีดำเนินโครงการ พิจารณาว่าโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นมีกลุ่มเป้าหมายร่วมโครงการเป็นจำนวนเท่าไร ครบหรือไม่ครบตามที่กำหนดไว้ โครงการมีผู้ร่วมงานเพียงพอหรือไม่เท่าไร โครงการมีการดำเนินงานหรือดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร กลุ่มเป้าหมายผู้ร่วมโครงการได้รับการเสริมแรง หรือการสร้างแรงจูงใจอย่างไร ทำนองนี้ เป็นต้น

3.4) สภาพแวดล้อมของโครงการ หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายทางการเมืองหรือทางการบริหารของผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ ว่าให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการหรือไม่อย่างไร สัมพันธภาพระหว่างผู้ร่วมโครงการมีลักษณะเช่นไร ขัดแย้งหรือไม่เป็นอุปสรรคต่อการที่จะดำเนินการต่อไปเพียงใด ทรัพยากรสนับสนุนอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการมีเพียงพอมากน้อยเพียงใด ตลอดจนกระทั่งการยอมรับหรือให้การสนับสนุน และการต่อต้านของสาธารณะที่มีต่อโครงการเป็นไปในทิศทางใด เหล่านี้ เป็นต้น

4) เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนโครงการจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งได้แก่การพิจารณาความสนับสนุนโครงการสาธารณชน การเมือง แหล่งเงินทุน รวมทั้งนักวิชาชีพอื่น ๆ โดยต้องรู้ว่า แหล่งดังกล่าวนี้มีแหล่งใดบ้างให้การสนับสนุนโครงการอย่างแท้จริง เมื่อมีการดำเนินโครงการในขณะนั้น

5) เพื่อจะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขัดขวางต่อต้านโครงการจากแหล่งต่าง ๆ ในทางตรงข้ามกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการในข้อที่ 4 นอกจากเราจะต้องารู้ถึงแหล่งที่ให้การสนับสนุนโครงการแล้ว ในการดำเนินโครงการใด ๆ ก็ตาม บางครั้งโครงการดังกล่าวก็จะได้

การขัดขวางต่อต้าน ทำให้การดำเนินโครงการไม่อาจเป็นไปได้โดยสะดวก และวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้อาจไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อพิจารณาว่าแหล่งใดบ้างที่ขัดขวางโครงการจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดำเนินโครงการให้มีความเป็นไปได้โดยสะดวกต่อไป

6) เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง การได้รับความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานอื่นที่นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่ทำการประเมิน แต่ทว่ามีผลต่อโครงการ ได้แก่ พื้นฐานด้านการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมวิทยาและด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม (2555: 271) กล่าวว่า ประโยชน์ของการประเมินโครงการมีดังนี้

1) เพื่อช่วยในการตัดสินใจก่อนเริ่มจัดทำโครงการ ได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อค้นหาความต้องการ เกี่ยวกับโครงการ ทดสอบเกี่ยวกับแนวความคิดด้านเทคนิคและแหล่งทุน และความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการซึ่งตรงกับการประเมินที่เรียกว่า “การศึกษาความเป็นไปได้”

2) เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าควรดำเนินการต่อ หรือยุติโครงการ ได้แก่ การประเมินแบบการประเมินผลลัพธ์รวม

3) เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงการ ในแง่มุมใดหรือจุดหนึ่ง จุดใด ช่วงระยะเวลาที่โครงการกำลังดำเนินอยู่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ บุคลากร หรือระบบการให้บริการ หรือตรวจสอบเนื้อหาของโครงการนั้นๆ ซึ่งได้แก่ การประเมินแบบแผนรวมทั้งหมด 1

4) เพื่อเป็นประจักษ์พยานและเป็นเครื่องมือในการหาการสนับสนุนเกี่ยวกับโครงการทางด้านสาธารณชน การเมือง การเงินและด้านวิชาชีพ

5) ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและความรู้พื้นฐานในระบบการพัฒนาสังคมในด้านวิทยาการสังคมวิทยา จิตวิทยาและอื่นๆ นอกเหนือไปจากการให้ความรู้และข้อเท็จจริง

6) เพื่อจัดข้อผิดพลาดทั้งหลาย โดยเฉพาะเรื่องของเวลาและค่าใช้จ่ายก่อนดำเนินโครงการทำให้การวางแผนและการปฏิบัติมีโอกาสสอดคล้องกันได้ง่าย

7) ในระหว่างปฏิบัติงาน ถ้าเกิดข้อผิดพลาดไม่สอดคล้องกันระหว่างแผนกับการปฏิบัติงาน ยังสามารถปรับปรุงแผนหรือปรับปรุงการปฏิบัติให้สอดคล้องกันได้โดยไม่ต้องเริ่มใหม่

8) เมื่อประเมินผลหลังจากทำโครงการยังได้ทราบความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ผลกระทบของโครงการอื่น ข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อที่จะนำไปปรับปรุงแก้ไขโครงการในลักษณะเดียวกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำ

9) เพื่อประโยชน์แก่การวางแผนในโครงการต่อเนื่อง

10) เหมาะสมสำหรับโครงการที่มีการลงทุนมาก โครงการที่มีความเสี่ยงสูง โครงการที่อันตรายสูง โครงการเหล่านี้ควรมีการวางแผนและปฏิบัติเพียงครั้งเดียว ไม่ใช่รอการประเมินผลครั้งสุดท้าย เพราะอาจก่อให้เกิดความเสียหาย

11) สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
อนันต์ นามทองตัน (2557 : 2) กล่าวว่า ประโยชน์ของการประเมินโครงการมีดังนี้

- 1) ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
- 2) ช่วยให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน โครงการและตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ
- 3) ช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ วินิจฉัยในการดำเนินงานและพัฒนาโครงการ
- 4) ช่วยให้ได้ข้อมูลการให้คำปรึกษา กำกับ ติดตามการปฏิบัติงานโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ คำนวณค่ากับการลงทุนหรือไม่
- 5) ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานโครงการได้รับทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการร่วมกันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 6) ช่วยให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจในกระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมของโครงการ และผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่มีต่อโครงการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อำนาจ เหลื่อน้อย (2561: 25) กล่าวว่า ประโยชน์ของการประเมินโครงการ คือทำให้ทราบว่าโครงการมีความก้าวหน้ามี ปัญหาอุปสรรคอย่างไร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้การประเมินโครงการยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานให้แก่ผู้ปฏิบัติโครงการได้ตื่นตัวใน การปฏิบัติโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ประโยชน์ของการประเมินโครงการ คือให้ทราบถึงผลสำเร็จของการดำเนินงานโครงการ พร้อมทั้งได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคเพื่อที่จะทำการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

2.1.11 การออกแบบการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการจำเป็นต้องมีการวางแผนวิธีการประเมินที่ถูกต้อง การออกแบบการประเมินที่เหมาะสมจะทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ซึ่งได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงการออกแบบการประเมินโครงการไว้ดังนี้

ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช (2550: 21) กล่าวว่า การประเมินภายหลังโครงการสิ้นสุด (Format Evaluation) ก็คือการวางแผนงานวิจัยอย่างหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องทำอย่างมีระบบและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน และสามารถออกแบบการประเมินได้หลายรูปแบบแตกต่างกัน ดังนี้

1) การประเมินเชิงทดลอง (Experiment) เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด ที่จะให้ผลของโครงการมีน้ำหนักและเชื่อถือได้ เนื่องจากการออกแบบการประเมินที่มีกลุ่มทดลอง (Experimental Group) และกลุ่มควบคุม (Controlled Group) โดยกลุ่มควบคุมนี้ เป็นกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มทดลองมากที่สุด (Equivalent Group) เพื่อที่จะควบคุมปัจจัยแทรกซ้อนต่างๆ ที่อาจมีผล ที่ทำให้งานหรือ โครงการนั้นสมบูรณ์ ในการออกแบบโครงการเพื่อประเมินเชิงทดลองนั้น สามารถแบ่งย่อยออกได้ ดังนี้

1.1) การออกแบบโครงการที่ผู้ทำโครงการไม่ทราบกลุ่มใดเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มใดเป็นกลุ่มควบคุม (Blind Experiment)

1.2) การออกแบบโครงการที่ทั้งผู้ทำโครงการและกลุ่มเป้าหมายไม่ทราบว่าตนเองอยู่กลุ่มใดเช่นกัน (Double Blind Experiment) การออกแบบโครงการเพื่อการประเมินวิธีนี้ เหมาะสมกับการทดลองด้านคลินิก เช่น การทดสอบประสิทธิภาพของการรักษาพยาบาลด้วยยา หรือวิธีการรักษาแบบใดแบบหนึ่ง

2) การออกแบบการประเมินกึ่งทดลอง (Quasi Experiment) เป็นการประเมินโครงการที่ใช้กันเป็นประจำ เนื่องจากส่วนใหญ่งานที่ทำนั้นเป็นงานที่ทำกันมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทำให้ไม่สามารถเลือกรูปแบบของโครงการที่ถูกต้องได้ กรณีนี้จะเป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะของการทดลองเชิงสำรวจ การแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็นกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมจะไม่ชัดเจน กลุ่มควบคุม บ่อยครั้งเป็นกลุ่มที่ อาจมีคุณสมบัติไม่คล้ายคลึงกับกลุ่มทดลองทุกประการ (Non Equivalent Group) อย่างไรก็ตามการประเมินด้วยวิธีนี้สามารถอธิบายเหตุและผลของโครงการได้น้อยกว่าการประเมินแบบทดลอง

3) การออกแบบการประเมินแบบมีเงื่อนไขเวลา (Time Series) ได้แก่ การออกแบบการประเมินตามระยะเวลาห่างกัน เท่ากัน เป็นระยะที่เรียกว่าการทดสอบก่อนดำเนินการ (Pre-Test) และการทดสอบหลังดำเนินการ (Post-Test) นอกจากนี้บางโครงการที่มีระยะเวลายาว เช่น 12-18 เดือนขึ้น

ไป บางครั้งจำเป็นต้องมีการทดสอบระหว่างดำเนินการ (Mid-Test) ด้วย ซึ่งในการประเมินนี้จำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นตัวเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงภายหลังทำโครงการ และแบบทดสอบ เพื่อใช้ในการประเมินจำเป็นต้องครอบคลุมตัวแปรที่ต้องการทั้งหมด เช่น การวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าโครงการ จำเป็นต้องทำการประเมินเป็นระยะจนกว่าจะสิ้นสุดโครงการ เป็นต้น

4) การออกแบบการประเมินแบบการทดลองเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Experiment) เป็นการออกแบบเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ที่ต้องการผลสำเร็จเหมือนกัน หรือทดสอบว่าโครงการที่ใช้นั้น ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีการเปลี่ยนแปลงไปจากกลุ่มที่ไม่ได้อยู่ในโครงการนั้นมากน้อยอย่างไร เช่น สามารถลดความถี่ของการมาพบแพทย์ของกลุ่มที่ทำการทดลองได้มากกว่ากลุ่มที่ได้ ทดลองมากน้อยเท่าไร เป็นต้น

5) การออกแบบการประเมินแบบสำรวจ (Survey) เป็นการออกแบบการประเมินที่เหมาะสม ในการวัดความคิดเห็นทัศนคติและความเชื่อ ไม่ว่าจะใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์หรือการสังเกตการณ์ เช่น การเปรียบเทียบความคาดหวังของการรับบริการกับความรู้สึกภายหลังมารับบริการแล้ว เป็นต้น

6) การออกแบบการประเมินแบบกรณีตัวอย่าง (Case Study) เป็นการประเมินที่มีเป้าหมาย เจาะจงที่ตัวบุคคล กลุ่มของคนหรือแม้แต่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง เป็นต้น ลักษณะการประเมินเช่นนี้จะเป็นการประเมินในเชิงลึกไปในรายละเอียด ซึ่งในบางครั้งอาจใช้เป็นข้อโต้แย้งกับสมมติฐานที่ใช้ได้กับจำนวนโครงการหรือแผนงานที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก

7) การออกแบบการประเมินแบบการมีส่วนร่วม (Living-in Design) เป็นการประเมินที่ผู้ประเมินเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้ชีวิตประจำวันกับกลุ่มผู้ทดลอง เช่น การประเมินเครื่องมือที่ใช้กับคนพิการทางสมอง หรือคนพิการด้านต่าง ๆ ผู้ทำโครงการจำเป็นต้องรู้จักวิถีชีวิตของคนเหล่านั้น ดำเนินอยู่เพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานการดำรงชีวิตที่แท้จริงของคนเหล่านั้น เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่ต้องการ

อนันต์ นามทองตัน (2557: 6) กล่าวว่า ในการออกแบบการประเมินโครงการทางการศึกษา เพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนาโครงการ จะต้องออกแบบการประเมินอย่างเป็นระบบ และครอบคลุมวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตามสภาพความเป็นจริงอย่างรอบด้านหรือเรียกว่าการประเมินแท้จริง (True Evaluation) ซึ่งโดยปกติการออกแบบการประเมินจะมีอยู่ 3 ลักษณะดังนี้

1) การประเมินเทียม (Pseudo Evaluation) เป็นวิธีการประเมินโดยที่นำเสนอแต่สิ่งดี ๆ แต่ปกปิดสิ่งที่ไม่ดีไว้ ไม่นำเสนอเพื่อหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

2) การประเมินเชิงกึ่งประเมิน (Quasi Evaluation) เป็นการประเมินเฉพาะในสิ่งที่ผู้ประเมินสนใจเท่านั้น ทำให้ไม่ครอบคลุมโครงการทั้งหมดจึงได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนรอบด้าน

3) การประเมินแท้จริง (True Evaluation) เป็นการประเมินแบบรอบด้านอย่างมีคุณค่าจาก กิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการมีขั้นตอนที่เป็นระบบ ตรงสภาพความเป็นจริง ตรวจสอบข้อมูลสารสนเทศ อย่างถูกต้องน่าเชื่อถือ จึงทำให้ได้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจและการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพในด้านต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การออกแบบการประเมินโครงการ หมายถึง การออกแบบการประเมินโครงการ การวางแผน การประเมินที่เป็นระบบชัดเจน ตามองค์ประกอบของโครงการที่จะประเมินอย่างครบถ้วน

2.1.12 รูปแบบของการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินโครงการ เป็นกรอบแนวคิดหรือแบบแผนที่เป็นระบบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ควรประเมิน ขั้นตอนและวิธีการประเมิน รูปแบบการประเมินจะช่วยชี้แนวทางในการประเมินซึ่งได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินโครงการไว้ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2550: 49) กล่าวว่า รูปแบบการประเมินโครงการ คือ กรอบความคิดหรือแบบแผนในการประเมินที่แสดงให้เห็นถึงรายการที่ควรประเมิน หรือกระบวนการของการประเมินในการประเมินโครงการใดโครงการหนึ่งนั้นเราควรพิจารณาประเมินในเรื่องใดบ้าง ในขณะที่เดียวกันบางรูปแบบอาจจะมีการเสนอแนะด้วยว่า ในการประเมินแต่ละรายการแต่ละเรื่อง ควรพิจารณาหรือตรวจสอบ อย่างไร ซึ่งเป็นลักษณะการเสนอแนะวิธีการ โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลัก โดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของ ไทเลอร์ (Tyler) ครอนบาค (Cronbach) และเคริกแพตทริก (Kirk Patrick)

2) รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจคุณค่า Judgmental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าของโครงการนั้น ได้แก่ รูปแบบการประเมินของ สเตค (Stake) สคริฟเวน (Scriven) และโพรวัส (Provus)

3) รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision - Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่างๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการ ตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมินของ เวลช์ (Welch) สต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และ อัลคิน (Alkin)

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556: 31) กล่าวว่า การประเมินโครงการใช้เป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการประเมินกระบวนการและวิธีการของโครงการ การศึกษาที่นำไปใช้ในการประเมินผลโครงการต่างๆ สรุปไว้ดังนี้

1) กลุ่มมุ่งเปรียบเทียบผลที่ได้รับกับวัตถุประสงค์ (Objective Based Model)

1.1) รูปแบบการประเมิน Goal Attainment Model ของ ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ที่เน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์ ถือว่าโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แต่แรกหรือไม่เท่านั้น เช่น มุ่งเน้นที่การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่มาจากการเรียน การสอนของโรงเรียนมี 5 ขั้นตอน คือ

1.1.1) กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

1.1.2) กำหนดเนื้อหาและสถานการณ์

1.1.3) ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ตามวัตถุประสงค์

1.1.4) สอนด้วยเทคนิควิธีที่เหมาะสม

1.1.5) ผลที่ได้ไปปรับปรุงการเรียนการสอน

1.2) รูปแบบการประเมิน Goal and Side Attainment Model ของ ลี เจ ครอนบาค (Lee J.Cronbach) เน้นการประเมินเพื่อสร้างสารสนเทศในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการปรับปรุงการบริหารจัดการ การปรับปรุงรายวิชา และปรับปรุงตัวนักเรียน มี 5 ขั้นตอน คือ

1.2.1) ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเหมือนไทเลอร์ (Ralph W.Tyler)

1.2.2) ประเมินกระบวนการเรียนการสอน

1.2.3) ประเมินศักยภาพของผู้เรียน

1.2.4) ประเมินทัศนคติ

1.2.5) การติดตามผลหลังเรียนรู้

2) กลุ่มมุ่งตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกประเมิน Judgmental Evaluation Model)

2.1) รูปแบบการประเมิน Formative & Summative ของไมเคิลสคริฟเวน (Michael Seriven) เน้นการประเมินเพื่อการรวบรวมข้อมูลการตัดสินใจ เลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล และการกำหนดเกณฑ์ประกอบการประเมินเป้าหมายสำคัญของการประเมิน คือ การตัดสินคุณค่าของโครงการมีการประเมิน 2 แบบ คือ

2.1.1) การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น

2.1.2) การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินในคุณค่าของโครงการ ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการเพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นที่คล้ายคลึงกันต่อไป

2.2) รูปแบบการประเมิน Evaluation of Ongoing Programs in the Public School System ของ เมลคอล์ม เอ็ม โพรวูล (Melcolm M. Provus) เน้นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติตามมาตรฐานเพื่อเป็นการค้นหาความไม่สอดคล้องกัน 5 ชนิด ที่สามารถศึกษาได้จากการใช้แผนงาน คือ ความไม่สอดคล้องที่ไม่สัมพันธ์กับขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การออกแบบโครงการ

ขั้นที่ 2 การเตรียมปัจจัยนำเข้า

ขั้นที่ 3 กระบวนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 4 ผลผลิตที่เกิดจากโครงการ

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและกำไร

รูปแบบนี้การประเมินต้องทำโดยผู้ประเมินคนหนึ่ง ที่ได้วางมาตรฐานตามความคาดหวังของโครงการเอาไว้ ต่อจากนั้นการประเมินต้องดำเนินไปโดยการหาข้อมูลใหม่ และทำการตัดสินใจโดยใช้มาตรฐานที่วางไว้เป็นเกณฑ์ นับเป็นรูปแบบที่ช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ในทุกขั้นตอนของการประเมิน และตลอดโครงการอย่างต่อเนื่อง

3) กลุ่มมุ่งผลิตสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation Model)

3.1) รูปแบบการประเมิน Center for the Study of Evaluation Approach ของ มาร์วิน ซี. อัลคิน (Marvin C Alkin) เน้นการประเมินเพื่อการตัดสินใจ และเป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลข่าวสาร การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินงาน ในโครงการ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ

3.1.1) ด้านการประเมินสภาพของระบบที่เป็นอยู่

3.1.2) ด้านการประเมินเพื่อการวางแผน

3.1.3) ด้านการประเมินเพื่อการดำเนินงาน

3.1.4) ด้านการประเมินเพื่อปรับปรุง

3.1.5) ด้านการประเมินเพื่อการยอมรับผลของโครงการ

3.2) รูปแบบการประเมินโครงการแบบชิปโมเดล (CIPP Model) ของสตีฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) เน้นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือใช้ควบคุม

กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือการให้สารสนเทศที่สำคัญเพื่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำย่อมาจากคำว่า Context, Input, Process และ Product การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ เลือกทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งมุ่งประเมิน 4 ด้าน คือ

3.2.1) ด้านการประเมินสิ่งแวดล้อม (Context Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนทั้งหมด รวมทั้งเรื่องของความมุ่งหมาย ปัญหาและอุปสรรค ข้อดีและข้อจำกัด จุดเด่น จุดด้อยและสิ่งแวดล้อมของโครงการ

3.2.2) ด้านการประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้าง สมรรถนะและแนวทางดำเนินโครงการ จึงมุ่งประเมินเกี่ยวกับบุคคล งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการต่างๆ ของโครงการ

3.2.3) ด้านการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ช่วยให้ข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ

3.2.4) ด้านการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ช่วยวัดและพิจารณาการตัดสินใจเกี่ยวกับการทบทวน การชะลอ ขยายโครงการ ปรับปรุงแก้ไขหรือยุติการดำเนินการ

3.3) รูปแบบการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis Approach) เน้นการวิเคราะห์ถึงผลที่ได้จากโครงการ และพยายามหาความเกี่ยวข้องของรูปแบบ ของแผนงานที่วางไว้ในโครงการกับตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ข้อมูลต่าง ๆ และผลที่จะเกิดจากโครงการต้องวัดในเชิงปริมาณและสาเหตุที่เป็นเรื่องของเหตุและผลได้ รูปแบบนี้ได้นำแนวคิดและเทคนิคของการวางแผนการจัดการ ให้สอดคล้องกับการกำหนดงบประมาณที่เรียกว่า PPBS (Planning Programming and Budgeting System) เพื่อการสร้างผลผลิตสูงสุด โดยมี ความเชื่อที่ว่า ปัจจัยเบื้องต้น (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) มีความสัมพันธ์กันในลักษณะฟังก์ชัน การผลิตที่สม่ำเสมอและมั่นคง สามารถวัดผลในเชิงปริมาณได้ การประเมินนิยมใช้การทดลอง มีการออกแบบกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมเพื่อหาข้อสรุปเชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยเบื้องต้นและผลผลิต พร้อมทั้งสรุปผลเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพกับโครงการอื่น ๆ โดยใช้เกณฑ์การสิ้นเปลืองทรัพยากรน้อยที่สุด มีรายละเอียดดังนี้

3.3.1) การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) เป็นการประเมินว่า ปัจจัยที่ต้องการมีอะไรบ้าง พอเพียงหรือไม่ ภายใต้ปัจจัยนี้มีทางเลือกใด หรือโปรแกรมใดที่เราควรดำเนินการ เพื่อให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของโครงการ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ บุคลากร เงิน วัสดุ อุปกรณ์ จะช่วยให้ผู้ดำเนิน โครงการเลือกแผนจัดโปรแกรมได้อย่างเหมาะสม

3.3.2) การประเมินกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินว่า ได้นำโครงการไปปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินกระบวนการสามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ 1) มีการประเมินก่อนการนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งอาจได้เสนอแนะให้ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติได้ และ 2) การประเมินกระบวนการขณะปฏิบัติอยู่ โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของโครงการในที่สุด

3.3.3) การประเมินผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome)

1) การประเมินผลผลิต (Output) เป็นการประเมินผลผลิตที่ได้ออกมาว่าเป็นไป ตามจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ทั้งในรูปสิ่งของหรือบริการที่เป็นรูปธรรมหรือรับรู้ได้โดยปกติแล้ว แสดงให้เห็นผลใน 4 ลักษณะ คือ ปริมาณงานที่ทำสำเร็จ คุณภาพของผลผลิต เวลาที่ดำเนินการ และงบประมาณที่ใช้ ซึ่งอาจทำได้ทันทีที่โครงการสิ้นสุดลง 2) การประเมินผลลัพธ์ (Outcome) เป็นผลระยะยาว ซึ่งเกิดเป็นผลจุดมุ่งหมายปลายทางหรือผลต่อเนื่องจากผลกระทบ และเป็นสิ่งที่สามารถวัดได้ง่ายหรือเป็นสิ่งที่วัดได้ยาก เป็นผลที่ เกิดขึ้นในลักษณะขยายต่อจากการเกิดผลผลิตของโครงการ โดยการประเมินผลลัพธ์ของโครงการนั้นมักขึ้นอยู่กับ 1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในแต่ละโครงการ 2) ทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง และ 3) ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย

3.4) รูปแบบการประเมินของโรเบิร์ต อีสเตค (Robert E. Stake) เป็นรูปแบบหนึ่งที่นักประเมินนำมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในการประเมินโครงการ โครงสร้างของรูปแบบการประเมินใช้ชื่อว่ารูปแบบการประเมิน เคาน์เทนแนนซ์ (Countenance Model) ซึ่งจำแนกข้อมูลการประเมินออกเป็น 2 ส่วน คือ เมตริกบรรยาย (Description Matrix) และเมตริกตัดสินคุณค่า (Judgment Matrix) ซึ่งจำแนกสิ่งที่จะต้องพิจารณาออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) สิ่งนำหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) 2) การปฏิบัติ (Transaction) และ 3) ผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงาน (Outcome) ในการเก็บข้อมูลผู้ประเมินจะต้องเก็บข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.4.1) เมตริกบรรยาย (Description Matrix)

3.4.1.1) ความคาดหวังหรือแผนงาน (Intents) หมายถึง สิ่งที่คาดหวังไว้ จำแนกเป็น 1) สิ่งนำหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) 2) การปฏิบัติ (Transaction) และ 3) ผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงาน (Outcome)

3.4.1.2) สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Observations) หมายถึง สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง จำแนกเป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับ 1) สิ่งนำหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) 2) การปฏิบัติ (Transaction) และ 3) ผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงาน (Outcome)

3.4.2) เมตริกตัดสินคุณค่า Judgment Matrix)

3.4.2.1) มาตรฐาน (Standards) หมายถึง แนวทางการดำเนินงาน คุณลักษณะที่ควรจะมี หรือควรจะได้รับว่ามีคุณภาพในระดับใด

3.4.2.2) การตัดสินใจ (Judgment) หมายถึง การนำเสนอสารสนเทศ จากการเปรียบเทียบมาพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน

3.5) รูปแบบการประเมินของ โด널ด์ แอล เคริกแพททริก (Donald L. Kirkpatrick) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการอบรม โดยเน้นให้มีการประเมินผลหลังจาก ฝึกอบรม เนื่องจากการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมปกติที่เกิดขึ้นในทุกโครงการก็ว่าได้ และในการประเมินผล โครงการฝึกอบรมจะประเมินประสิทธิผล 4 ลักษณะ คือ

3.5.1) ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) เป็นการตรวจสอบ ความรู้สึก หรือความพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

3.5.2) ประเมินการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เป็นการตรวจสอบผลการเรียนรู้ โดยตรวจสอบให้ครอบคลุม ทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และเจตคติ (Attitude)

3.5.3) ประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังอบรม (Behavior Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่า ผู้ผ่านการฝึกอบรมได้เปลี่ยนพฤติกรรมไปตามความคาดหวังของ โครงการหรือไม่

3.5.4) ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร (Results Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่า ผลจากการอบรมได้เกิดผลดีต่อองค์กรหรือเกิดผลกระทบต่อองค์กรในลักษณะใดบ้าง คุณภาพขององค์กร ดีขึ้นหรือมีคุณภาพขึ้นหรือไม่

อำนาจ เหลื่อน้อย (2561: 38) กล่าวว่า รูปแบบการประเมินโครงการมีอยู่หลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีข้อดีและข้อจำกัดอยู่ในตัวเอง ดังนั้นในการประเมินโครงการผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินควร จะได้มีการคัดเลือกหรือพัฒนารูปแบบการประเมินที่เหมาะสมสำหรับการประเมินโครงการที่ตนเอง รับผิดชอบ ให้สอดคล้องตรงกับลักษณะบริบทและประเภทของโครงการอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ความจริงเกี่ยวกับแบบจำลองหรือรูปแบบ (Model) การประเมินโครงการก็คือ ไม่มีรูปแบบการประเมิน โครงการใดที่ใช้ได้ดีและเหมาะสมหรือ สามารถนำไปใช้ประเมินได้อย่างมีประสิทธิภาพกับทุกโครงการ นั้นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินโครงการมีอยู่หลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละ รูปแบบก็มีข้อดีและข้อจำกัดอยู่ในตัวเอง ดังนั้นในการประเมินโครงการผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินควรจะได้มี การคัดเลือกรูปแบบการประเมินที่เหมาะสมสำหรับการประเมินโครงการ เพื่อให้สอดคล้องตรงกับลักษณะ บริบทและประเภทของโครงการอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ในประเด็นเรื่องแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และการประเมินโครงการ ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องของความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบของการประเมินโครงการ ความมุ่งหมายของการประเมินโครงการ ขั้นตอนของการประเมินโครงการ เกณฑ์การประเมินโครงการ ประเภทของการประเมินโครงการ ประโยชน์ของการประเมินโครงการ การออกแบบการประเมินโครงการ และรูปแบบการประเมินโครงการ

ดังนั้น จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโครงการและการประเมินโครงการ ของ เยาวดี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551: 78), เชาว์ อินใย (2553: 12), รัตนะ บัวสนธ์ (2554: 18) , สมคิด พรหมจ้อย (2552: 28) และของนักการศึกษาท่านอื่นๆ เพื่อใช้เป็นแนวคิด องค์ความรู้ ในการอธิบายถึงความสำคัญ ของโครงการและการประเมินโครงการ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

2.2.1 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2556: 1) โดยรัฐบาลได้กำหนดให้ปัญหายาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติ และมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา กำหนดมาตรการป้องกันเด็กและเยาวชนก่อนวัยเสี่ยงและในวัยเสี่ยงไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เรียนรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด รู้จักวิธีปฏิเสธหลีกเลี่ยงยาเสพติด และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงการหมกมุ่นมั่วสุมกับยาเสพติดและอบายมุข ตลอดจนดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จึงได้กำหนดนโยบายให้กับผู้บริหารองค์กรหลัก หน่วยงานและสถานศึกษา ดำเนินการ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารทุกระดับน่านโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไปสู่การปฏิบัติ จัดทำแผนปฏิบัติการครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา
- 2) ผู้บริหารทุกระดับ ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ต้องให้ความสำคัญ และมีจิตสำนึกร่วมกันที่จะปกป้องคุ้มครอง ดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจจัดกิจกรรมทั้งในหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนจัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติด ในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน เช่น กิจกรรม TO BE NUMBER ONE กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

ต่างๆ ค่ายคุณธรรม กิจกรรมลูกเสือและเนตรนารีป้องกันยาเสพติด กิจกรรมกีฬาป้องกันยาเสพติด ส่งเสริมการรวมกลุ่มของนักเรียน นักศึกษา ทั้งในส่วนของชมรมและสภานักเรียน

4) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนให้ความรู้ เสริมสร้างจิตสำนึก ทักษะชีวิต ภูมิคุ้มกัน ต่อต้านยาเสพติดและอบายมุข จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาทุกคนให้ทั่วถึงโดย สร้าง เครือข่ายแกนนำทุกระดับในสถานศึกษา

5) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดระบบการดำเนินงาน 5 มาตรการ ตามโครงการสถานศึกษา สีขาวปลอดยาเสพติด คือ มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา มาตรการรักษา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการ บริหารจัดการภายใต้กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องยุทธศาสตร์ ต้องมีแผนงาน ต้องมี ระบบข้อมูล ต้องมีเครือข่าย ไม่ปกปิด และไม่ไล่ออก

6) ผู้บริหารทุกระดับ อำนาจการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานและจัด มาตรการเสริมแรงให้แก่ผู้รับผิดชอบด้านยาเสพติดดีเด่น ด้วยการยกย่องชมเชย มอบโล่ เกียรติบัตร เลื่อน ชั้นเงินเดือนกรณีพิเศษ มาตรการลงโทษบุคลากรที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ออกจากราชการและ เพิกถอนใบประกอบวิชาชีพครู

2.2.2 โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ทั้งด้วยการสื่อสารเทคโนโลยี ต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวก ในเชิงลบก็มีปรากฏการณ์เช่นกัน เป็นต้นว่าปัญหา ทางเศรษฐกิจ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัวที่ เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรืออื่น ๆ ภาวะความสำเร็จที่ เกิดขึ้นจากการพัฒนานักเรียนนักศึกษา ให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่ เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในสถานศึกษา ซึ่งมีครูอาจารย์เป็นหลัก สำคัญในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน นักศึกษา ให้เติบโตงามและเป็นบุคคลที่มี คุณค่าของสังคม

การพัฒนานักเรียนนักศึกษา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และ สติปัญญา มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดย ผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่ สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการจัดการศึกษาตามนโยบาย ของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข นอกจากดำเนินการส่งเสริม และ สนับสนุนให้นักเรียนนักศึกษา ได้รับกระบวนการเรียนรู้ การป้องกัน และการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยเสี่ยงรอบสถานศึกษาที่มีพฤติกรรมไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ร้านเกม การพนัน หนีเรียน ทะเลาะวิวาท ก่ออาชญากรรม เป็นปัญหาสังคมที่ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ต้องเข้าไปช่วยเหลือ และแก้ไข ไม่ให้มีพฤติกรรมเสี่ยง

การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แนวคิดและหลักการของ “4 ประสาน 2 คำ” ซึ่ง 4 ประสาน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนครู อาจารย์ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน นักศึกษา และส่วนของ 2 คำ เดิมเป็นผู้แทนชุมชนแต่พื้นที่เสี่ยงเพิ่มขึ้นจึงได้กำหนดใหม่เพื่อให้มีบุคลากรสำคัญที่จะเข้ามาช่วยสถานศึกษาในการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ได้แก่ ตำรวจ และพระสงฆ์ ซึ่งอยู่ในบริเวณท้องถิ่นและชุมชน ทั้งนี้เพื่อช่วยสถานศึกษา ให้มีมาตรการป้องกัน และการป้องปรามติดตามผู้จำหน่าย และผู้เสพและมาตรการความปลอดภัยเป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับคณะกรรมการสถานศึกษาสีขาวในการต่อสู้กับปัญหาเสพติดและแหล่งอบายมุขรอบสถานศึกษา ดังนั้นเพื่อให้สถานศึกษามีระบบการป้องกันที่เข้มแข็งและยั่งยืนจึงให้มีการดำเนินงาน 5 มาตรการ ได้แก่ มาตรการป้องกัน มาตรการรักษา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ คือ ต้องมียุทธศาสตร์ ต้องมีแผนงาน ต้องมีระบบข้อมูล ต้องมีเครือข่าย และ 2 ไม่ คือ ไม่ ปกปิดข้อมูล ไม่ไล่ออก เป็นแนวทางการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา
- 2) เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และอบายมุขนอก สถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน
- 3) เป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่สถานศึกษาในการนำไปพัฒนาและสร้างระบบป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดอบายมุข ปัจจัยเสี่ยงรอบสถานศึกษาในทุกพื้นที่

เป้าหมาย

- 1) ด้านปริมาณ
 - สถานศึกษาทุกแห่งสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เข้าร่วมโครงการและรับการประเมินผลประจำปี เพื่อประกาศให้เป็นสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข
 - ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา ในชุมชนทุกแห่งที่สถานศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนให้ การสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข

2) ด้านคุณภาพ

- ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง นักเรียนและนักศึกษา มีจิตสำนึก ร่วมกันในการดูแลกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ กลุ่มติด และกลุ่มค้า ฝิ่นระวังไม่ให้มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด และอบายมุข

- ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา มีจิตสำนึกในการดูแลลูกหลานไม่ให้ เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุข

- นักเรียน นักศึกษา มีจิตสาธารณะ รู้จักเสียสละ มีภาวะความเป็นผู้นำ และผู้ ตามที่ดี ผู้รับผิดชอบโครงการศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ สำนัก ส่งเสริมกิจการการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

เชิงปริมาณ

ร้อยละ 80 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนและนักศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข มีความพึงพอใจที่เข้าร่วมโครงการ

เชิงคุณภาพ

ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา มั่นใจในกระบวนการดำเนินงาน โครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข นักเรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดีงามของสังคม

การประเมินผลโครงการ

ประเมินเมื่อเสร็จสิ้นโครงการภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษาโดยมี คณะกรรมการจากหน่วยงานต้นสังกัด กำหนดรายละเอียดตามหลักเกณฑ์การพิจารณาโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) นักเรียนและบุคลากร มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา รู้จักเสียสละ ไม่ไปเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดและอบายมุขและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2) สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีระบบดำเนินการป้องกัน และ แก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

3) สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และ อบายมุข ประจำอำเภอ ในการศึกษาดูงานและเป็นแหล่งเรียนรู้

ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข

การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ของสถานศึกษาทั่วประเทศกำหนดให้มีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ดังนี้

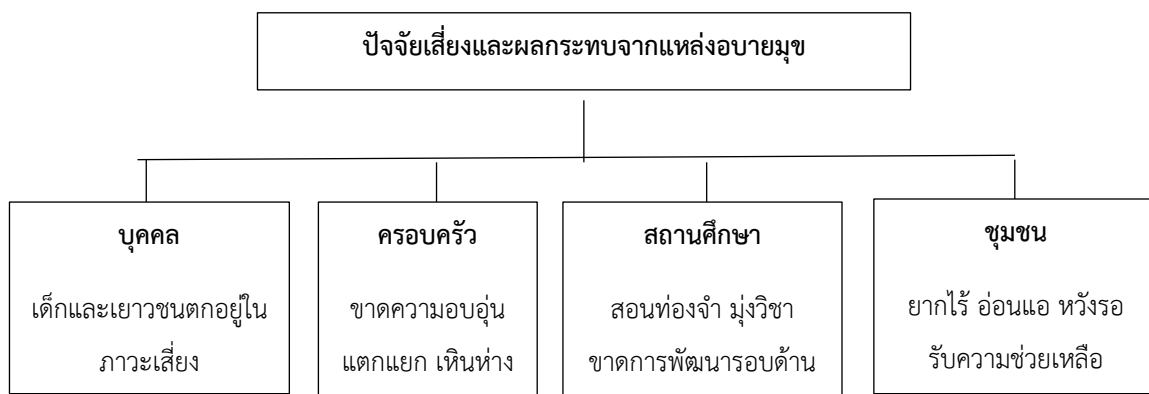
- 1) สถานศึกษานำข้อมูลปัจจัยเสี่ยงรอบสถานศึกษาและข้อมูลการคัดกรองมา ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาและสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ยาเสพติดและปัจจัยเสี่ยงแหล่งอบายมุข รอบสถานศึกษา
- 2) สถานศึกษาแต่งตั้งคณะทำงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติด และอบายมุข และนำข้อมูลจากการศึกษาข้อที่ 1 มาจัดทำแผนปฏิบัติการ จัดทำโครงการและกิจกรรมให้ตรงกับสาเหตุที่แท้จริงกับปัญหา
- 3) ดำเนินการจัดทำตารางปฏิบัติการตลอดปีการศึกษา และดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ โครงการและกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามที่กำหนดไว้ใน 5 มาตรการ กลยุทธ์ 4 ข้อ 2
- 4) ผู้บริหารสถานศึกษา อำนวยการ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่อง เข้มแข็งและยั่งยืน สรุปรายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงานต้นสังกัด
- 5) ผู้บริหารหน่วยงานระดับพื้นที่แต่งตั้งคณะทำงานประเมินผลการดำเนินงานโครงการ สถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ประเมินผลการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์ นำเสนอศูนย์ อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ
- 6) ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ตรวจสอบรายชื่อสถานศึกษาพิจารณาผลงานและให้ความเห็นขอจัดลำดับผลงานและจัดทำประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
- 7) ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการมอบโล่ เกียรติบัตร เพื่อประกาศให้เป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุขของปีการศึกษา
- 8) ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการจัดสรร โควตาการเลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีพิเศษของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และของหน่วยงาน ให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรผู้รับผิดชอบโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ดังแผนภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข
ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2556: 4)

2.3 กระบวนการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

1) สถานการณ์ยาเสพติด/อบายมุขในสถานศึกษา

ภาพที่ 3 สถานการณ์ยาเสพติด/อบายมุขในสถานศึกษา สภาพปัญหา

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ,(2556: 5)

1) สถานการณ์แพร่ระบาดของยาเสพติดและแหล่งอบายมุขเริ่มในกลุ่มหลังผัด แล้วแพร่กระจายไปสู่กลุ่มผู้ขายบริการทางเพศ เข้าสู่ครอบครัวและสถานศึกษา ทำให้จำนวนคนติดยาเสพติดที่เป็นเด็กและเยาวชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

2) การผลิตและการจำหน่ายยาเสพติดมีเทคโนโลยีสูง และการกระจายยาเสพติดอย่างรวดเร็วจนยากในการปราบปราม มีการสร้างระบบเครือข่ายการจำหน่ายเหมือนสินค้าจำหน่ายตรงในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา

2) ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ปัญหา

1) การรณรงค์ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่กำหนดเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกฝ่ายต้องร่วมแก้ปัญหา จึงต้องพัฒนากลไกการบริหารจัดการ ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษา ในการดำเนินงาน

2) กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ โดยการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ และแก้ไขให้ชัดเจน จึงต้องพัฒนาคน ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

3) การระดมความร่วมมือจากทุกสถานศึกษาในการแก้ปัญหา โดยถือว่าเป็นปัญหาของตนเอง ต้องทำต่อเนื่องครบวงจร และผู้ชนะ คือ สถานศึกษาสีขาวจึงต้องพัฒนาสถานศึกษา ให้ต่อสู้กับปัญหาทุกรูปแบบ

4) ให้ความสำคัญในการต่อต้านยาเสพติด แต่ต้องแก้ปัญหาสิ่งมอมเมา อบายมุขอื่นควบคู่กันไปด้วย จึงต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อม บริการทางการแพทย์ และจิตวิทยาสังคม เพื่อมิให้ปัญหาเลวร้าย ยิ่งกว่าที่เป็นในปัจจุบัน

3) วิสัยทัศน์และการแก้ปัญหาในสถานศึกษา

1) ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่งตื่นตัวรณรงค์และตระหนักถึงปัญหายาเสพติดอบายมุขสิ่ง มอมเมา การพนันและอันตรายที่เกิดขึ้นกับนักเรียน นักศึกษา

2) นักเรียน นักศึกษา ที่มีพฤติกรรมเป็นผู้เสพยาเสพติดและพฤติกรรมผู้ลุ่มหลงสิ่งมอมเมา และนักเลง มีระบบการส่งต่อให้ได้รับการช่วยเหลือสงเคราะห์จากบ้าน สถานศึกษา และชุมชนจนกลับคืน สู่สังคมและชีวิตสงบสุข

3) แหล่งอบายมุขสิ่งชั่วร้ายทางกามารมณ์ลดลง ปัจจัยเสี่ยงรอบสถานศึกษามีการบังคับใช้กฎหมาย

4) จำนวนของสถานศึกษาสีขาว ซึ่งต่อสู้กับปัญหาอบายมุขและปัญหายาเสพติดได้สำเร็จ และยั่งยืนมีมากขึ้น

ภารกิจที่ต้องดำเนินการ

1) สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกของสถานศึกษาให้ต้องลุกขึ้นมาต่อสู้ด้วยรูปแบบที่เหมาะสมกับตนเอง

2) ต้องพัฒนาศักยภาพของกระทรวงศึกษาธิการ ในการประสาน/ติดตาม/ตรวจสอบเพื่อสนับสนุนสถานศึกษาต่อสู้กับปัญหายาเสพติด/อบายมุข อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

3) ใช้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและต้องทำให้ได้ผล มิฉะนั้นต้องใช้มาตรการรุนแรงขึ้นเพื่อในอนาคตไม่ให้เกิดกรณีนักเรียน นักศึกษาเปลี่ยนจากผู้เสพมาเป็นผู้จำหน่ายมากขึ้น

ผู้รับภารกิจในระดับต่าง ๆ ประกอบด้วย

1) ระดับกระทรวง คณะกรรมการสถานศึกษาสีขาวระดับกระทรวง โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานและมีคณะกรรมการจากส่วนราชการ/ภาคเอกชน/ชุมชน โดยมี กระทรวงศึกษาธิการเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน

2) ระดับองค์กรหลัก คณะกรรมการสถานศึกษาสีขาวขององค์กรหลักในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

3) ระดับสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาทุกสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

4) ยุทธศาสตร์/แนวปฏิบัติในการป้องปรามอบายมุข การพนัน และการทะเลาะวิวาท ในสถานศึกษา

1) บทบาทของสถานศึกษา

1.1) แต่งตั้งคณะกรรมการ ประกอบด้วย ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง
ตำรวจ นักธุรกิจ เพื่อจัดกิจกรรม

1.2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียน นักศึกษาสนุกท้าทายและเอาใจใส่การเรียน

1.3) ประกาศนโยบายของสถานศึกษาให้ชัดเจนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ดีและไม่พึงปรารถนา

1.4) ติดต่อนักตำรวจในพื้นที่เพื่อประสานงานขอความร่วมมือในกรณีเกิดเหตุ

1.5) บันทึกประจำวันและรายงานเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้น เพื่อลงมือแก้ไขให้ทัน

1.6) เชิญผู้ปกครองมาร่วมโครงการของสถานศึกษาสม่ำเสมอ

1.7) กำชับให้ครู อาจารย์ ทุกคนเป็นต้นแบบพฤติกรรมที่ดี

1.8) เชิญวิทยากรในชุมชนมาร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

1.9) จัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา ให้ทำงานเป็นกลุ่มและกิจกรรมโครงการห้องเรียนสีขาว

2) บทบาทสำหรับนักเรียน นักศึกษา

2.1) จัดกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาเพื่อรณรงค์ต่อต้านอบายมุขการพนันและการทะเลาะวิวาท

2.2) คณะกรรมการสภานักเรียน นักศึกษา จัดกิจกรรมด้านความปลอดภัยของโรงเรียน

2.3) จัดกิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน

2.4) ฝึกประชาธิปไตยในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ให้รู้จักเคารพสิทธิหน้าที่ของ

ตนเอง

2.5) แจ้งเบาะแสผู้เล่นการพนัน หัวใจก เพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนให้ครูและผู้บริหาร

ทราบ

2.6) เคารพในกฎกติกา มารยาทของนักเรียน นักศึกษา ที่พึงปฏิบัติ

2.7) เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาและตระหนักถึงความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม

รอบสถานศึกษา

2.8) ร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

2.9) ชักชวนผู้ปกครองไปเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา

2.10) ปฏิบัติตนเป็นที่พึ่งต่อรุ่นน้องและเพื่อนที่ดีในกลุ่มเพื่อน

2.11) นักเรียน นักศึกษา ควรได้ฝึกทักษะการป้องกันตัวเพื่อความปลอดภัย และ

นักเรียน นักศึกษา ได้ศึกษางานของตำรวจ ทัณฑ์สถานและบ้านเยาวชน

3) บทบาทสำหรับผู้ปกครอง

- 3.1) ฝึกรวมบ่มนิสัยให้ลูกหลานมีระเบียบวินัย รับผิดชอบในการเรียน และรับผิดชอบต่อตนเอง
- 3.2) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ความอบอุ่น เป็นที่พึ่งของลูก
- 3.3) ตักเตือนบุตรหลานให้อยู่ในระเบียบวินัยที่ดีงาม และสอดส่องดูแลสถานศึกษา
- 3.4) ซักถามถึงกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อตรวจสอบสภาพของเด็กเมื่ออยู่ในสถานศึกษา
- 3.5) หมั่นไปพบครู อาจารย์ประจำชั้น เข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา
- 3.6) ระมัดระวังมิให้เด็กเล่นการพนัน สะสมสื่อลามก เข้ากลุ่มเพื่อนอันธพาล พกอาวุธเมื่ออยู่บ้าน
- 3.7) ใช้เวลาอยู่กับลูกหลานเพื่อสร้างความอบอุ่น ดูแลมิให้เด็กดูรายการโทรทัศน์ที่รุนแรงและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

4) บทบาทของชุมชน

- 4.1) ร่วมเป็นคณะกรรมการความปลอดภัยของสถานศึกษา
- 4.2) ให้ความร่วมมือสถานศึกษาในกิจกรรมต่าง ๆ
- 4.3) สนับสนุนให้สถานศึกษามีส่วนร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 4.4) สอดส่องดูแลความปลอดภัยในการเดินทางไปสถานศึกษาของนักเรียน
- 4.5) สำหรับเจ้าของธุรกิจสนับสนุนให้พ่อแม่ที่ทำงานด้วยไปร่วมกิจกรรมสถานศึกษา
- 4.6) เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา เข้าเยี่ยมชมหรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการของชุมชน

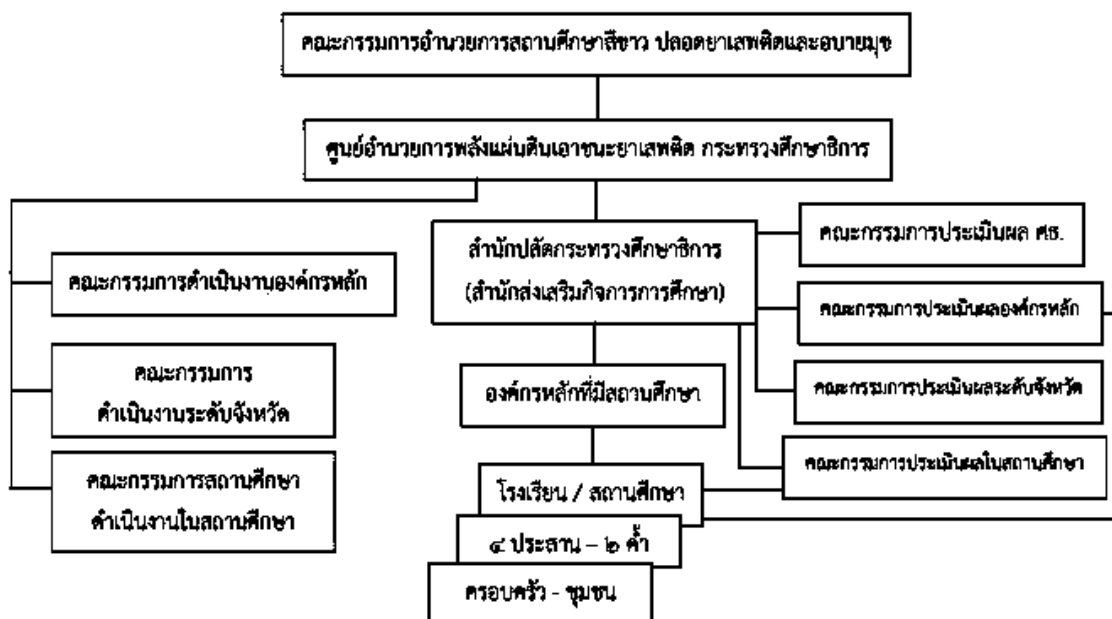
5) นโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข

ภาพที่ 4 นโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข
ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2556: 8)

- 1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
 - 1.1) สถานศึกษาพยายามป้องกันและแก้ไขให้ถึงที่สุด โดยไม่ไล่นักเรียน นักศึกษา ให้พ้นไปเป็นภาระสังคม หรือสถาบันอื่น
 - 1.2) ขอให้องค์กรหลักให้ความสนใจกับผู้บริหารสถานศึกษาให้รายงาน กระทรวงศึกษาธิการโดยไม่ถือเป็นความผิดแต่จะพิจารณาเป็นความดีความชอบในการรายงานตามความจริง
 - 1.3) ขอให้องค์กรหลักย้ำสถานศึกษา ให้ครู อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่สูบบุหรี่ จัดให้สถานศึกษาเป็นเขตปลอดบุหรี่และปลอดยาเสพติด
- 2) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัจจัยเสี่ยง
 - 2.1) ให้สถานศึกษาตรวจค้นและป้องกันมิให้นักเรียน นักศึกษา นำยาเสพติดเข้ามาเผยแพร่ในสถานศึกษา
 - 2.2) ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดหนังสือ วิทยุ เทป โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็น สารประโยชน์ ให้ความบันเทิงที่ประเทืองสติปัญญาบริการแก่นักเรียน นักศึกษา
- 3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคารพนัน
 - 3.1) จัดกิจกรรมให้นักเรียน นักศึกษา รู้จักประหยัดอดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย และ ฝึกทำงานเพื่อหารายได้พิเศษจากการประกอบอาชีพ
 - 3.2) บังคับห้ามมิให้นักเรียน นักศึกษาเล่นการพนันทุกรูปแบบในสถานศึกษา และ ตรวจค้นแหล่งที่อาจมีผู้สูดดมตามแหล่งอบายมุข แหล่งการพนัน ของชุมชนหรือของพื้นที่
- 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคารทะเลาะวิวาท
 - 4.1) ประสานฝ่ายตำรวจให้เข้ามาตรวจการเสียบขาดในการลงโทษนักเรียน นักศึกษา ที่ทำผิดกฎหมาย
 - 4.2) ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน นักศึกษา ที่มีปัญหาเป็นรายกรณี หรือรายกลุ่ม และส่งครูไปเยี่ยมถึงบ้าน เพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง
 - 4.3) ตรวจค้นการพกพาอาวุธเข้ามาในสถานศึกษาและเพิ่มโทษผู้ที่ทำผิดถูกตักเตือนมาแล้ว
 - 4.4) ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา ให้ครอบครัวคลุมตั้งแต่การกำหนด ระเบียบวินัยกิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 4.5) สร้างองค์กรเครือข่ายระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน ตำรวจ โดยมีระบบสื่อสาร โทรคมนาคมและระบบข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง
- 5) แนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

5.1) คณะกรรมการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข
ดำเนินการตาม ภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงโครงสร้างคณะกรรมการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและ
อบายมุข ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ. (2556: 9)

6) การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ประกอบด้วย
ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ร่างโครงการ และยื่นใบสมัครขอเข้าร่วมโครงการกับหน่วยงานต้นสังกัด
- 2) ประสานการดำเนินงานตามโครงการกับหน่วยงานต้นสังกัด
- 3) แต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อร่วมกันกำหนดกิจกรรมในการดำเนินการป้องกันการ
การป้องปราม และการบำบัดรักษาฟื้นฟูในทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย
 - กลุ่มของผู้แทนผู้บริหาร/กลุ่มของผู้แทนครู อาจารย์
 - กลุ่มของผู้แทนผู้ปกครอง/กลุ่มของผู้แทนนักเรียน นักศึกษา
- 4) เชิญบุคคลเข้าร่วมเป็นกรรมการของโครงการ ในกลุ่มของผู้นำทุกฝ่าย ประกอบด้วย
 - ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและพระสงฆ์
 - ผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน

5) ติดต่อประสานงานในการจัดประชุมให้ความรู้และแนวทางในการดำเนินงานของโครงการให้กับคณะกรรมการทุกกลุ่มโดยวิทยากรจากส่วนกลางหรือจากสถานศึกษานำร่อง

6) จัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ เพื่อกำหนดกิจกรรมและวางแผนงานในการดำเนินการกิจกรรมการประกอบการดำเนินโครงการ

กิจกรรมโครงการ ประกอบด้วยกิจกรรมที่แบ่งเป็นกิจกรรมหลัก ดังนี้

1) กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการติดสารเสพติดในสถานศึกษาและอบายมุข ได้แก่

- โครงการห้องเรียนสีขาว
- จัดโครงการเพื่อนเตือนเพื่อน
- จัดรายการออกเสียงตามสาย
- จัดการเดินรณรงค์
- จัดแข่งขันมินิมาราธอน
- จัดแสดงคอนเสิร์ตพลังสีขาว
- ให้ความรู้การป้องกันยาเสพติด โทษทางกฎหมาย
- อบรมแกนนำ
- จัดค่ายเยาวชนพิทักษ์สังคม
- จัดกิจกรรมธนาคารความดี
- จัดกิจกรรมลานวัดลานใจ ลานกีฬา จัดตั้งชมรมดนตรี ส่งเสริมการเล่น

ดนตรี จัดหาอุปกรณ์ อาจารย์ฝึก จัดกิจกรรมแข่งขันกันเล่นดนตรีภายใน ภายนอก

- จัดอบรมลูกเสือต้านยาเสพติด
- ปรับปรุงบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม สร้างสนามกีฬา ส่งเสริมให้

นักเรียนเล่น กีฬา จัดหาอุปกรณ์ อาจารย์ฝึก จัดกิจกรรมแข่งขันภายใน ภายนอก

- ตรวจปัสสาวะ
- จัดสถานที่บำบัด
- จัดกิจกรรมฟื้นฟู
- จัดกิจกรรมอบรมสร้างภูมิคุ้มกัน

2) จัดกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสื่อลามกอนาจารในสถานศึกษา ได้แก่

- ตรวจสอบและป้องกันมิให้นักเรียน นักศึกษา นำสื่อลามกอนาจารเข้ามาเผยแพร่ในสถานศึกษา

- ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำสื่อ หนังสือ วิดีโอ เทปบันทึกเสียง และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็นสารประโยชน์ ให้ความบันเทิงที่ประเทืองสติปัญญาเพื่อให้บริการแก่นักเรียน นักศึกษา

3) กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการพนันในสถานศึกษา ได้แก่

- จัดกิจกรรมให้นักเรียน นักศึกษา รู้หลักประหัตตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง

- ให้ป้องปราม มิให้นักเรียน นักศึกษา เล่นการพนันทุกรูปแบบในสถานศึกษา และตรวจค้นสถานที่ซึ่งอาจเป็นที่มั่วสุม

- ให้ครู อาจารย์ปกครอง ประสานงานกับसारวัตรนักเรียนในการสุ่มตรวจนักเรียน นักศึกษา ที่อาจไปมั่วสุมตามแหล่งพนันและอบายมุขของชุมชน

4) กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดสิทธิในสถานศึกษา ได้แก่

- ให้ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมเสี่ยงนักเรียน นักศึกษา ที่มีปัญหาเป็นรายกรณีหรือรายกลุ่มและให้ครูไปเยี่ยมบ้านเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อการทะเลาะวิวาทข้ามสถาบัน

- ให้ตรวจค้นการพกอาวุธเข้ามาในสถานศึกษาของนักเรียน นักศึกษา กลุ่มเสี่ยง และคาดโทษเพิ่มสำหรับผู้ที่ทำผิดที่เคยถูกตักเตือนมาแล้ว

- ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา ให้ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนด ระเบียบวินัย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

- ให้สร้างองค์กรเครือข่ายระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน และตำรวจโดยมีระบบสื่อสารโทรคมนาคมและระบบข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

- ให้ประสานกับฝ่ายตำรวจใช้มาตรการเฉียบขาดในการลงโทษนักเรียน นักศึกษาที่ฝ่าฝืนในชั้นกระทำผิดกฎหมาย

2.2.4 แนวทางการประเมินสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

1) ระดับกระทรวง

- แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข กระทรวงศึกษาธิการ

- จัดทำมาตรการเสริมแรง ยกย่อง ชมเชย มอบโล่ เกียรติบัตรความดีความชอบให้แก่หน่วยงาน/สถานศึกษา/ผู้ปฏิบัติงานดีเด่น

2) ระดับจังหวัด/เขตพื้นที่การศึกษา

- ระดับจังหวัด แต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน
- ส่วนราชการระดับจังหวัดขององค์กรหลักแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผล
การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยเสถียรและอบายมุข ประกอบด้วยผู้แทนทุกภาคส่วน
โดยมีหัวหน้าส่วน
- จัดทำแผนการประเมินร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- รายงานผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสถียรและอบายมุขให้
กระทรวงศึกษาธิการ
- จัดทำมาตรการเสริมแรง ยกย่อง ชมเชย มอบโล่ เกียรติบัตรความดีความชอบให้แก่
หน่วยงาน/สถานศึกษา/ผู้ปฏิบัติงานดีเด่น

3) ระดับสถานศึกษา

- แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินตนเองโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสถียร
และ อบายมุข
- ดำเนินการตามหลักเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ชี้วัดคุณภาพ
โครงการสถานศึกษา สีขาวปลอดภัยเสถียรและอบายมุข
- กำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- จัดทำมาตรการเสริมแรง ยกย่อง ชมเชย มอบโล่ เกียรติบัตร ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานดีเด่น

2.2.5 แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียร 5 มาตรการ กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ มาตรการ 5 มาตรการ

1) มาตรการป้องกัน สถานศึกษาจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามกลุ่มสนใจ เพื่อเสริมสร้างความ
ตระหนักและปลูกสำนึกไม่ให้นักเรียน นักศึกษา ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด กิจกรรมหลักที่ดำเนินการ
โครงการ TO BE NUMBER ONE

2) มาตรการค้นหา สถานศึกษาจัดระบบการคัดกรอง จำแนกกลุ่มนักเรียน นักศึกษา
ออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มปลอดภัย กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสถียร กลุ่มติดและกลุ่มค้ากิจกรรมหลักที่ดำเนินการ
โครงการห้องเรียนสีขาว

3) มาตรการรักษา สถานศึกษาจัดระบบการส่งต่อกลุ่มเสถียร กลุ่มติดเข้าสู่การบำบัดรักษา
ตามระบบสมัครใจ การนำเข้าสู่กระบวนการจิตสังคมบำบัดในสถานศึกษา และค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
กิจกรรมหลักที่ดำเนินการ โครงการลูกเสือต้านภัยยาเสพติด

4) มาตรการเฝ้าระวังสถานศึกษาดำเนินการจัดให้มีนักเรียน นักศึกษาแกนนำ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา เพื่อเฝ้าระวังไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติด จัดระเบียบพื้นที่เสี่ยงและมีการขจัดปัจจัยเสี่ยงพื้นที่อับ โดยจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่ไม่ให้เอื้อต่อการไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด กิจกรรมหลักที่ดำเนินงานโครงการสำรวจประสานสถานศึกษา 1 ดำรวจ 1 สถานศึกษา

5) มาตรการบริหารจัดการ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน มีแผนปฏิบัติการ และการอำนวยความสะดวก กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปรายงาน แจ้งต้นสังกัด และการประสานงานกับทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่

สถานศึกษาดำเนิน 4 ต้อง

1) สถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่สอดคล้องกับสภาพของปัญหาและสถานการณ์ในพื้นที่ 1

2) สถานศึกษาต้องมีแผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาที่ตลอดปีการศึกษา

3) สถานศึกษาต้องมีระบบข้อมูลการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่ ระบบด้านการป้องกัน ระบบด้านการเฝ้าระวัง ระบบด้านการดูแลช่วยเหลือ และระบบด้านการบริหารจัดการ

4) สถานศึกษาต้องมีเครือข่ายการทำงานระหว่างนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน

สถานศึกษาดำเนินการ 2 ไม่

1) สถานศึกษาไม่ปกปิดข้อมูล กลุ่มเสพ กลุ่มติด และกลุ่มค้ายาเสพติด

2) สถานศึกษาไม่ผลักปัญหา ไม่ไล่นักเรียนนักศึกษาออกจากสถานศึกษา ให้นำไปบำบัดรักษาเมื่อหายแล้วให้กลับมาเรียนได้ตามปกติ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ในประเด็นเรื่อง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับ นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข กระบวนการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข แนวทางการประเมินสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข และแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 5 มาตรการ กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่

ดังนั้น จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ของกระทรวงศึกษาธิการ (2556: 1) เพื่อใช้เป็นแนวคิด องค์ความรู้ ในการอธิบายถึงความสำคัญ นโยบาย แนวทาง มาตรการและกิจกรรมในการป้องกันและแก้ปัญหา ยาเสพติด

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

2.3.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นทัศนคติที่เป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบว่าบุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่ สามารถสังเกตโดยการแสดงออกที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัดความพึงพอใจโดยตรง แต่สามารถวัดโดยทางอ้อมจากการคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้น และการแสดงความคิดเห็นนั้นจะต้องตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงจึงจะสามารถวัดความพึงพอใจนั้นได้ และได้มีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายคน ดังนี้

เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง (2555: 274) กล่าวว่า ความพึงพอใจการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ และการต้องการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น จนบรรลุผลสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้กับนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยความประทับใจ และยังได้กล่าวถึงความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้สื่อ/นวัตกรรม หมายถึง ความรู้สึกพอใจ ประทับใจ ความรู้สึกที่ดี ชอบใจในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีสื่อ นวัตกรรมที่สร้างขึ้นเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้จนบรรลุผลสำเร็จในการเรียนรู้ การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้สื่อ/นวัตกรรมที่สร้างขึ้นจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการสร้างสื่อ/นวัตกรรม

จิตติวรรณ วัฒนรังสี (2556: 45) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของผู้เรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติ ความรู้สึกนี้เกิดขึ้นได้จากการตั้งใจ ให้เกิดการใฝ่เรียนรู้ รักการเรียน พึงพอใจในกิจกรรมที่ปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบต่อการเรียน ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และคิดค้นหาวิธีการเรียนได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพได้ และความพึงพอใจดังกล่าวจะนำไปสู่การมีผลการเรียนที่ดี บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้ได้

ปณณวัชร พัทธราวลัย (2558: 8) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือทัศนคติที่ดีของบุคคลซึ่งเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีในสิ่งนั้น ตรงกันข้ามหากความต้องการไม่ได้รับการตอบสนองความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้น ความพึงพอใจที่มีต่อ

การใช้บริการจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้นจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของการให้บริการขององค์กร ประกอบกับระดับความรู้สึกของผู้รับบริการในมิติต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล

ศิริลักษณ์ ดีสอน (2559: 12) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติ ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งสามารถเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดี หรือในด้านบวกและด้านลบ ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้น สามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้น

อำนาจ เหลื่อน้อย (2561: 70) กล่าวว่าความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งที่ทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจ และเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงความต้องการ

Ruth and Murali (2001, p : 1) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง เงื่อนไขที่ส่งเสริมการพัฒนา จูงใจภายในและทำให้แรงจูงใจในการเรียนรู้ดำเนินต่อไปได้

Philip Kotler (2003 , p : 7) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกของบุคคลว่ารู้สึกพอใจ ถูกใจ หรือผิดหวัง อันเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบระหว่างผลงานที่ได้รับรู้จากสินค้า หรือบริการกับความคาดหวังของบุคคลนั้นๆ ดังนั้นระดับความพึงพอใจจะสัมพันธ์กับความแตกต่าง ระหว่างผลงานที่ได้รับรู้ความคาดหวัง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจ และเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงความต้องการ

2.3.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความพึงพอใจ

ศิริโสภาคย์ บุรพาเดช (2550: 9) กล่าวถึง ทฤษฎีแสวงหาความพึงพอใจไว้ว่าบุคคลพอใจจะกระทำสิ่งใด ที่ให้ความสุขและจะหลีกเลี่ยงไม่กระทำสิ่งที่เขาจะได้รับความทุกข์หรือความลำบาก อาจแบ่งประเภทความพึงพอใจกรณีนี้ได้ 3 ประเภท

1) ความพอใจด้านจิตวิทยา (Psychological Hedonism) เป็นธรรมชาติของความสุขจะพยายามแสวงหาความสุขส่วนตัวหรือหลีกเลี่ยงความทุกข์ใด

2) ความพอใจเกี่ยวกับตนเอง (Egoistical Hedonism) เป็นธรรมชาติของความสุขจะพยายามแสวงหาความสุขส่วนตัว แต่ไม่จำเป็นว่าการแสวงหาความสุขจะต้องเป็นธรรมชาติของมนุษย์เสมอไป

3) ความพอใจเกี่ยวกับจริยธรรม (Ethical Hedonism) ทรรศนะนี้ถือว่ามนุษย์แสวงหาความสุขเพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยหรือสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ และจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์ผู้หนึ่งด้วย

บุญธรรม ไวยมิตร (2553: 64) กล่าวว่า เฟดเดอริค เฮอริชเบอร์ก (Federick Herzberg) ได้เสนอทฤษฎีที่มีความสำคัญต่อการทำงานของมนุษย์คือทฤษฎี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ Hygiene Factors และ Satisfier Factors ซึ่งเป็นปัจจัยที่ได้กล่าวถึงที่มาของถึงความพึงพอใจในงาน โดยที่บุคคลในองค์กรจะทำงานได้ดีนั้นจะต้องดูถึงปัจจัยทั้งสองดังกล่าวมาแล้วนั้นเป็นสำคัญ และองค์การควรจะทำให้ปัจจัยทั้งสองในด้านความพึงพอใจในงานเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้้องค์การมีบุคคลากรที่จะทำงานให้ได้ดี และมีประสิทธิภาพในงานที่ทำอยู่เกิดประโยชน์แก่องค์การโดย มีรายละเอียดของทฤษฎี 2 องค์ประกอบ ดังนี้คือ

องค์ประกอบที่ 1 คือ Hygiene Factors เป็นแหล่งที่มาของความไม่พอใจในการทำงานซึ่งเป็นลักษณะภายนอกงาน หากองค์ประกอบนี้ได้รับการตอบสนองก็จะมีผลทำให้เพิ่มความไม่พึงพอใจสูงขึ้นปัจจัย Hygiene Factors ประกอบด้วย ปัจจัยด้านต่างๆ เช่น ค่าจ้างเงินเดือน นโยบายและการ บริหารขององค์กร การปกครองและควบคุมดูแล ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา สภาพการทำงาน ความมั่นคงในงาน ความเป็นอยู่ส่วนตัว ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

องค์ประกอบที่ 2 คือ Satisfier Factors เป็นแหล่งที่มาของความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน เป็นลักษณะภายในงาน หากองค์ประกอบนี้ได้รับการตอบสนองความพึงพอใจในการปฏิบัติงานก็จะสูงขึ้นและมีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้นด้วย แต่หากปัจจัยนี้ไม่ได้รับการตอบสนอง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานก็จะลดลงปัจจัย Satisfier Factors ประกอบด้วย ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับความยกย่องในผลงาน ลักษณะของงานที่ทำ ความรับผิดชอบในงานที่ทำ ความก้าวหน้าใน อาชีพ โอกาสเจริญเติบโตในงานที่ทำ

การนำทฤษฎี 2 องค์ประกอบของ เฟดเดอริค เฮอริชเบอร์ก (Frederick Herzberg) มาใช้ กระทำได้โดยสร้าง Satisfier Factors ที่เป็นแหล่งที่มาของความไม่พอใจในการทำงานให้เกิดในการ ทำงานทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานให้เกิดขึ้นในองค์กรขณะเดียวกันก็ต้องปรับปรุง Hygiene Factors ที่เป็นแหล่งที่มาของความไม่พึงพอใจให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด เพื่อลดความไม่พึงพอใจก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของทรัพยากรบุคคลในองค์กรซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการปฏิบัติงานทำให้องค์การพัฒนาเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคตเนื่องจากได้ป้องกันการเกิดความไม่พึงพอใจ และขณะเดียวกันก็เร่งสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นในงานด้วย

สุรางค์ โคว์ตระกูล (2554: 158) กล่าวว่า ทฤษฎีสำหรับการสร้างความพึงพอใจ มีหลายทฤษฎี แต่ที่ยอมรับและมีชื่อเสียงที่ผู้วิจัยนำเสนอ คือ ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้น ของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Need) ที่กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการเหมือนกัน แต่ความต้องการนั้นเป็นลำดับขั้น ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ ดังนี้

1) มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการสิ่งใดได้รับการตอบสนอง แล้วความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น

2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นที่สิ่งจูงใจสำหรับพฤติกรรมอื่นต่อไป ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

3) ความต้องการของมนุษย์เรียงเป็นลำดับขั้นตามลำดับความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนองซึ่งลำดับขั้น ความต้องการของมนุษย์มี 5 ขั้นตอนตามลำดับจากขั้นต่ำไปขั้นสูงดังนี้

3.1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการในเรื่องของ อาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และความต้องการทางเพศ ความต้องการด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้มีการตอบสนอง

3.2) ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security of Safety Needs) ถ้าความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์จะต้องการในขั้นสูงต่อไป คือ เป็นความรู้สึกปลอดภัยหรือความมั่นคงในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงความก้าวหน้าและอบอุ่นใจ

3.3) ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belonging Needs) หลังจากที่มนุษย์ได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้ว จะมีความต้องการสูงขึ้นอีก คือ ความต้องการทางด้านสังคม เป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อน

3.4) ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติและเห็นความสำคัญของตนเอง อยากเด่นในสังคม รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ ความเป็นอิสระ และเสรีภาพ

3.5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ส่วนมากจะเป็นการอยากจะเป็นอยากจะได้ตามความคิดของตน หรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่ตัวเองเป็นอยู่ในขณะนั้น

อำนาจ เหลื่อน้อย (2561: 72) กล่าวว่า สรุปได้ว่า ความพึงพอใจของบุคคลเกิดจากสิ่งที่กระตุ้นให้รู้สึกถึงความสำเร็จของกิจกรรม รวมไปถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ

นอกจากนี้การสร้างความพึงใจให้กับบุคคล ต้องคำนึงถึงธรรมชาติของบุคคลเพื่อให้ได้รับการตอบสนองตามที่ต้องการและนำไปสู่ความสำเร็จในกิจกรรมที่ปฏิบัติ อย่างไรก็ตามในการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เรียน ต้องคำนึงถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น จากทฤษฎีข้างต้น สรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการไม่สิ้นสุดจากระดับต่ำไประดับสูง มีทั้งหมด 5 ระดับ แต่ทั้งนี้จะต้องประกอบด้วยอีก 2 หลักการ คือ หลักการแห่งความขาดตกบกพร่องและหลักแห่งความเจริญก้าวหน้า ซึ่งทั้งหมดนี้จะครอบคลุมการอธิบายถึงพฤติกรรมความต้องการของมนุษย์ได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความพึงพอใจของบุคคลเกิดจากสิ่งที่กระตุ้นให้รู้สึกถึงความสำเร็จของกิจกรรม รวมไปถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้การสร้างความพึงใจให้กับบุคคล ต้องคำนึงถึงธรรมชาติของบุคคลเพื่อให้ได้รับการตอบสนองตามที่ต้องการ และนำไปสู่ความสำเร็จในกิจกรรมที่ปฏิบัติ อย่างไรก็ตามในการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เรียนต้อง คำนึงถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น จากทฤษฎีข้างต้น สรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการไม่ สิ้นสุดจากระดับต่ำไประดับสูง มีทั้งหมด 5 ระดับ แต่ทั้งนี้จะต้องประกอบด้วยอีก 2 หลักการ คือ หลักการแห่งความบกพร่องและหลักแห่งความเจริญก้าวหน้า ซึ่งทั้งหมดนี้จะครอบคลุมการอธิบายถึงพฤติกรรมความต้องการของมนุษย์ได้

2.3.3 เทคนิควิธีการวัดความพึงพอใจในการเรียน

การศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่ดีต่อการเรียน ต้องมีการสร้างความพึงพอใจในการเรียนตั้งแต่เริ่มต้นให้แก่ผู้เรียน ซึ่งการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือการปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ การให้คำแนะนำปรึกษาจึงต้องคำนึงถึงความพึงพอใจ ซึ่งในปัจจุบันผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกหรือให้คำแนะนำ

โยธิน แสงวดี (2551: 9) กล่าวว่า มาตรการวัดความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธีได้แก่

1) การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะออกแบบสอบถาม เพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่างๆ เช่น การบริหาร และการควบคุมงาน และเงื่อนไขต่างๆ

2) การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดี จึงจะทำให้ข้อมูลที่เป็นจริงได้

3) การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2554: 171) กล่าวว่า การกระทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงาน จึงต้องคำนึงถึงแนวคิดพื้นฐานที่ต่างกันอยู่ 2 ลักษณะ ดังนี้

1) ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติงาน การตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานจนเกิดความพอใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการตอบสนอง

2) ผลการปฏิบัติงานไปสู่ความพึงพอใจ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและการปฏิบัติงานจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งผลของการปฏิบัติงานที่ดีจะนำไปสู่ผลของการตอบสนองที่เหมาะสมที่สุด โดยตอบสนองความพึงพอใจในรูปแบบของรางวัลหรือผลตอบแทนภายใน (intrinsic rewards) และผลตอบแทนภายนอก (extrinsic rewards) โดยผ่านการรับรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของการตอบแทนที่ได้รับรู้แล้ว ความพึงพอใจก็ย่อมเกิดขึ้น โดยมีผู้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

ภณิตา ชัยปัญญา (2556: 11) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจนั้น สามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

1) การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ออกแบบสอบถาม ต้องการทราบความคิดเห็นซึ่งสามารถกระทำได้ในลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพอใจในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ตอบทุกคนมาเป็นแบบแผนเดียวกัน มักใช้ในกรณีที่ต้องการข้อมูลกลุ่มตัวอย่างมาก ๆ วิธีนี้นับเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการวัดทัศนคติ รูปแบบของแบบสอบถามจะใช้มาตรวัดทัศนคติ ซึ่งที่นิยมใช้ในปัจจุบันวิธีหนึ่ง คือ มาตราส่วนแบบลิเคิร์ท ประกอบด้วยข้อความที่แสดงถึงทัศนคติของคุณคที่มีต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคำตอบที่แสดงถึงระดับความรู้สึก 5 คำตอบ เช่น มากที่สุด มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2) การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยจะต้องออกไปสอบถามโดยการพูดคุย โดยมีการเตรียมแผนงานล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

3) การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจ โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมายไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูดจา กริยา ท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน วิธีนี้เป็นวิธีการศึกษาที่เก่าแก่ และยังเป็นที่ยอมรับใช้อย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจเป็นการบอกถึงความชอบของคุณคที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งสามารถวัดได้หลายวิธี การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม ความคิดเห็น การใช้แบบสำรวจความรู้สึก

2.3.4 เครื่องมือในการวัดความพึงพอใจ

เครื่องมือในการวัดความพึงพอใจมีนักวิชาการได้เสนอวิธีการวัดไว้ใกล้เคียงกัน ดังนี้
 ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2553: 3) ได้เสนอวิธีการวัดความพึงพอใจไว้ ดังนี้

1) การสังเกต (Observation) เป็นการวัดโดยคอยสังเกตพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก
 ต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่งแล้วนำข้อมูลไปอนุมานว่าบุคคลมีเจตคติต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร

2) การรายงานตนเอง (Self-Report) เป็นการวัดโดยการให้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อ
 สิ่งนั้นออกมา จากการเล่านี้สามารถที่จะกำหนดค่าของคะแนนความพึงพอใจ

3) วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการซักถามกลุ่มบุคคลที่ใช้เป็นตัวอย่างใน
 การศึกษาแต่บางครั้งอาจไม่ได้ความจริงตามที่คาดหวังไว้ เพราะบุคคลที่ใช้เป็นตัวอย่างอาจไม่ยอมเปิดเผย
 ความรู้สึกที่แท้จริง

4) เทคนิคจินตนาการ (Projective Techniques) วิธีนี้อาศัยสถานการณ์หลายอย่าง
 ไปเร้าผู้สอบ เมื่อผู้สอบเห็นภาพแปลก ๆ ก็จะทำให้เกิดจินตนาการออกมาแล้วนำมาตีความหมายจากการตอบ
 นั้น ๆ ก็พอจะวัดเจตคติได้ว่าพอใจหรือไม่

5) วิธีการวัดทางสรีระ คือ ใช้เครื่องมือเพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การวัด
 ทางสรีระนี้ สามารถกระทำได้โดยการวัดการต้านกระแสไฟฟ้าของผิวหนัง การขยายของลูกนัยน์ตา

6) การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่แพร่หลายอีกวิธีหนึ่ง

อำนาจ เหลื่อน้อย (2561: 74) กล่าวว่า เครื่องมือวัดความพึงพอใจแบบมาตราส่วน
 ประมาณค่าตามแบบลิเคอร์ท (Likert Scale) โดยการแสดงความรู้สึกความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง พึงพอใจมาก

3 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เครื่องมือวัดความพึงพอใจมีหลายรูปแบบ แต่รูปที่มีความนิยม
 นำมาใช้มากที่สุดคือรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่าของ ลิเคอร์ท (Likert Scale) มี 5 ระดับ คือ พึงพอใจมาก
 ที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย พึงพอใจน้อยที่สุดเป็นเครื่องมือวัด

จากที่กล่าวมาข้างต้นในประเด็น แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 ซึ่งประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความพึงพอใจ และเทคนิค
 วิธีการวัดความพึงพอใจ

ดังนั้น จากแนวคิดเรื่องความพึงพอใจของ เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง (2555 :274), ฐิติวรรณ วัฒนรังสี (2556: 45), ปณณวัชร พัชราวลัย (2558: 8), ศิริลักษณ์ ดีสอน (2559:12), อำนาจ เหลือน้อย (2561: 70), สุรางค์ โค้วตระกูล (2554: 158), ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2553: 3), ภณิดา ชัยปัญญา (2556: 11), โยธิน แสงดี (2551: 9), Ruth and Murali (2001,p: 1) เพื่อใช้เป็นแนวคิดในการสร้างเครื่องมือสำหรับวัดความพึงพอใจ

2.4 แนวคิดทฤษฎีวงจรคุณภาพ (PDCA)

2.4.1 ความหมายของวงจรคุณภาพ (PDCA)

ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของวงจรคุณภาพไว้ ดังนี้

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, (2552:15) ได้ให้ความหมายของวงจรคุณภาพว่า หมายถึง การจัดการอย่างมีคุณภาพ เป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้น โดยหลักการที่เรียกว่าวงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจร Deming ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไข

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2555 :20) ได้ระบุความหมายของวงจรคุณภาพ(PDCA: Plan Do Check Act) ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการทำงานที่เป็นวงจรซึ่งเสนอว่าการทำงานมี 4 ขั้นตอน คือ Plan: P การวางแผนการทำงาน Do: D การปฏิบัติตามแผน Check: C การตรวจสอบ และ Act: A การประเมินผล

นิคม สุวรรณปักษ์ (2563:17) ได้ให้ความหมายของ วงจรคุณภาพ (PDCA) ไว้ว่าหมายถึง วงจรบริหารงานคุณภาพ ย่อมาจาก 4 คำ ได้แก่ Plan คือ การวางแผนจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด Do คือ การปฏิบัติตามขั้นตอนในแผนงานที่วางไว้ Check คือ การตรวจสอบผลการดำเนินการในแต่ละขั้น Action คือ การปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่มีปัญหา หรือยังไม่มีปัญหาแต่ปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ความหมายของวงจรคุณภาพ (PDCA : Deming cycle) หมายถึง กระบวนการ บริหารงานหรือการจัดระบบการทำงาน มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผลผลิตที่ออกมา มีคุณภาพ ได้มาตรฐานตรงตามเป้าหมายที่กำหนด

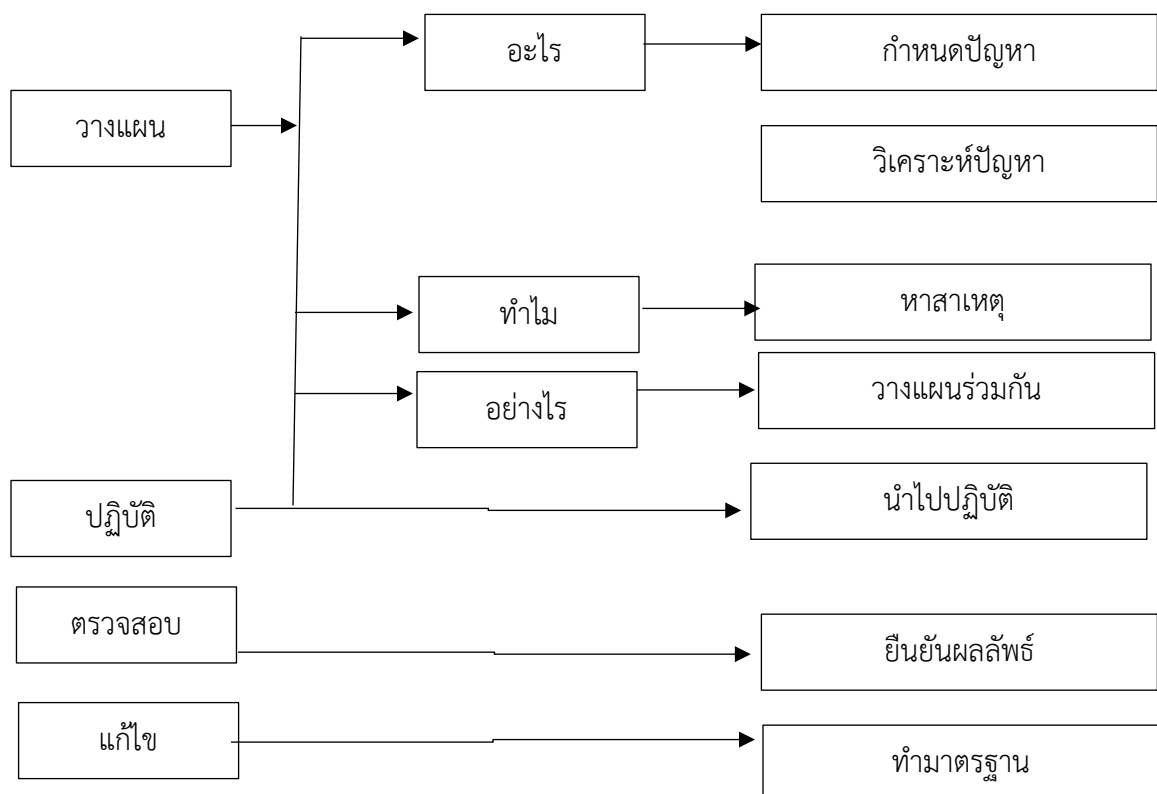
2.4.2 ขั้นตอนการบริหารงานตามวงจรคุณภาพ

การบริหารด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) ตามแนวคิดของเดมมิง ปัจจุบันจัดเป็นกระบวนการสากลที่ทุกคนทราบกันดี และถือเป็นเครื่องมือการบริหารที่จัดเป็นแกนร่วมของนักบริหารที่หลากหลาย

บนพื้นฐานเดียวกัน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดของเดมมิ่งและนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ที่ได้กล่าวถึงวงจรคุณภาพ (PDCA) ไว้ดังนี้

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2547: 180) ได้กล่าวถึง การบริหารงานตามวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง ย่อมาจาก Plan-Do-Check-Act แปลว่า วางแผน-ปฏิบัติ ตรวจสอบ-ปรับปรุง หมายถึง วงจรที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยตรงกล่าวว่าแนวคิดของวงจรมนี้ ดร.วอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ท เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ.1939 และ ดร.เอควาร์ด เดมมิ่ง เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ. 1950 จนเป็นที่เผยแพร่หลายในชื่อ วัฏจักรเดมมิ่ง (Deming cycle) หรือวงจรคุณภาพ หรือ วัฏจักรแห่งการบริหารคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan-P) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do-D) ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check-C) ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง (Act-A)

กระบวนการของ PDCA สามารถแสดงให้เห็นดังภาพประกอบ

ภาพที่ 6 วงจรคุณภาพของเดมมิ่ง

ที่มา : สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, 2547: 188.

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาโดยละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (DO) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ คือ

1) การวางแผนการกำหนดการ การแยกแยะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการกระทำ กำหนดเวลาที่ต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ

2) การจัดแบบเมทริกซ์ (Matrix Management) การจัดแบบนี้ สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่าง ๆ มาได้และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

3) การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสม พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือกัน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) ทำให้รู้สภาพการของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับ สิ่งที่วางแผนซึ่งประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ

2) รวบรวมข้อมูล

3) พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน ๆ เพื่อแสดงจำนวนและคุณภาพของผลงานที่ได้รับแต่ละขั้นตอนเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้

4) การรายงาน จัดแสดงผลการประเมินรวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาด หรือ ความล้มเหลว โดยรายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์ และรายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไข (Act) ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดความบกพร่องขึ้น ทำให้งานที่ได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติตามแก้ไขปัญหตาม ลักษณะที่ค้นพบ ดังนี้

1) ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ

2) ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความ ผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีกในการแก้ปัญหาเพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการดังต่อไปนี้

1) การย้ายนโยบาย 2) การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน 3) การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

วิระพล บดีรัฐ (2548: 7) ได้กล่าวถึง การบริหารงานตามวงจรคุณภาพของเดมมิงเป็นวงจร ที่มาจากวงจรที่คิดค้นโดย Walter Shewhart ผู้บุกเบิกใช้สถิติสำหรับแวดวงอุตสาหกรรม และต่อมา วงจรนี้เริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น เมื่อ E.W. Deming ปรมาจารย์ด้านการบริหารคุณภาพเผยแพร่ให้เป็น เครื่องมือสำหรับการปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานในโรงงานให้ดียิ่งขึ้น และช่วยค้นหาปัญหา

อุปสรรค ในแต่ละขั้นตอนการผลิตโดยพนักงานเองจนวงจรนี้รู้จักกันในชื่ออีกชื่อว่า “วงจรถมึง” ต่อมาพบว่าแนวคิดในการใช้วงจร PDCA นั้นสามารถใช้ได้กับทุกกิจกรรมจึงทำให้ รู้จักกันแพร่หลายมากขึ้น

PDCA เป็นอักษรนำของศัพท์ภาษาอังกฤษ 4 คำ คือ

P : Plan = วางแผน

D : Do = ปฏิบัติตามแผน

C : Check = ตรวจสอบ

A : Act = ดำเนินการให้เหมาะสม

โดยปกติแล้วสามารถใช้วงจร PDCA ได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1) ทุกครั้งที่เริ่มทำกิจกรรมอะไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงาน PDCA จะช่วยให้กิจกรรมมีการปรับปรุงต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการตั้งเป้าหมาย ด้วยการวางแผน (P) และนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (D) หลังจากนั้นจึงต่อด้วยการตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (C) ว่าผลที่ได้นั้นเป็นไปตามที่คิดไว้มากน้อยแค่ไหนและท้ายที่สุด นำผลที่ได้จากการประเมินไปดำเนินการต่อตามความเหมาะสม (A) หากผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามที่วางแผนไว้ ก็ให้จัดทำมาตรฐานวิธีการดำเนินการนั้น เพื่อกิจกรรมในลักษณะเดียวกันต่อไป แต่หากผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามแผน เราอาจจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างซึ่งอาจเปลี่ยนเป้าหมายเปลี่ยนแผน หรือเปลี่ยนวิธีปฏิบัติก็ได้

2) เมื่อต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเริ่มจากระบุปัญหาและคิดค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยการกำหนดเป็นแผน (P) และลงมือแก้ปัญหาตามแนวทางนั้น ๆ (D) ซึ่งในความเป็นจริงปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ อาจจะได้รับการแก้ไขเสียเวลาได้สำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ได้จึงจำเป็นต้องตรวจสอบผลลัพธ์ และประเมินวิธีการแก้ไขปัญหาที่ได้เลือกไว้แล้ว (C) และท้ายที่สุด เมื่อได้ผ่านการตรวจสอบ และประเมินผลแล้วหากวิธีการแก้ปัญหานั้น ๆ เป็นวิธีที่ถูกต้องให้นำวิธีการนั้นใช้กับปัญหาในลักษณะเดียวกันในอนาคตต่อไป แต่หากวิธีการนั้นไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ให้ลองหาทางคิดวิธีการใหม่หรือเริ่มต้นระบุปัญหาใหม่ (A)

วรภัทร์ ภูเจริญ (2548: 27) ได้กล่าวถึง การบริหารงานตามวงจรคุณภาพของเดมมิง (Plan-Do-Check-Act) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง การดำเนินกิจกรรม PDCA อย่างเป็นระบบให้ครบวงจรอย่างต่อเนื่องหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเพิ่มขึ้นโดยตลอดวงจร PDCA นี้ได้พัฒนาขึ้นโดย ดร.วอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ท ต่อมา ดร.เอ็ดวาร์ด เดมมิง ได้นำมาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทำให้นิยมเรียกว่าวงจรคุณภาพ

วิฑูรย์ สิมะโชคตี (2550: 43) ได้กล่าวถึง ได้กล่าวถึง การบริหารงานตามวงจรคุณภาพของ เดมมิ่ง เรียกว่าตามปรมาจารย์ด้านคุณภาพ ดร.เอ็ดเวิร์ค พับเบิ้ลยู เดมมิ่ง (Dr. Edward W. Deming) อันประกอบด้วย การวางแผน (P) การนำไปปฏิบัติ (D) การตรวจสอบ (C) และการแก้ไขปรับปรุง (A) ทำหมุนซ้ำไปเรื่อย ๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและทำให้ผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงเท่ากับ การสร้างคุณภาพที่น่าเชื่อถือมากขึ้น จุดเน้นของวงจร PDCA จึงอยู่ที่การพยายาม ตอบคำถามให้ได้ ว่า “ทำอย่างไรจึงจะดีขึ้น” วางแผนแล้วนำไปปฏิบัติตามแผนตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ หรือตรวจสอบ ว่าเป็นไปตามค่าดัชนีชี้วัด (KPI) หรือมาตรฐานทั้งหมดหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามนั้นก็นำมา ปรับปรุงแก้ไขทบทวน เริ่มวางแผนใหม่ดำเนินการวงจรซ้ำไปเรื่อย ๆ PDCA กับการแก้ปัญหาและปรับปรุงงาน

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2555: 194) ได้สรุปหลักการของวงจรคุณภาพไว้ว่า การดำเนินการควบคุมคุณภาพในสถานศึกษา ใช้วิธีการดำเนินงานตามขั้นตอนที่เรียกว่า วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle) ซึ่งตั้งเป็นเกียรติแก่ผู้คิดค้นวิธีการทำงานแบบนี้ขึ้น คือ ดร.เดมมิ่ง ซึ่งมีอยู่ 4 ขั้นตอน

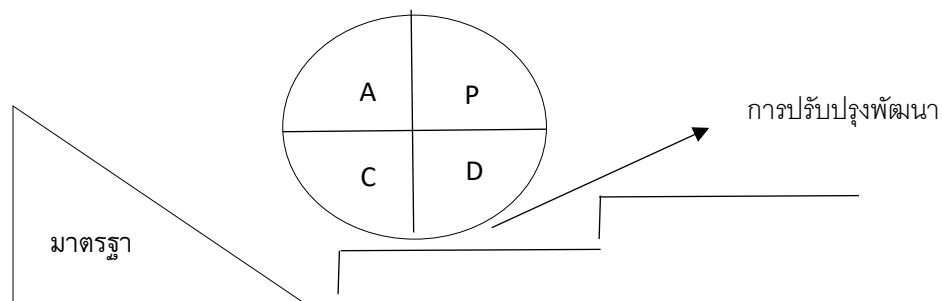
1) การวางแผนแก้ปัญหา (Plan) ประกอบด้วยการค้นหาสาเหตุของปัญหา โดยใช้วิธีการระดมสมอง เขียนเป็นแผนภาพแสดงสาเหตุและผล เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาก่อนที่จะทำการแก้ไข ปัญหาโดยใช้เครื่องมือของการควบคุมคุณภาพต่าง ๆ และควรเลือกปัญหาที่สำคัญมาแก้ไขก่อน

2) ลงมือแก้ปัญหตามแผนที่วางไว้ (Do) นั่นคือ ลงมือปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้

3) ตรวจสอบหลังจากการแก้ปัญหาแล้ว (Check) เป็นการตรวจสอบดูว่าหลังจากลงมือปฏิบัติการแก้ไขตามแผนแล้ว สภาพของปัญหานั้นได้ลดลงจนถึงเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ตามเป้าหมายก็ต้องวางแผนแก้ไขใหม่ต่อไป

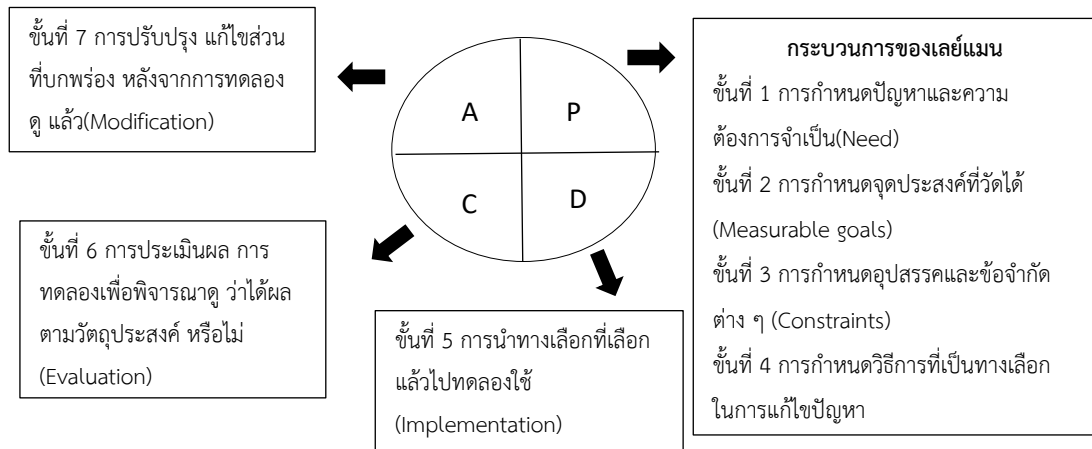
4) ปรับปรุงแผนใหม่แล้วลงมือปฏิบัติ (Act) ถ้าตรวจสอบแล้วพบว่าผลการดำเนินงานไม่ได้เป็นไปตามเป้าหมายก็ต้องวางแผนใหม่ การตรวจสอบผลใหม่จนกว่าจะได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ชัยยุทธ ศิริสุทธิ (2552: 322) กล่าวว่า การพัฒนาปรับปรุงกระบวนการทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบวงจรอย่างต่อเนื่อง โดยเอาใจใส่ลูกค้าภายในตลอดจนถึงลูกค้าภายนอก กล่าวคือพนักงานทุกคน ต้องถือว่ากระบวนการ การผลิตถัดไปเป็นลูกค้าภายในที่มีความต้องการชิ้นงานที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งการทำงานได้อย่างถูกต้องต้องอาศัยพนักงานที่มีคุณภาพ ประกอบกับการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่องด้วยจึงสามารถลดความผิดพลาดต่างในการผลิตให้เหลือน้อยที่สุดได้ ตามวงล้อของเดมมิ่ง ดังภาพประกอบที่ 7

ภาพที่ 7 วงจรการบริหารเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการวงจรคุณภาพ

ภาพที่ 8 กระบวนการนิเทศการศึกษาตามวงจรคุณภาพ

เดมมิ่ง (Deming, 2004, p : 17, อ้างถึงใน สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2552: 21) กล่าวว่า การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพ ขึ้นโดยหลักการที่เรียกว่าวงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจรเดมมิ่ง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไขดังนี้

- 1) Plan คือการกำหนดสาเหตุของปัญหาจากนั้นวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือทดสอบเพื่อการปรับปรุงที่ดีขึ้น
- 2) Do คือ การปฏิบัติตามแผนหรือทดลองปฏิบัติเป็นการนำร่องในส่วนย่อย
- 3) Check คือ ตรวจสอบเพื่อทราบว่าบรรลุตามแผนหรือหากมีสิ่งใดที่ทำผิดพลาดหรือได้เรียนรู้อะไรมาบ้างแล้ว

4) Act คือ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง หากบรรลุผลเป็นที่น่าพอใจหรือหากผลการปฏิบัติ ไม่เป็นไปตามแผน ให้ทำซ้ำวงจรโดยใช้การเรียนรู้จากการกระทำในวงจรที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว แม้ว่าวงจรคุณภาพจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องแต่สามารถเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาและขั้นตอนการทำงานหรือเริ่มจากการตรวจสอบสภาพความต้องการเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริง จะทำให้ได้ข้อสรุปว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตาม เป้าหมายที่วางไว้

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2555: 279) กล่าวว่า วงจรคุณภาพ (PDCA: Plan, Do, Check, Act) คือกระบวนการทำงานที่เป็นวงจรซึ่งเสนอว่าการทำงานมี 4 ขั้นตอน

Plan: P การวางแผนการทำงาน

Do: D การปฏิบัติตามแผน

Check: C การตรวจสอบ

Act: A การประเมินผล

สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน (2554: 113) ได้ระบุว่า ภายใต้แนวคิดและหลักการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดีนั้น ในส่วนที่หนึ่งต้องมีแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยสถานศึกษามีการพัฒนาข้อมูลและสารสนเทศ และใช้ในการจัดบริหารภายในสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียน กำหนดวัตถุประสงค์ ตั้งเป้าหมาย กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน/พัฒนาและระยะเวลาพัฒนา มีการจัดหา และจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นทั้งในด้านบุคคล เครื่องมือและงบประมาณรวมทั้งทำความเข้าใจในแนวปฏิบัติ เพื่อสร้างความชัดเจนในการดำเนินงานกับบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และในส่วนที่สองต้องมีระบบการบริหารคุณภาพสถานศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาเชิงระบบของเดมมิง เป็นพื้นฐานการปฏิบัติงานดังนี้

Plan: P วางระบบ การกำหนดวัตถุประสงค์และกระบวนการดำเนินงานที่จำเป็น เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ต่อผู้เรียน

Do: D การปฏิบัติ สถานศึกษามีการนำกระบวนการไปปฏิบัติ

Check: C การตรวจสอบ สถานศึกษามีการตรวจสอบเฝ้าติดตามและวัดกระบวนการตลอดจนการบรรลุผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ต่อผู้เรียน

Act: A การพัฒนาปรับปรุง ปฏิบัติเพื่อปรับปรุงสมรรถนะกระบวนการ

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2555: 194) ได้สรุปหลักการของวงจรคุณภาพไว้ว่า การดำเนินการ ควบคุมคุณภาพในสถานศึกษา ใช้วิธีการดำเนินงานตามขั้นตอนที่เรียกว่า วงจรเดมมิง (Deming Cycle) ซึ่งตั้งเป็นเกียรติแก่ผู้คิดค้นวิธีการทำงานแบบนี้ขึ้น คือ ดร.เดมมิง ซึ่งมีอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนแก้ปัญหา (Plan) ประกอบด้วยการค้นหาสาเหตุของปัญหา โดยใช้วิธีการระดมสมองเขียนเป็นแผนภาพแสดงสาเหตุและผล เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาก่อนที่จะทำการแก้ไขปัญหาโดยใช้เครื่องมือของการควบคุมคุณภาพต่าง ๆ และควรเลือกปัญหาที่สำคัญมาแก้ไขก่อน

2) ลงมือแก้ปัญหตามแผนที่วางไว้ (Do) นั่นคือ ลงมือปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้

3) ตรวจสอบหลังจากการแก้ปัญหาแล้ว (Check) เป็นการตรวจสอบดูว่าหลังจากลงมือ ปฏิบัติการแก้ไขตามแผนแล้ว สภาพของปัญหานั้นได้ลดลงจนถึงเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ตามเป้าหมายก็ต้องวางแผนแก้ไขใหม่ต่อไป การตรวจสอบทำได้โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภายหลังลงมือปฏิบัติแล้ว

4) ปรับปรุงแผนใหม่แล้วลงมือปฏิบัติ (Act) ถ้าตรวจสอบแล้วพบว่าผลการดำเนินงานไม่ได้เป็นไปตามเป้าหมายก็ต้องวางแผนใหม่ การตรวจสอบผลใหม่จนกว่าจะได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนด จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ขั้นตอนการบริหารงานตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ประกอบไปด้วย ขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบหรือประเมิน และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุง

2.4.4 กระบวนการพัฒนาคุณภาพตามแนวทางการบริหารจัดการในการประยุกต์ใช้วงจรคุณภาพ (PDCA)

แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการที่เป็นทฤษฎีตามแนวคิดของบรรดานักคิด นักบริหาร และนักศึกษามีอยู่มากมาย แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าแนวทางใดที่ดีและสมบูรณ์ครบถ้วน เพราะการบริหารจัดการที่ดีมีได้ขึ้นกับการใช้ทฤษฎีหรือแนวคิดของใคร แต่อยู่ที่การนำแนวทางการบริหารจัดการมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และโอกาส เพื่อให้การดำเนินงานมุ่งสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ในปัจจุบันการทำให้การบริหารจัดการเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีและเหมาะสมที่สุด ก็คือการพัฒนาในเรื่องคุณภาพของการบริหารจัดการ

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2545: 12) ได้กล่าวว่า สำหรับวงการการศึกษา โรงเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ในการบริหารคุณภาพเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อนักศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้มาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะต่าง ๆ ตามที่ หลักสูตรกำหนด สถานประกอบการและสังคมต้องการ เมื่อกกล่าวถึงการบริหารงานคุณภาพ คนส่วนใหญ่จะรู้จักวงจรคุณภาพเดมมิง (Deming Cycle) กันเป็นอย่างดี คือ วงจร Plan - Do - Check - Act หรือ PDCA ซึ่งเรานำมาใช้ในการบริหารงานและในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ในการบริหารหากนำวงจร PDCA มาใช้จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดี

เพราะจะมีการปฏิบัติเป็นไปตามขั้นตอน เพื่อให้งานเสร็จสมบูรณ์และถูกต้องมีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้ และไว้วางใจได้

มณฑลชัย เทียนทอง (2555 : 189) กล่าวว่า PDCA เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "วงจรกิจกรรมคุณภาพ โดยรวม (Total Quality Management) กล่าวคือ เป็นวงจรที่มีการวางแผน การปฏิบัติตามขั้นตอน การตรวจสอบ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไข โดยนำวงจร PDCA ไปใช้ เพื่อพัฒนาองค์กรที่เน้นทาง คุณภาพ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการเท่านั้น แต่ยัง ช่วยสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าและมีต้นทุนในการดำเนินงานที่ได้เปรียบคู่แข่งชั้น นักวิชาการทางด้าน คุณภาพ จึงได้ให้ความสำคัญกับวงจร PDCA เนื่องจากสามารถนำไปใช้วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการ ปฏิบัติการที่เน้นคุณภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ดี

ธนา นนทพุทธร (2555 :3) กล่าวว่า วงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA ประกอบด้วย P = Plan คือ การวางแผนงานจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้น D = DO คือ การปฏิบัติตาม ขั้นตอนในแผนงานที่ได้เขียนไว้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง C = Check คือ การตรวจสอบผลการ ดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใด A = Action คือการปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหาหรือถ้าไม่มีปัญหาใด ๆ จึงยอมรับแนวทางการปฏิบัติตาม แผนงานที่ได้ผลสำเร็จ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานครั้งต่อไป เมื่อได้วางแผน (P) นำไปปฏิบัติ (D)

ณัฐภรณ์ เขจรนันทน์ และคณะ (2546: 77) กล่าวว่า วงจรคุณภาพ ตามแนวคิดของ เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง (Edward Deming) หรือวงจร PDCA ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผน (Plan) เป็นจุดเริ่มต้นของวงจรกิจกรรมคุณภาพเพราะแผนจะ กำหนดเป้าหมายและทิศทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพ โดยแผนจะอธิบายความจำเป็น และ การสร้างความเข้าใจในการแก้ปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกหน่วยงาน ในการปรับปรุง แก้ไขอุปสรรคและข้อบกพร่องต่าง ๆ ขององค์การให้หมดไปอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้องค์กรสามารถ ดำเนินงานบรรลุความสำเร็จตามที่ต้องการ การวางแผนการสร้างคุณภาพมี 4 ขั้นตอนคือ

1.1) ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุง โดยสมาชิกทุกคน จะร่วมมือกันในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หา แนวทางแก้ไขต่อไป

1.2) เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหา สาเหตุ ของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง

1.3) อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนดสาเหตุ ของความบกพร่องและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้สมาชิกทุกคนในทีมงานคุณภาพเกิดความเข้าใจใน

สาเหตุและปัญหาอย่างชัดเจนแล้วร่วมกันระดมความคิด สร้างทางเลือกที่เป็นไปได้ในการตัดสินใจ แก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดมาดำเนินงาน

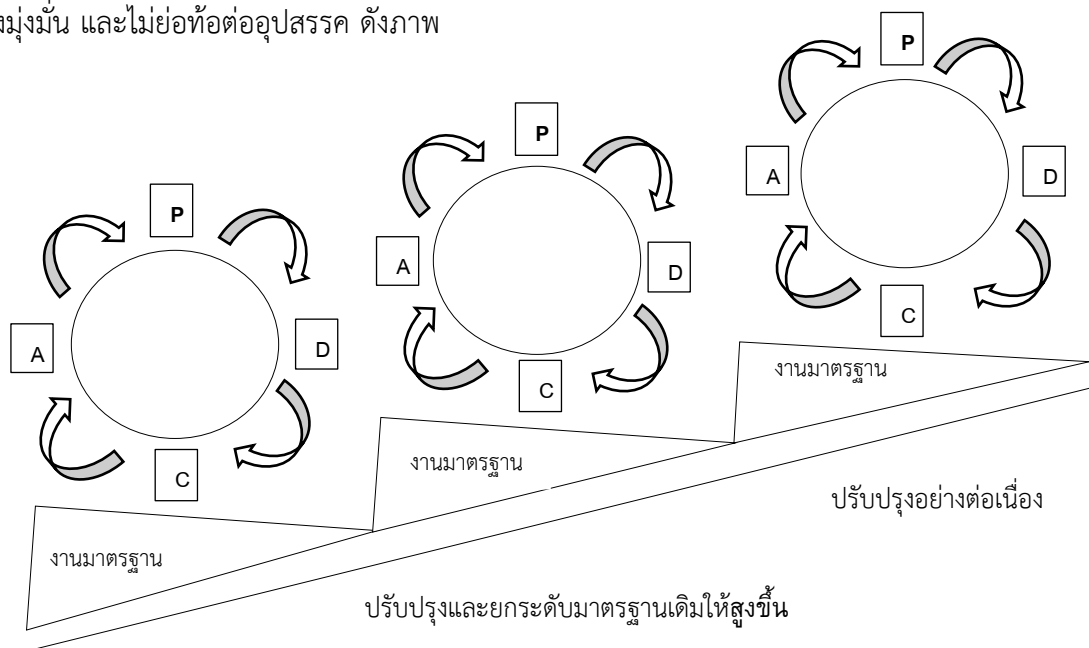
1.4) เลือกวิธีการแก้ปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกันวิเคราะห์ และ วิจารณ์ทางเลือกต่าง ๆ ผ่านการระดมความคิดและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อตัดสินใจ เลือกวิธีการแก้ไขปัญหที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงาน ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัยและหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ ที่มีความน่าจะเป็นในการแก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม

2) การดำเนินงานหรือการปฏิบัติ (Do) เป็นการนำทางเลือกที่ตัดสินใจไปวางแผน ปฏิบัติงานและลงมือปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าปัญหานั้นเป็นงาน ที่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ภายในกลุ่มก็สามารถปฏิบัติได้ทันที หากปัญหามีความซับซ้อน เกี่ยวข้องกับ หน่วยหรือกลุ่มอื่น ก็ต้องแจ้งให้ผู้บริหารสั่งการให้หน่วยงานอื่นประสานงานและร่วมมือ แก้ไขปัญหาให้ สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การตรวจสอบ (Check) เป็นการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลงานที่ปฏิบัติ โดยการเปรียบเทียบผลการทำงานก่อนการปฏิบัติงานและหลังปฏิบัติงานว่ามีความแตกต่างกันมากน้อย เพียงใด ถ้าผลลัพธ์ออกมาตามเป้าหมาย ก็จะนำไปจัดทำเป็นมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป แต่ถ้าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ทีมงานคุณภาพต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์หา สาเหตุเพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพขึ้น

4) การปรับปรุง (Act) เป็นการกำหนดมาตรฐานจากผลการดำเนินงานใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคต หรือทำการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากความไม่สอดคล้องกับความต้องการ ปัญหาที่ไม่ได้คาดหวังและปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินงาน จนได้ผลลัพธ์ที่พอใจและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายแล้ว จึงจัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานในอนาคตและจัดทำรายงานเสนอต่อ ผู้บริหาร และกลุ่มอื่นได้ทราบต่อไป ธรรมชาติของวงจรคุณภาพของเดมมิงจะไม่หยุดหรือจบลงเมื่อหมุน ครบรอบ แต่จะหมุนไปข้างหน้าเรื่อย ๆ โดยจะทำงานในการแก้ไขปัญหในระดับที่สูงขึ้น ซับซ้อนขึ้น และ ยากขึ้นหรือเป็นการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) อย่างไรก็ดี หัวใจของวงจรคุณภาพของเดมมิง ไม่ได้อยู่ที่ PDCA เท่านั้น แต่อยู่ที่คนที่มีความ คุณภาพ และคุณต้องเข้าใจคุณภาพอย่างแท้จริง หรือที่เรียกว่า

คุณภาพอยู่ที่ใจ (Quality at Heart) ที่พร้อมจะเปิดใจเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา อย่างมุ่งมั่น และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ดังภาพ

ภาพที่ 9 วงจร PDCA กับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ที่มา : ศุภชัย อาชีวะระงับโรค.(2546: 12)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545ช: 17) อธิบายกระบวนการพัฒนาคุณภาพ การบริหารจัดการโดยใช้วงจรคุณภาพ ตามแนวคิดของเอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง ดังนี้ คือ

1) การวางแผน (Plan) เป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้าเพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่าง มีประสิทธิภาพในการวางแผน จะต้องมีการกำหนดเป้าหมายแนวทางการดำเนินงานผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากรที่จะต้องใช้ เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

1.1) การกำหนดเป้าหมาย เป็นการแสดงถึงคุณลักษณะหรือคุณภาพที่ต้องการให้ เกิดขึ้นในสถานศึกษา ซึ่งควรระบุให้ชัดเจนและใช้เป็นหลักหรือทิศทางในการดำเนินงานการจัดอันดับ ความสำคัญของเป้าหมาย จะช่วยให้การวางแผนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะจะทำให้ทราบว่าเป้าหมาย ใดสำคัญมากน้อยกว่ากันเพียงใดเพื่อกำหนดกิจกรรม บุคลากร ทรัพยากร และช่วงเวลาที่จะดำเนินการ ในการพัฒนาเป้าหมายนั้น ๆ ให้เหมาะสม

1.2) หนดแนวทางดำเนินงานหรือวิธีปฏิบัติงาน โดยคิดโครงการหรือกิจกรรมที่จะ ทำ ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการรวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จหรือตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจนด้วย

1.3) การกำหนดระยะเวลา จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เพราะผู้ปฏิบัติจะได้ทราบว่างานใดควรดำเนินการให้เสร็จเมื่อไร ต้องเร่งดำเนินการก่อนหรือหลัง และยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารหรือผู้ที่มีหน้าที่กำกับดูแล จะได้ติดตามงานได้ว่ามีความก้าวหน้าตามแผนเพียงใด

1.4) การกำหนดงบประมาณ ควรคิดงบประมาณที่จะต้องใช้ในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมตามแผนอย่างรอบคอบ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมายโดยมีการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า

1.5) การกำหนดผู้รับผิดชอบ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้แผนดังกล่าวสามารถดำเนินการ ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรกำหนดให้ชัดเจนว่าใครรับผิดชอบในเรื่องใด

2) การปฏิบัติตามแผน (Do) เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงาน และบุคลากรร่วมกัน ดำเนินการตามแผนที่จัดทำไว้แล้ว สิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะทำต่อไปคือ

2.1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข

2.2) จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3) กำกับ ติดตาม (Monitoring) ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด รายฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน

2.4) ให้การนิเทศ ในระหว่างการปฏิบัติงาน ผู้บริหารต้องกำกับและติดตามว่า เป็นไปตาม เป้าหมายหรือแผนที่กำหนดไว้หรือมีปัญหาหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามแผนหรือมีปัญหาจะได้ ให้การนิเทศ เพื่อปรับปรุงแก้ไข การกำกับและติดตามการปฏิบัติงานผู้บริหารอาจทำได้โดยสอบถาม ผู้ปฏิบัติงาน หรือให้รายงานความก้าวหน้าของการทำงานเป็นระยะ ๆ อาจรายงานปากเปล่าหรือจัดทำ รายงานเสนอ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล/กลุ่ม/หมวด/ฝ่าย

3) การตรวจสอบประเมินผล (Check) เป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ควรมีการ ตรวจสอบประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อพิจารณาว่า การดำเนินการเป็นไปในทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด มีจุดอ่อนจุดแข็งประการใด มีส่วนใดที่จะต้อง ปรับปรุงเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หรือมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดมากที่สุด

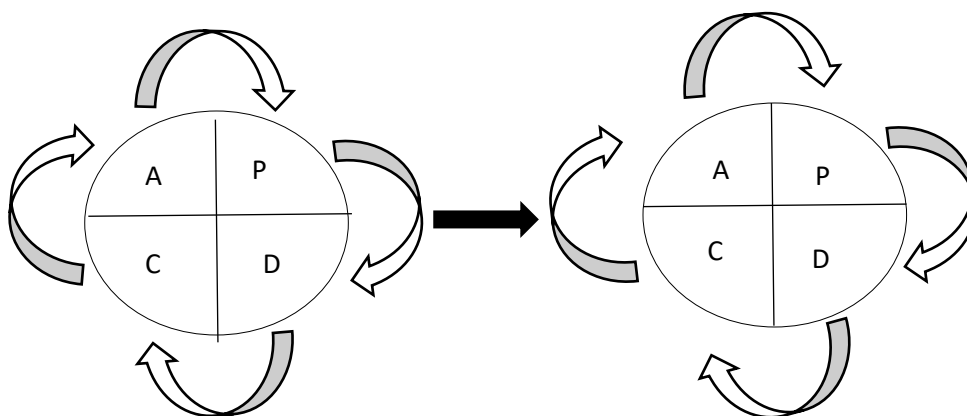
4) การพัฒนาปรับปรุง (Act) เมื่อบุคลากรแต่ละคน แต่ละฝ่ายมีการประเมินผลเสร็จ เรียบร้อยแล้วก็ให้รวบรวมผลการประเมินมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลผลในภาพรวม แล้วนำเสนอผลการประเมินต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนางานของตนเองต่อไป

4.1) ในระหว่างการดำเนินงานและมีการตรวจสอบประเมินผล ผู้บริหาร และบุคลากร สามารถนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการทำงานของตนเอง และปรับปรุงแผนการดำเนินงานได้เลย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้

4.2) การวางแผนในระยะต่อไป ควรมีการวิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ต้องปรับปรุงหา สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

4.3) การดำเนินงานประเมินผลของสถานศึกษา ไม่ได้สิ้นสุดเพียงแค่ทำการประเมินตนเองเพียงครั้งเดียวแล้วหยุดเลยแต่ต้องทำตลอดเวลา ผลการประเมินที่จัดทำเสร็จแล้วถือเป็นข้อมูลที่แสดงถึง สภาพการดำเนินงานในขณะนั้น ซึ่งต้องมีการตรวจสอบใหม่ว่าการดำเนินงานในช่วงต่อไป สอดคล้องกับเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาของสถานศึกษาอย่างไร การพัฒนาปรับปรุงตนเองจึงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด

ดังนั้น จึงสามารถสรุปขั้นตอนการทำงานของแนวคิดการบริหารคุณภาพตามวงจรคุณภาพ ของเดมมิ่ง ทั้ง 4 ขั้นตอน ที่ต้องปฏิบัติต่อเนื่องไปไม่มีสิ้นสุด ดังภาพ (กรมวิชาการ, 2549: 3)

P = กำหนดแผน

D = ทำตามแผนที่กำหนด

C = ตรวจสอบผลกับแผน

A = หากไม่บรรลุแผนให้หาสาเหตุ

A = หากบรรลุแผนให้รักษามาตรฐานไว้

P = วางแผนใหม่ ตั้งเป้าหมายให้สูงขึ้น

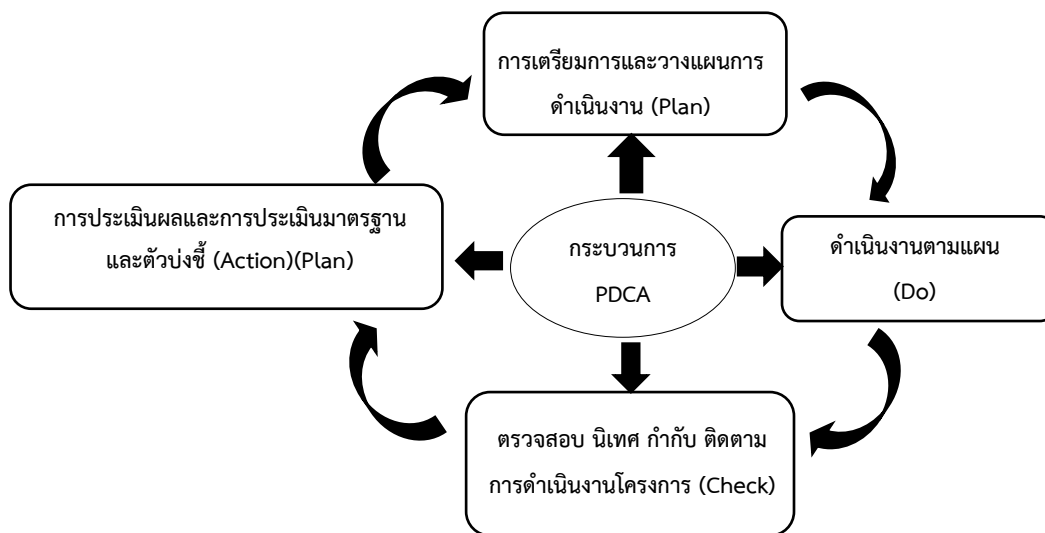
D = ทำตามแผนที่กำหนด

A = หากไม่บรรลุแผน ให้วางแผนแก้ไขใหม่

ภาพที่ 10 วงจรคุณภาพ ตามแนวคิดของ เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง ที่มา : กรมวิชาการ (2549: 3)

4.5) แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โดยใช้วงจรคุณภาพจากเนื้อหาตามแนวคิดของ เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง จึงเกิดแนวทางการบริหารงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดวงจร PDCA ได้แก่ Plan - Do - Check - Act กับการบริหารงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสถียรและอบายมุขใน 6 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดวงจรคุณภาพ PDCA จึงต้องเริ่มที่ ละชั้น P & D & C & A และเคลื่อนหมุนไปเรื่อย ๆ ในแต่ละชั้นหรือแต่ละตัวของวงจรก็จะต้องมีวงจร PDCA ในตัวของมันเองด้วยและจะต้องจัดให้ผู้ปฏิบัติงานใช้เทคนิคการร่วมมือกัน ให้ผู้ปฏิบัติหรือบุคลากรได้ทำงานกันเป็นทีม หรือเป็นกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ประมาณ 2 คน ขึ้นไป โดยจะเปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน เป็นการกำหนดโครงสร้าง หรือกิจกรรมให้ผู้ปฏิบัติงาน ปฏิสัมพันธ์กันด้วยเทคนิควิธีที่จะต้องเลือกใช้ให้ตรงกับเป้าหมายที่ต้องการ แต่ละเทคนิค นั้นได้ ออกแบบเหมาะกับเป้าหมายที่ต่างกัน การดำเนินการวางแผนปฏิบัติงานการตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไขจะต้องใช้การร่วมมือกันตลอดไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีความสัมพันธ์ และขั้นตอนการประยุกต์ใช้แนวคิดวงจร PDCA ดังนี้ การเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน (Plan: P) การดำเนินงานตามแผน (Do: D) ตรวจสอบ นิเทศ กำกับ ติดตาม (Check: C) การประเมินผลและการประเมินมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ (Act: A)

ภาพที่ 11 กระบวนการบริหารงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสถียรและอบายมุข โดยใช้วงจรคุณภาพโรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่

จากที่กล่าวมาข้างต้นในประเด็น แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวงจรคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ความหมาย ขั้นตอนบริหารงาน กระบวนการพัฒนาคุณภาพ แนวทาง

การบริหารจัดการในการประยุกต์ใช้วงจรคุณภาพ และแนวทางการบริหารงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย สะอาด และอบายมุข ของโรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่

ดังนั้น จากการศึกษาแนวคิดเรื่องวงจรคุณภาพ ของ เดมมิ่ง (Deming, 2004,p: 1, อ้างถึงในสมศักดิ์ สินธุระเวชชัย, 2552: 21), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545: 17), ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และคณะ (2546: 77), สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย (2547: 180) เพื่อใช้เป็นแนวคิดในการบริหารงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย สะอาด และอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPPIEST

2.5.1 ความหมายของการประเมินแบบ CIPP Model

สุพัตร์ พิบูลย์ (2551: 40) สรุปรูปแบบการประเมิน CIPP ในความหมายของการประเมินว่า คือ กระบวนการรวบรวม พรรณนา จัดทำและจัดกระทำสารสนเทศเพื่อประโยชน์ต่อการตัดสินใจ รายการประเมินและการตัดสินใจประเภทต่าง ๆ มีดังนี้

1) การประเมินบริบทหรือการประเมินสภาวะแวดล้อมของโครงการ เป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการเพื่อตรวจสอบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน หรือไม่สอดคล้องกับปัญหา หรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่มีแรงต้านแรงเสริมใด ๆ หรือไม่ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจ กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้เหมาะสม

2) การประเมินปัจจัยนำเข้าเป็นการประเมินความเป็นไปได้ด้านทรัพยากร การพิจารณาเลือกกลวิธีดำเนินโครงการที่เหมาะสม การออกแบบกระบวนการดำเนินโครงการให้มีศักยภาพสูงสุด เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นการประเมินก่อน เริ่มโครงการ เช่นเดียวกับบริบทการประเมินปัจจัยนำเข้าจะช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือก กลยุทธ์วิธีดำเนินการ และวางแผนวิธีดำเนินงานของโครงการ

3) การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินการดำเนินงาน เมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นการประเมินขณะดำเนินโครงการ เพื่อศึกษาว่าอะไรเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ อะไรที่เป็นปัญหาคุกคามความสำเร็จของ โครงการส่วนใดของโครงการต้องการปรับปรุงแก้ไขคำตอบของคำถามเหล่านี้จะทำให้สามารถ กำกับดูแลควบคุม และปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของโครงการได้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินกระบวนการจะช่วยให้ผู้บริหารทราบความก้าวหน้าจุดแข็งจุดอ่อนของโครงการ เพื่อการกำกับดูแลการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงวิธีดำเนินโครงการและเร่งรัดการดำเนินการให้บรรลุ วัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรและเวลาที่กำหนดไว้

4) การประเมินผลผลิตของโครงการ เป็นการประเมินหลังสิ้นสุดโครงการการประเมินผลผลิตจะตอบคำถามว่าผลผลิตที่ได้จากโครงการมีอะไรบ้าง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ความต้องการจำเป็นลดลงหรือไม่อย่างไร ผลการดำเนินงานโครงการคุ้มค่าเพียงใด ควรจะจัดการอย่างไรกับโครงการที่จะติดตามมาซึ่งคำถามเหล่านี้ มีความสำคัญต่อการตัดสินใจความสำเร็จของโครงการสารสนเทศ ที่ได้จากการประเมินผลผลิตจะมีประโยชน์ต่อผู้บริหาร ในการตัดสินใจปรับขยายโครงการยุติโครงการหรือยกฐานะเป็นงานประจำ

ประภัสสร วงษ์ดีและคณะ (2554: 84) ได้กล่าวว่า การใช้ CIPP Model ประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตอบคำถาม และประเมินในประเด็นต่อไปนี้

1) บริบท (Context) : คำถามการประเมินคือ ต้องการจะทำอะไร ประเด็นที่ ประเมินประกอบด้วย การประเมินความต้องการปัญหาด้านทรัพยากร และโอกาสต่าง ๆ เพื่อที่จะระบุความต้องการ เลือก หรือจัดลำดับเป้าหมาย

2) ปัจจัยนำเข้า (Input) : คำถามการประเมินคือ จะทำอย่างไร ประเด็นที่ประเมินประกอบด้วย การกลยุทธ์ทางเลือก และแผนในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการเลือก โครงการ กิจกรรม หรือกลยุทธ์อื่น ๆ

3) กระบวนการ (Process) : คำถามการประเมินคือ ทำแล้วหรือยัง ประเด็นที่ประเมินประกอบด้วย การประเมินการกำกับติดตาม การตัดสินใจ กิจกรรมต่าง ๆ และการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ เพื่อการปฏิบัติตามแผน

4) ผลผลิต (Product) : คำถามการประเมินคือ ทำสำเร็จหรือไม่ ประเด็นที่ประเมินประกอบด้วย การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบข้างเคียง (Effects) เพื่อพิจารณาว่า กิจกรรมนั้นควรจะดำเนินการต่อไป ปรับปรุง หรือยุติกิจกรรมนั้น

Mertens and Wilson (2012,p : 31) ได้กล่าวถึง การประเมินในรูปแบบ CIPP นั้นเป็นการประเมินที่มีองค์ประกอบสุดท้ายคือผลลัพธ์หรือผลผลิตไม่ว่า จะเป็นเชิงลบหรือเชิงบวก ที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในแต่ละขั้นตอนก็จะสามารถช่วยให้การประเมินสามารถระบุความต้องการหรือสิ่งที่ต้องการ ในการเตรียมการเพื่อประโยชน์ที่จะได้รับการประเมินในแต่ละขั้นตอนต้องสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการต่อหรือไม่ อย่างไร

Daniel L. Stufflebeam and Anthony J. Shinkfield (2007,p : 35) ได้กล่าวถึงวิธีการประเมินในแนวคิดการประเมิน CIPP Model การประเมินเป็นกระบวนการที่เป็นระบบเกี่ยวข้องกับคุณภาพ คุณค่า (Merit/Worth) และความสำคัญ (Significance) ของสิ่งที่จะประเมินเพื่อใช้ใน

การตัดสินใจ (Decision Making) โดยมาตรฐานของการประเมินอยู่บนหลักของประโยชน์ (Utility), ความเป็นไปได้ (Feasibility), ความชอบธรรม (Propriety), ความถูกต้อง (Accuracy) ในการประเมิน CIPP Model นักประเมิน (Evaluator) ต้องร่วมมือกับผู้ใช้การประเมิน (Client/Stakeholder) ในสิ่งที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ได้รับผลประโยชน์ (Beneficiaries) ความต้องการจำเป็นของผู้ใช้การประเมินในทุกขั้นตอนของ CIPP ซึ่งประกอบด้วย Context Evaluation เป็นการประเมินบริบทซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็นของผู้ได้รับผลประโยชน์ (Beneficiaries: Needs) สินทรัพย์ (Assets) ที่มี และปัญหา (Problems) ภายใต้บริบท สิ่งแวดล้อมในการประเมิน ซึ่งรวมถึงการเมืองในการประเมิน (Political Dynamics) ด้วย โดยการประเมินบริบทจะเกี่ยวข้องกับ Core Values ในการกำหนดเป้าหมาย (Goal-Setting Tasks) Input Evaluation เป็นการประเมินสิ่งนำเข้าเพื่อการวางแผน (Plans) การเลือกกลยุทธ์ (Strategies) ที่ตอบสนองต่อ Needs และมีความเป็นไปได้ ตลอดจนงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับ แผนงาน (Budgets of The selected Approach) Process เป็นการประเมินกระบวนการ ในการดำเนินงานของโครงการซึ่งเกี่ยวข้องกับการติดตาม (Monitor) รวมถึงเอกสาร (Document) และกิจกรรมต่าง ๆ (Activities) Product เป็นการประเมินผลผลิตและผลที่ได้จากโครงการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินครั้งนี้ การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation), การประเมินประสิทธิผล คุณภาพ และความสำคัญของผลลัพธ์ที่ได้ (Effectiveness Evaluation), การประเมินความสำเร็จและความต่อเนื่อง (Sustainability Evaluation), การประเมินเพื่อขยายความสำเร็จของโครงการนำไปประยุกต์ใช้กับโครงการอื่น (Transportability Evaluation) การประเมิน CIPP Model มีบทบาทของการประเมินในเชิงการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) และการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

1) บทบาทของการประเมินความก้าวหน้า : การใช้ข้อมูลของ CIPP เป็นแนวทางชี้แนะ (Guidance) ช่วยในการตัดสินใจพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานในขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่ เพื่อคุณภาพของโครงการ

2) บทบาทของการประเมินผลสรุป : การใช้ข้อมูลของ CIPP ในการตัดสินใจคุณภาพ ความคุ้มค่าและความสำคัญของโครงการเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว

จุดเด่นของการประเมินแบบ CIPP คือ มีทั้งการประเมินในช่วงระหว่างการดำเนินโครงการและประเมินเมื่อโครงการสิ้นสุดลง

Daniel L. Stufflebeam (1971,p : 35) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินในรูปแบบ CIPP ถือเป็น การประเมินที่ดีเยี่ยมสำหรับการพัฒนาระบบ การตัดสินใจ รวมทั้งความต้องการความรับผิดชอบ ซึ่งรูปแบบการประเมินแบบ CIPP ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1) ขั้นตอนการประเมินซึ่งประเมินในขณะที่ทำกิจกรรมหรือดำเนินงานอยู่

2) วิธีการและรูปแบบของเนื้อหาของการประเมินผล ขั้นตอนการป้อนข้อมูล ซึ่งรูปแบบ CIPP หลังจากให้ข้อมูลความเป็นจริง ในการใช้งานซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการ การตัดสินใจของพวกเขาที่จะทำงาน และยังคงต้องใช้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการ ที่จะช่วยให้การตัดสินใจในอนาคต โดยรวมนั้นง่ายขึ้น เพราะมันเป็นวิธีการของการประเมินผลที่มีคุณค่าและมีความสนใจในหมู่ของการศึกษามากขึ้นเรื่อย ๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบชิปโมเดล หมายถึง การประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูล เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง โดยมีการประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อมด้านปัจจัยเบื้องต้นด้านกระบวนการและด้านผลลัพธ์ของโครงการ

2.5.2 ความหมายของการประเมินแบบ CIPPIEST

มาเรียม นิลพันธุ์ (2553: 31) ได้กล่าวว่า รูปแบบการประเมิน CIPPIEST คือ ส่วนปรับขยายของรูปแบบการประเมิน CIPP โดยปรับขยายการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ออกเป็นการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) การประเมินประสิทธิผล (Effective Evaluation) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และการประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ (Transport Evaluation) ของสิ่งที่ได้รับการประเมินซึ่งมักได้แก่โครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซงต่าง ๆ โดยส่วนขยายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นนี้มีความหมายครอบคลุมรวมถึงการประเมินผลผลิตเดิม และการประเมินผลลัพธ์นั่นเอง ทั้งนี้ความหมายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้น พิจารณาได้จาก การตั้งคำถามการประเมิน (Evaluation Questions) แต่ละมิติ ดังนี้

1.1) I (Impact) การประเมินผลกระทบ เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า สิ่งที่ได้รับผลประโยชน์ (จากโครงการหรือสิ่ง แทรกแซง) ได้รับเกินไปกว่าเป้าหมายความต้องการ ที่จะได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ความจำเป็นนั้นคืออะไรบ้าง คำถามนี้ชี้ให้เห็นว่าไม่ว่า สิ่งที่ได้รับเกินไปกว่าที่กำหนดไว้มันจะเป็นไปในทางบวกหรือทางลบก็ล้วนแต่เป็นผลกระทบทั้งสิ้น

1.2) E (Effectiveness) การประเมินประสิทธิผลที่เกิดขึ้นเป็นการตั้งคำถามว่า โครงการหรือสิ่งแทรกแซงบรรลุตอบสนองความต้องการความจำเป็นของกลุ่มผู้ที่ได้รับ ผลประโยชน์ได้อย่างครอบคลุมหรือไม่

1.3) S (Sustainability) การประเมินความยั่งยืนของผลที่เกิดขึ้น เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า แนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นระบบหรือเป็นทางการเกี่ยวกับ การนำโครงการไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนคืออะไร คำถามดังกล่าวมุ่งพิจารณาประเมินความคงอยู่ หรือความต่อเนื่องในการทำโครงการที่ประสบผลสำเร็จไปใช้ รวมถึงวิธีการในการรักษาไว้ ซึ่งความสำเร็จของโครงการดังกล่าว

1.4) T (Transportation) การประเมินผลที่สามารถถ่ายทอดขยายผลต่อเนื่องได้ เป็น การประเมินโดยตั้งคำถามว่า มีการนำโครงการหรือสิ่งแทรกแซงที่ประสบผลไปประยุกต์หรือ ปรับปรุงใช้ ในที่อื่น ๆ หรือไม่

รัตนะ บัวสนธ์ (2556: 10) ได้กล่าวถึง รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST ไว้ว่า เป็นส่วน ปรับขยายของรูปแบบการประเมิน CIPP โดยปรับขยายการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ออกเป็นการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และการประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability Evaluation) ของสิ่งที่ได้รับการประเมินได้แก่ โครงการ แผนงาน หรือสิ่งแทรกแซง ต่าง ๆ โดยที่ส่วนขยายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นมีความหมายครอบคลุมรวมถึงการประเมินผลผลิตเดิม และการประเมินผลลัพธ์นั่นเอง ทั้งนี้ ความหมายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นพิจารณาจากการตั้งคำถาม การประเมิน (Evaluation Questions) แต่ละมิติ ดังนี้ (Stufflebeam, Gulickson and Wingate. 2002,p: 66 ; Stufflebeam and Shinkfield. 2007,p: 327)

1) การประเมินผลกระทบ เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า สิ่งที่ได้รับประโยชน์ ได้รับ เกินไปกว่าเป้าหมายความต้องการจำเป็นนั้นคืออะไรบ้าง คำถามนี้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่ได้รับเกินไปกว่าที่ กำหนดไว้่นั้นจะเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ ก็ล้วนแต่เป็นผลกระทบทั้งสิ้น

2) การประเมินประสิทธิผล เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า โครงการหรือสิ่ง แทรกแซงบรรลุตอบสนองความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์ได้อย่างครอบคลุม หรือไม่

3) การประเมินความยั่งยืน เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า แนวทางปฏิบัติอย่างเป็น ระบบหรือเป็นทางการเกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน คืออะไร คำถาม ดังกล่าวมุ่งพิจารณาประเมินความคงอยู่หรือความต่อเนื่องในการทำโครงการที่ประสบผลสำเร็จ

4) การประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า มีการนำโครงการ หรือสิ่งแทรกแซงที่ประสบผลสำเร็จไปประยุกต์หรือปรับปรุงใช้ในที่อื่น ๆ หรือไม่

จะเห็นว่ามิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นทั้ง 4 ด้าน จากการขยายการประเมินผลผลิต ตามรูปแบบการประเมิน CIPP เดิม นั้น แท้ที่จริงก็คือ การประเมินในสิ่งที่ สตัฟเฟิลบีม เรียกว่า ผลลัพธ์ ของโครงการนั่นเอง เพียงแต่เป็นการจำแนกและตั้งคำถามให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นวิธีการนำรูปแบบ การประเมิน CIPPIEST ไปใช้จึงยังมีลักษณะเช่นเดียวกับการใช้รูปแบบการประเมิน CIPP ที่กล่าวมาไม่ว่า จะเป็นเรื่องของคุณค่าของรูปแบบประเมิน ทั้งที่เป็นการประเมินเป็นระยะ ๆ และการประเมินสรุปรวม เหล่านี้ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การประเมินแบบ CIPPIEST Model หมายถึง เป็นการประเมินที่วิวัฒนาการมาจากการประเมินแบบ CIPP โดยขยายของรูปแบบการประเมิน CIPP ซึ่งเดิมมีรายการประเมิน คือ 1) การประเมินบริบท (Context Evaluation) 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) 4) การประเมินผลผลิตของโครงการ (Product Evaluation) โดยปรับขยายการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ออกเป็น 4 รายการคือ 4.1)การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) 4.2)การประเมินประสิทธิผล (Effective Evaluation) 4.3)การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และ 4.4) การประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ (Transport Evaluation)

2.5.3 กระบวนการประเมินแบบ CIPPIEST Model

ประภัสสร วงษ์ดีและคณะ(2554: 84) ได้กล่าวว่า กระบวนการดำเนินการประเมินรูปแบบ CIPPIEST Model มีรายละเอียดดังนี้

1) การเริ่มต้นออกแบบการประเมิน คณะผู้ประเมินโครงการ ต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับโครงการจนรู้และเข้าใจโครงการ รวมทั้งสมาชิกในโครงการ และสภาพแวดล้อมของโครงการเป็นอย่างดี ก่อนที่จะทำการออกแบบการประเมินโครงการและก่อนที่จะตกลงทำสัญญาประเมินโครงการ ในการวางแผนดังกล่าวนี้ ยังทำให้ผู้ประเมิน ผู้ว่าจ้างทำการประเมินและบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจตรงกัน มีความสามัคคีกัน และมีความเห็นพ้องต้องกันในงานที่จะทำการประเมิน แต่อย่างไรก็ตามแผนในการประเมินอาจมีการปรับเปลี่ยนในระยะหลังได้ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเหมาะสม

2) วัตถุประสงค์ของการประเมินในรูปแบบ CIPPIEST Model สามารถแบ่งเป็น 4 ส่วนประกอบด้วย

ส่วนที่1 เพื่อจัดหาข้อมูลสารสนเทศเพื่อช่วยให้สมาชิกของโครงการทำการตรวจสอบหรือเพื่อประเมินวัตถุประสงค์หรือสิ่งที่มีอยู่และปรับปรุงให้เหมาะสมเพื่อใช้ดำเนินโครงการต่อไป

ส่วนที่2 เพื่อให้คณะกรรมการบริหารโครงการช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างยิ่งเพื่อให้คณะกรรมการบริหารโครงการ ได้นำเอาผลการประเมินการดำเนินงาน ไปปรับแผนการดำเนินงานต่อไป

ส่วนที่3 เพื่อศึกษาข้อมูลที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานกระบวนการ และผลลัพธ์ของโครงการ เพื่อที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในทิศทางที่ต้องการ

ส่วนที่4 การประเมินเป็นกุญแจหลักที่จะให้ข้อมูลข่าวสารกับคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อแจ้งให้กับนักพัฒนาและกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ของโครงการ ในด้านพันธกิจ วัตถุประสงค์ โครงสร้างกระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวได้พิจารณาถึงความเป็นไป

ได้เกี่ยวกับรูปแบบของโครงการ เพื่อปรับปรุงให้เกิดประโยชน์ทั้งกับองค์กรอื่นด้วย ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการคือเพื่อปรับปรุงแก้ไข เพื่อการพร้อมรับการตรวจสอบเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และเพื่อการเผยแพร่โครงการ

3) การออกแบบ และคำถามการประเมินโครงการ การประเมินแบบ CIPPIEST Model มีการออกแบบที่ต่อยอดจากการประเมินแบบ CIPP Model ในการประเมินแบบ CIPP Model เริ่มจากการประเมินบริบทก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการ ทั้งนี้เพื่อใช้ในการประเมินเป้าหมาย เมื่อประเมินแล้วตัดสินใจว่าไม่เปลี่ยนแปลงโครงการ ก็สามารถดำเนินโครงการต่อไปได้ แต่หากต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงการเพราะพบปัญหาอุปสรรคใด ก็ต้องมีการชี้แจงให้เห็นปัญหา และแนวทางแก้ไขในขั้นต่อไปที่ต้องพิจารณาคือการประเมินปัจจัยหรือทรัพยากร เป้าหมายหลักเพื่อประเมินแผน ว่ามีความสอดคล้อง และเหมาะสมเพียงพอต่อการดำเนินโครงการต่อไปเพียงใดถ้าปรับปรุงแก้ไข ได้ควรแก้ไขก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการ ในขั้นถัดไปคือประเมินกระบวนการ เพื่อประเมินการกระทำหรือปฏิบัติ และตามด้วยการประเมินผลผลิต เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นว่า มีประสิทธิภาพเพียงใด อาจกล่าวได้ว่าการประเมินแบบ CIPP Model มีจุดเน้นเพื่อการปรับปรุง มิได้มีจุดเน้นเพื่อการพิสูจน์หน้าที่ที่สำคัญในการประเมินเพื่อผลระยะยาว คือ การกระตุ้น ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กิจกรรมที่ทำมีความเข้มแข็ง ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ถ้าผลการประเมินพบว่า โครงการ ไม่มีประสิทธิภาพ ควรมีการตรวจสอบซ้ำหรือยุติโครงการ สำหรับ CIPPIEST นั้นเป็นการประเมินโครงการที่ต่อยอดจากการประเมินแบบ CIPP Model คือ ในส่วนที่เป็นการประเมินผลลัพธ์นั้น มีการประเมินแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และการถ่ายโอนโครงการดังตาราง

ตารางที่ 3 คำถามสำคัญของการประเมินแบบ CIPIEST Model มีรายละเอียดดังนี้

มิติการประเมิน	คำถามการประเมิน
1. บริบท (Context)	โครงการได้กำหนดเป้าหมายที่มีความสำคัญต่อสังคมมากน้อยเพียงใด และสนองความต้องการในการใช้ประโยชน์แก่สังคมมากน้อยเพียงใด
2. ปัจจัยเบื้องต้น (Input)	โครงสร้าง กฎระเบียบ และแผนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ มีความสามารถของทรัพยากรบุคคล ศิลปะในการวางตำแหน่งงาน ความเป็นไปได้ และความมีเพียงพอต่อการที่จะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการไว้มากน้อย เพียงใด
3. กระบวนการ (Process)	การดำเนินโครงการประกอบด้วย ดำเนินตามแผน การได้ดำเนินงานตามความรับผิดชอบ และประสิทธิผลเป็นประโยชน์ตามที่ต้องการมากน้อยเพียงใด
4. ผลลัพธ์ (Product)	
4.1 ผลกระทบ (Impact)	กิจกรรมหรือผลการปฏิบัติได้ถึงผู้ที่ควรได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงใด
4.2 ประสิทธิภาพ (Effectiveness)	โครงการได้เกิดประโยชน์ตามที่กลุ่มเป้าหมายต้องการมากน้อยเพียงใด
4.3 ความยั่งยืน (Sustainability)	ประโยชน์ที่เกิดจากการบริหารจัดการโครงการมีความยั่งยืนมากน้อยเพียงใด
4.4 การถ่ายโอน (Transportability)	โครงการที่ประสบความสำเร็จสามารถนำไปปรับหรือประยุกต์ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในที่อื่นได้มากน้อยเพียงใด

4) หลักเกณฑ์ในการตัดสินโครงการ ถ้าการประเมินผลนี้ได้คำตอบในเชิงบวกจากทุกคำถามข้างต้น แสดงว่า โครงการที่ประเมินมีคุณค่าและเป็นโครงการที่ดีอย่างมีนัยสำคัญ ถ้าได้คำตอบเชิงลบอาจเป็นจุดที่ชี้ให้เห็นว่ามีข้อบกพร่องที่ทำให้คุณภาพของการดำเนินโครงการลดน้อยลงไป หรือไม่สามารถเชื่อถือได้ คำถามการประเมินข้างต้นนี้เป็นการแสดงเกณฑ์การประเมินคุณภาพของการดำเนินโครงการ ถ้าโครงการไม่ประสบความสำเร็จในเกณฑ์เหล่านี้ นั่นแสดงว่าโครงการ ไม่ประสบผลสำเร็จนั่นเอง

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผลแบบ CIPIEST Model นั้นควรมี หลากหลายมุมมอง ที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิง

คุณภาพ ในการประเมินแต่ละด้านนั้นสามารถเลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้หลายรูปแบบ ควรใช้วิธีการที่แตกต่างกันสำหรับการประเมินในแต่ละด้านไม่ต่ำกว่า 3 วิธี ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการศึกษา	บริษัท	ปัจจัย นำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต			
				ผลกระทบ	ประสิทธิผล	ยั่งยืน	การ ถ่าย โอน
การวิเคราะห์สภาวะ แวดล้อม	✓		✓				
การศึกษาลักษณะของ โครงการ							
การสังเกต				✓	✓		
กรณีศึกษา					✓		
การสัมภาษณ์	✓			✓	✓		
การประเมินแบบอิสระ จากวัตถุประสงค์			✓		✓		
การประชุมปฏิบัติการเสนอ ผลการดำเนินงาน	✓		✓	✓	✓		
การสังเคราะห์ การเสนอ รายงานฉบับสมบูรณ์	✓		✓	✓	✓		

5) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละวิธี มีรายละเอียด ดังนี้

การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับบริษัทที่เกี่ยวข้องโดยบันทึกข้อมูลรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับ สภาพเศรษฐกิจ คุณลักษณะของประชากร ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการโครงการ และการบริการ รวมถึงความต้องการและปัญหาของประชากร เป้าหมาย ข้อมูลดังกล่าวล้วนเกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์บุคคล หลาย ๆ กลุ่ม หลายบทบาท ที่เกี่ยวข้องกับโครงการและการบริการในแต่ละส่วน การสัมภาษณ์ รายบุคคลทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นแง่มุมต่าง ๆ

ของการประเมินผล ซึ่งรวมไปถึง สถานที่ โรงเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักศึกษา เจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของโครงการ และ คนงานในโครงการ เป็นต้น

การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมจะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจัดตั้งโครงการถึงความสำคัญ และความเป็นประโยชน์ในเบื้องต้น ที่มีต่อการนำข้อมูลไปพัฒนาปรับปรุงโครงการ เช่น เพื่อพิสูจน์ว่าเป็นความต้องการของประชากรเป้าหมาย แต่เมื่อพิจารณา ในบริบทด้านการเงินอาจพบว่ามีปัญหา อาจต้องปรับเปลี่ยนโครงการที่สามารถดำเนินการที่ สอดคล้องกับสถานะทางการเงิน เป็นต้น

5.1.1) การศึกษาลักษณะของโครงการ ลักษณะของโครงการ ประกอบไปด้วย พันธกิจ เป้าหมาย แผนการดำเนินโครงการ กฎ ข้อบังคับ ตารางการดำเนินงาน ทรัพยากร จำนวน ช่วงเวลาวันที่ดำเนินการ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้ว และการได้รับการรับรองคุณลักษณะของโครงการมี ประโยชน์ต่อโครงการที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน ลักษณะโครงการที่มีสารสนเทศที่ครอบคลุมมากกว่าเป็น พื้นฐาน นำไปสู่การทำให้เข้าใจสารสนเทศได้ดี เช่น การเสนอภาพที่ชัดเจนหรือเน้นในส่วนของโครงการที่เป็นคุณลักษณะโครงการที่เริ่มกำหนดตั้งแต่ เริ่มโครงการและไม่มีมีการปรับเปลี่ยนใด ๆ ส่วนของโครงการที่มีการปรับหรือเปลี่ยนแปลง และส่วนของโครงการที่มีการนำเข้ามาเพิ่มเติมในภายหลัง เป็นต้น ซึ่งโครงการที่มีวัตถุประสงค์ คล้ายกันสามารถนำไปศึกษาเข้าใจได้ง่าย

5.1.2) การสังเกต ผู้สังเกตการณ์ได้ทำการออกแบบและปฏิบัติตาม กระบวนการ อย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย เพื่อคอยเป็นพี่เลี้ยงและกำกับดูแล และประเมินทั้ง ประโยชน์ที่ได้จากโครงการและผลที่เกิดขึ้นตลอดช่วงเวลาดำเนินการ ผู้ลงไปเยี่ยมสังเกตการณ์ควรพัก อาศัยอยู่ในพื้นที่ ไม่ใช่ไปพักในเขตใกล้ ๆ พื้นที่โครงการ หรือลงไปเป็นเพียงบางช่วงผู้สังเกตการณ์ต้อง ดำเนินการตามที่กำหนดอย่างเคร่งครัดทั้งในด้านวิธีการ เสมือนในการสืบเสาะแสวงหาความรู้ที่เป็นไป ตามธรรมชาติ ที่ผู้สังเกตการณ์ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเอง ตลอดเวลาที่ผู้ สังเกตการณ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ อาจมีการสัมภาษณ์ในข้อมูลเฉพาะบุคคล สัมภาษณ์เรื่องทั่ว ๆ ไป โดยทำการสัมภาษณ์กับผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการ เพื่อรวบรวมข้อมูล และการลง ไปเยี่ยมโครงการ ยังทำให้สามารถรวบรวมข้อมูลและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ซึ่งจะ สามารถช่วยพิสูจน์และประเมินประสิทธิผลของโครงการที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องทุก ๆ กลุ่มโดย สามารถทำการสัมภาษณ์ในลักษณะทำกรณีศึกษา ที่เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับโครงการโดยตรงได้ด้วย แล้ว นำเสนอสรุปย่อผลการสัมภาษณ์ เพื่อที่จะช่วยให้ได้ประเด็นที่ทันต่อเหตุการณ์ในโครงการ

5.1.3) กรณีศึกษา ผู้ประเมินทำการสัมภาษณ์ซ้ำกับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในโครงการ ตลอดเวลา ตามด้วยการสังเคราะห์ในแง่มุมต่าง ๆ ของโครงการ การทำกรณีศึกษามุ่งติดตามประสบการณ์ ที่เป็นส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเฉพาะตลอดเวลา แต่การทำกรณีศึกษาไม่นิยมให้เปิดเผยชื่อ ครอบครัวและชื่อกรณีศึกษา จึงไม่สามารถรับรองข้อมูล ได้ในกรณีที่เป็นสังคมขนาดเล็ก ดังนั้นอาจปรับเปลี่ยนจากการทำกรณีศึกษากับบางครอบครัวมา เป็นการเลือกศึกษาเกี่ยวกับมุมมองที่มีต่อโครงการ และผลกระทบข้างเคียงที่เกิดขึ้น ของครอบครัวที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ตัวอย่างคำถามที่ใช้ในการ สัมภาษณ์ เช่น คำถามที่มุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับผลกระทบข้างเคียงที่มีต่อคุณภาพชีวิตของครอบครัว (หน่วย ในการศึกษาเป็น ครอบครัวในชุมชนแห่งหนึ่ง) รวมทั้งศึกษาสัมพันธภาพ ความต้องการของเด็ก และรวม ไปถึงศึกษาว่าผลประโยชน์ที่ได้รับมีอิทธิพลต่อการช่วยให้บุคคลอื่น ๆ เกิดปัญหาหรือไม่ข้อมูลจากการทำ สัมภาษณ์ในโครงการ สามารถนำมาเป็นแนวทางกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ได้กับกรณีศึกษาได้ ผู้สัมภาษณ์ต้องสังเกตการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาที่ทำการ สัมภาษณ์อย่างเคารพผู้ถูก สัมภาษณ์ ที่กล่าวถึงคุณภาพและความความสำเร็จของโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ประเด็นที่ได้รับการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีแล้ว

5.1.4) การสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์นี้จะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ เกี่ยวกับ มุมมองของผู้ก่อตั้งโครงการกระบวนการที่เป็นประสบการณ์ที่ได้จากการก่อตั้งโครงการ ธรรมชาติ และ คุณภาพของโครงการ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นรวมทั้งผลกระทบข้างเคียง ในชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้อง และสิ่ง ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืน และการพัฒนาองค์กรหรือ ชุมชน การสัมภาษณ์ได้รับการชี้แนะจาก สัมภาษณ์การดำเนินโครงการ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงปีต่อปี (หากเป็นโครงการต่อเนื่อง) ผลการสัมภาษณ์ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิวัฒนาการของโครงการ และการประเมินความสำเร็จของโครงการที่สัมพันธ์กับ ความต้องการของความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง และสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ของโครงการ

5.1.5) การประเมินแบบอิสระจากวัตถุประสงค์ การประเมินแบบอิสระจาก วัตถุประสงค์นี้ผู้ประเมินต้องมีศักยภาพในการประเมินโครงการสูง และผู้ประเมินต้องไม่มีความรู้เกี่ยวกับ โครงการที่กำลังประเมินมาก่อน เทคนิควิธีการนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะเพื่อพิสูจน์ และประเมิน ผลลัพธ์ที่จะเกิดตามมาโดยที่ไม่ได้คาดหวังไว้ ผู้ประเมินแบบอิสระจากวัตถุประสงค์จะได้รับข้อมูลที่เป็น เพียงข้อมูลพื้นฐานของโครงการ โดยไม่ได้รับข้อมูลที่เป็นเป้าหมายของโครงการ ผู้ประเมินแบบอิสระจาก วัตถุประสงค์จะทำการกำหนดแนวทางการดำเนินงานประเมินที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ของโครงการ และ บริเวณรอบ ๆ ของโครงการ และมุ่งหาคำตอบว่าความเป็นจริงของโครงการคืออะไร และมีสัมฤทธิ์ผล อะไรเกิดขึ้นบ้าง คำถามการประเมินมีทั้งถามถึงผลกระทบทางบวกและผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นจาก โครงการ มีเกณฑ์ตัดสินความดีงามอย่างไร เช่น ประเมินจากคุณภาพของโครงการความร่วมมือของ

สมาชิกในโครงการ ผลลัพธ์ของโครงการเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างความต้องการ ของสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับโครงการโดยตรงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นมีนัยสำคัญหรือไม่ อย่างไร ดังนั้นเทคนิคนี้ไม่เพียงแต่ว่าโครงการบรรลุผลตามที่กำหนดไว้หรือไม่ แต่ยังทำการศึกษาว่าได้เกิดสิ่งใดขึ้นจริงบ้างในโครงการ และบรรลุผลใดบ้างสิ่งที่เกิดสำคัญหรือไม่ อย่างไร โดยไม่จำเป็นที่จะต้องใส่ใจว่าสิ่งที่บรรลุผลนั้นเป็นสิ่งที่โครงการมุ่งให้เกิดขึ้นหรือไม่

5.1.6) ประชุมปฏิบัติการเสนอผลการดำเนินงาน คณะผู้ประเมินต้องจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อนำเสนอร่างรายงานผลการดำเนินงานให้กับสมาชิกของโครงการทราบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการตรวจสอบร่างรายงาน ผู้ที่เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการประกอบด้วยคณะทำงาน ประเมินหัวหน้าโครงการและสมาชิกโครงการที่ถูกประเมิน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่คณะกรรมการบริหารโครงการเชิญเข้าร่วมประชุม การประชุมปฏิบัติการนี้มีลักษณะเป็นการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นต่อผลการประเมิน พิสูจน์และแสดงความกระจ่างในประเด็นที่เป็นที่สงสัยในร่างรายงานแต่ละฉบับ การประชุมปฏิบัติการอาจทำให้ต้องปรับแผนการประเมินใหม่ เพื่อทำให้เกิดความแกร่งในการประเมินมากขึ้น และนำไปสู่การจัดทำรายงานผลฉบับสมบูรณ์ต่อไป สำหรับการนัดประชุมปฏิบัติการควรมีการประเมินผลการจัดประชุม

5.1.7) การสังเคราะห์ การเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ รายงานฉบับสมบูรณ์เป็นการรวมรายงานทุกปีที่ดำเนินการต่อเนื่องมา ซึ่งอาจเป็นการทบทวนรายงานย่อย ในแต่ละปีรวมทั้งทำการตรวจสอบเอกสารการก่อตั้งโครงการ การรวบรวมสารสนเทศเพิ่มเติมจากสมาชิกที่ก่อตั้งโครงการ และการสะท้อนข้อมูลประสบการณ์ให้กับโครงการ หลังจากได้ส่งร่างรายงานให้กับผู้ก่อตั้งโครงการ และสมาชิกโครงการและได้รับข้อมูลสะท้อนกลับแล้ว ผู้ประเมินได้นำเสนอข้อค้นพบและข้อสรุปให้กับคณะกรรมการบริหารโครงการ แล้วจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการประเมินแบบ CIPPIEST Model เป็นการประเมินที่วิวัฒนาการมาจากการประเมินแบบ CIPP เดิม โดยการประเมินที่เพิ่มขึ้นทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 1) การประเมินบริบท 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า 3) การประเมินกระบวนการ 4) การประเมินผลกระทบ 5) การประเมินประสิทธิผล 6) การประเมินความยั่งยืน 7) การประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ

2.5.4 กระบวนการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model

สำหรับการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขโรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ ผู้ประเมินได้ใช้ CIPPIEST Model ในการประเมินโครงการ ได้แก่ การประเมินบริบท ประเมินปัจจัย ประเมินกระบวนการ และประเมินผลผลิต แนวทางการประเมินมีรายละเอียดดังนี้

1) ประเมินบริบท (Context Evaluation : C) การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ ประกอบด้วย

- 1.1) นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- 1.2) นโยบายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ
- 1.3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ
- 1.4) ระบบข้อมูลสารสนเทศ ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการ
- 1.5) นโยบายสถานศึกษา
- 1.6) ความสำคัญของโครงการ

2) ประเมินปัจจัย (Input Evaluation : I) ในการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ ประกอบด้วย

- 2.1) ครูผู้สอน มีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถในการดำเนินงานโครงการ
- 2.2) ความพอเพียงของงบประมาณในการดำเนินโครงการ
- 2.3) อาคารสถานที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการ
- 2.4) ระยะเวลา สื่อ อุปกรณ์ เหมาะในการดำเนินงานโครงการ

3) ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ ประกอบด้วย

3.1) ระบบบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ได้แก่ 1) การเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน (Plan: P) 2) การดำเนินงานตามแผน (Do: D) 3) ตรวจสอบ นิเทศ กำกับ ติดตาม (Check: C) 4) การประเมินผลและการประเมินมาตรฐานและตัวบ่งชี้ (Act: A)

3.2) ประเมินมาตรฐานตัวชี้วัดและตัวบ่งชี้โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขโรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model จำนวน 5 มาตรฐาน 16 ตัวบ่งชี้

4) ประเมินผลลัพธ์ (Product Evaluation : P) ของการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model มีดังนี้

4.1) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการได้แก่ ผู้ประเมินได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินที่ สตีฟเฟลมและ คณะ ได้ปรับเพิ่มส่วนขยายของรูปแบบการประเมิน CIPP โดยการปรับขยาย ออกเป็นการประเมินผล กระบวนการประเมินประสิทธิผล การประเมินความยั่งยืน และการประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ เรียกว่า รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST Model มีรายละเอียดขยายดังนี้

- การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) หมายถึง การประเมินสิ่งที่ผู้รับประโยชน์จากโครงการ ได้รับเกินกว่าเป้าหมาย ความต้องการจำเป็น เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานโครงการ ประเมินพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดและอบายมุข หลังการดำเนินงานโครงการ เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่าสิ่งที่ผู้รับผลประโยชน์นั้น

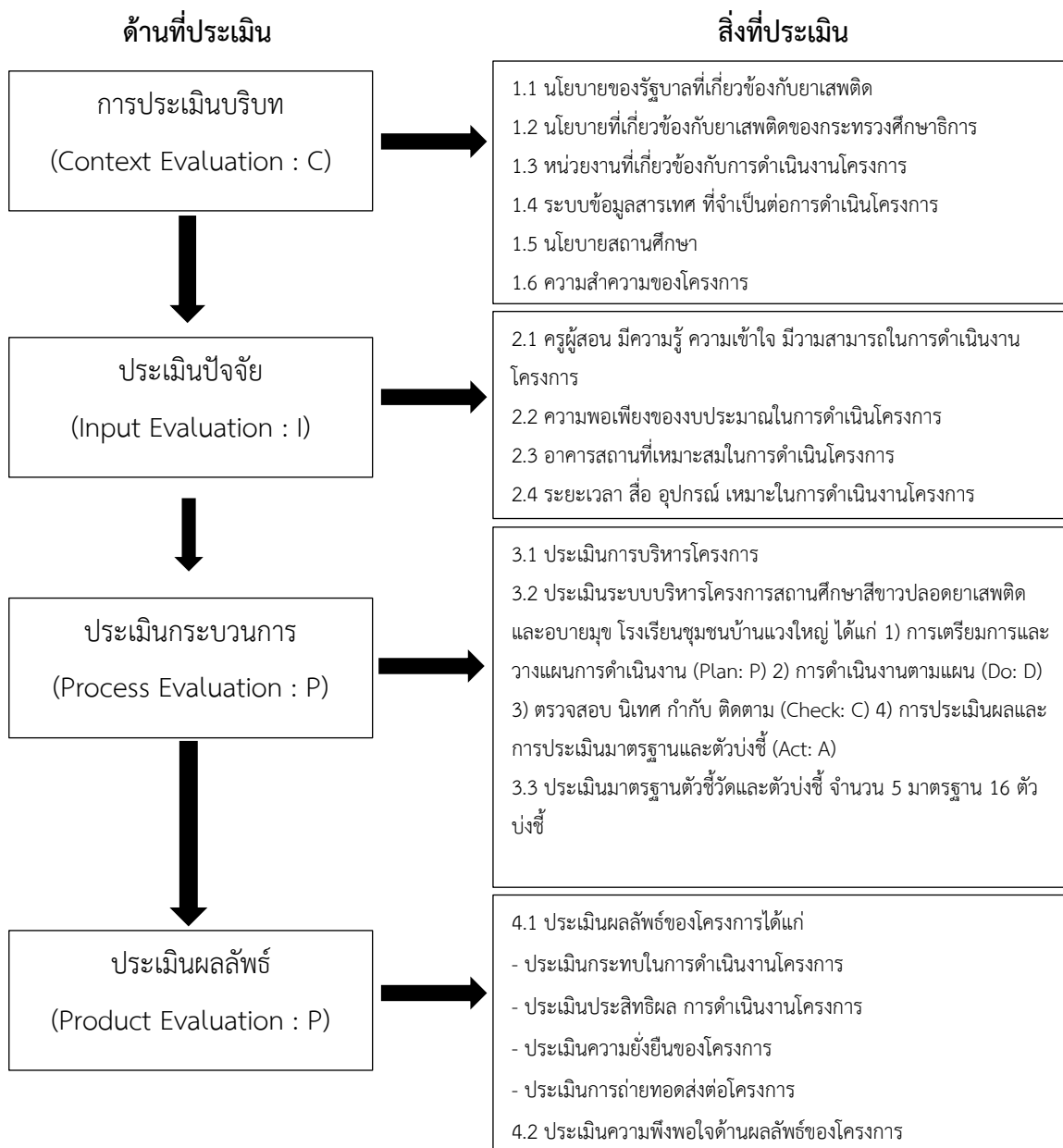
- การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) หมายถึง การบรรลุเป้าหมายของโครงการและตอบสนองความต้องการ จำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์ได้อย่างครอบคลุม เป็นการประเมินด้านการตอบสนอง ด้านความรู้ความสามารถในการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง

- การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) หมายถึง แนวทางปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน ความคงอยู่หรือความต่อเนื่องในการดำเนินการโครงการที่ประสบผลสำเร็จไปใช้ เป็นการประเมินความสามารถในการพึ่งพาตัวเองของโครงการ สถานที่ สื่อ อุปกรณ์ ความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ การดูแล ตรวจสอบ และการขยายผลโครงการ

- การประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability Evaluation) หมายถึง วิธีการนำโครงการที่ประสบผลสำเร็จแล้วไปประยุกต์หรือปรับปรุง หรือถ่ายทอดส่งต่อไปใช้ในชุมชน สถานศึกษาอื่น หรือหน่วยงานอื่น เป็นการประเมินแนวทางการพัฒนา ขยายผลการดำเนินงานโครงการสู่ชุมชน องค์กร หน่วยงาน หรือโรงเรียนอื่น

4.2) ประเมินความพึงพอใจด้านผลลัพธ์ของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขโรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model

จากการศึกษาสรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขโรงเรียนชุมชนบ้านแก่งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ผู้ประเมินประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST Model ดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 รูปแบบการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุขโรงเรียนชุมชนบ้านแว้งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model

จากที่กล่าวมาข้างต้นในประเด็นการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPPIEST Model มีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับ ความหมายของการประเมินแบบ CIPP

Model กระบวนประเมินแบบ CIPPIEST Model และการนำกระบวนประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแว่งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model

ดังนั้น จากแนวคิดเรื่อง รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPPIEST Model ของ ประภัสสร วงษ์ดีและคณะ(2554: 84), รัตนะ บัวสนธิ์ (2556 : 10), มาเรียม นิลพันธุ์ (2553: 31), Daniel L. Stufflebeam (1971,p: 35) เพื่อใช้เป็นแนวคิดในการกำหนดรูปแบบการประเมินและสร้างเครื่องมือ ในการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย เสพติดและอบายมุขในครั้งนี้ (CIPPIEST Model)

2.6 โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย เสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแว่งใหญ่

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งด้านการสื่อสารเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่ง นอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกในเชิงลบ ก็มีปรากฏการณ์เช่นกัน เป็นต้นว่าปัญหาทาง เศรษฐกิจ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่างๆในทางลบ ปัญหา ครอบครัวที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรืออื่นๆ อันเนื่องมาจากความแตกแยก ความไม่อบอุ่นของคนในครอบครัว ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา นักเรียน ให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะ บุคลากรทางการศึกษาทุกคนในสถานศึกษา ซึ่งมีครูเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพและ ศักยภาพของนักเรียน ให้เติบโตงดงามและเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมการพัฒนานักเรียน ให้เป็นบุคคล ที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม จริยธรรม ดำเนิน วิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่สถานศึกษาดำเนินการจัด การศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียน ได้รับกระบวนการเรียนรู้แล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากปัจจัยเสี่ยงรอบ สถานศึกษาที่มีพฤติกรรมไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ร้านเกม การพนัน หนีเรียน ทะเลาะวิวาท ก่ออาชญากรรม เป็นปัญหาสังคมที่ผู้ปกครอง ครู ต้องเข้าไปช่วยป้องกันและแก้ไขไม่ให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง ต่างๆเหล่านั้นได้

ดังนั้นเพื่อช่วยสถานศึกษาให้มีมาตรการป้องกันและการป้องกันติดตามนักเรียนและมาตรการ ความปลอดภัย เป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับคณะกรรมการสถานศึกษาในการต่อสู้กับปัญหา ยาเสพติด และแหล่งอบายมุขรอบสถานศึกษา ดังนั้นเพื่อให้สถานศึกษามีระบบการป้องกันที่เข้มแข็งและยั่งยืนจึงให้ มีการดำเนินงาน 5 มาตรการ ได้แก่ มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา มาตรการรักษา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ เป็นแนวทางการดำเนินงาน

โรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่ จึงได้จัดทำโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติด และ อายมมุข ขึ้นเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าวโดยใช้แนวคิดและหลักการ 4 ประสาน 2 คำ คือ ผู้บริหาร ผู้แทน ครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน ผู้นำปรัชญาชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เป็นการเฝ้าระวังปัญหาไม่ให้เกิดกับ นักเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองไว้วางใจในมาตรการของโรงเรียน เพื่อประกันความปลอดภัยต่อชีวิต และ ทรัพย์สินของนักเรียนทุกคนและชุมชนให้มีความเข้มแข็งและห่างไกลจากภัยยาเสพติด และเพื่อสนอง นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการสู่ร่วมกันปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1) เพื่อป้องกันลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา และ นอกสถานศึกษา
- 2) เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข นอกสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน
- 3) เพื่อให้นักเรียนห่างไกลจากปัญหายาเสพติดและอบายมุข
- 4) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่สถานศึกษาอื่นในการนำไปพัฒนาและสร้างระบบการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข ปัจจัยเสี่ยงรอบสถานศึกษาในทุกพื้นที่

เป้าหมายของโครงการ

เป้าหมายเชิงปริมาณ

- 1) นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทุกคนเข้าร่วมโครงการ
- 2) นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่ ร้อยละ 100ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด
- 3) นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่ ร้อยละ 100 มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง
- 4) นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่ ร้อยละ 100 มีความรู้และรู้จักหลีกเลี่ยงยาเสพติดและอบายมุข

เป้าหมายเชิงคุณภาพ

- 1) นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่มีความรู้ความเข้าใจโทษของสารเสพติด และ เล็งเห็นประโยชน์ของการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด
- 2) นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่ กล้าแสดงออกในทางสร้างสรรค์ และชุมชน เห็นประโยชน์ของการทำกิจกรรม
- 3) นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์
- 4) ชุมชนรอบโรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่เป็นชุมชนปลอดภัยและอบายมุข

กิจกรรมและระยะเวลาดำเนินการ

ตารางที่ 5 กิจกรรมและระยะเวลาดำเนินการ

ขั้นตอน	กิจกรรม/รายการ	ระยะเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
1. การเตรียมการ และวางแผนการ ดำเนินงาน (Plan: P)	1.1 ศึกษานโยบายของ โรงเรียน ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับโครงการฯ 1.2 ศึกษาผลการดำเนิน โครงการ ฯ ในปีที่ผ่านมา 1.3 ศึกษาบริบทและสภาพ ความเป็นไปได้ในการ พัฒนาโครงการฯ 1.4 แต่งตั้งคณะรับผิดชอบ โครงการ/คณะผู้ ประสานงาน/ คณะกรรมการนิเทศ ติดตามกิจกรรมยกระดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 1.5 ประชุมวางแผน กิจกรรมโครงการ 1.6 สํารวจแหล่งเรียนรู้ และสถานที่ในโรงเรียนเพื่อ จัดกิจกรรมในโครงการ	13-14 พฤษภาคม 2563	-	ผู้บริหารโรงเรียน นางจิรพา บุญประกอบ นางสาวภัทรจิตา ศรีเทพสวด นางอนุรัักษ์ โตสมภาพ
	1.7 สํารวจความพร้อม ของสื่อ วัสดุอุปกรณ์และ เทคโนโลยี ในการจัด กิจกรรมโครงการ 1.8 จัดทำโครงการเสนอ ต่อฝ่ายบริหาร			

ตารางที่ 5 กิจกรรมและระยะเวลาดำเนินการ(ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม/รายการ	ระยะเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
2.การดำเนินงานตามแผน (Do: D)	2.1 เสนอโครงการ/กิจกรรม และจัดสรรงบประมาณ 2.2 ประชุมวางแผนการปฏิบัติงานโครงการในแต่ละกิจกรรมที่กำหนดในโครงการ 2.3 ดำเนินงานตามโครงการ จัดตั้งชมรม ตกแต่งบอร์ด จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	มิถุนายน 2563	2,000.00	นางจิรพา บุญประกอบ นางสาวภัทรธิดา ศรีเทพสวด นางอนุรักษ์ โตสมภาพ
	ดำเนินกิจกรรมตามโครงการ 2.4 กิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ชมรมดนตรี นาฏศิลป์ กิจกรรมกีฬาต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมฐานการเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษา นอกสถานที่ และการคัดกรอง	มิถุนายน 2563 - เมษายน 2564	3,000.00	นายวิฑิตยา พลช่วย นายสุทธิสวัสดิ์ สุทธิดี นางอรทัย เหลลาลา นางสาวกนกอร โคสาดี้
	2.5 สร้างความรู้ความตระหนักถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด โดยการเข้าอบรมค่ายคุณธรรม และกิจกรรมสวดมนต์ทุกเย็นวันศุกร์		3,000.00	นางสาวจรรยาศรี สมิเมือง

ตารางที่ 5 กิจกรรมและระยะเวลาดำเนินการ(ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม/รายการ	ระยะเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
3. ตรวจสอบ นิเทศ กำกับ ติดตาม (Check: C)	3.1 ผู้บริหารจัดการประชุมรับทราบ ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ประเมินผลการจัดกิจกรรมและ ความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองต่อการจัดกิจกรรม ภาคเรียนละ 1 ครั้ง 3.2 ผู้บริหารนิเทศติดตามการ ดำเนินและคอยอำนวยความสะดวก สะดวกในการดำเนินงานกิจกรรม ของผู้เกี่ยวข้องให้เป็นไปตาม ภาระงาน โครงการ ที่กำหนด	1-10 ตุลาคม 2563 1-9 เมษายน 2564	-	นางจิรพา บุญประกอบ นางสาวภัทรธิดา ศรีเทพสวด นางอนุรักษ์ โตสมภาพ
4. การ ประเมินผล และการ ประเมิน มาตรฐานและ ตัวบ่งชี้ (Act: A)	4.1 รวบรวมปัญหาที่เกิดจาก การดำเนินงาน รวมถึงแนวทาง ในการแก้ปัญหาและ ข้อเสนอแนะ 4.2 นำผลที่เกิดจากการประเมิน ความพึงพอใจของนักเรียน และ ผู้ปกครองมารวบรวมเพื่อหา แนวทางในการแก้ปัญหา และนำ ข้อเสนอแนะมาเป็นข้อมูลในการ ปรับปรุงและพัฒนางานในภาค เรียนต่อไป 4.3 รายงานผลการดำเนินงาน และรายงานโครงการต่อ หน่วยงานต้นสังกัด	1-9 เมษายน 2564		นางจิรพา บุญประกอบ นางสาวภัทรธิดา ศรีเทพสวด นางอนุรักษ์ โตสมภาพ
รวมงบประมาณเป็นเงิน (แปดพันบาทถ้วน)			8,000.00	

รายละเอียดการใช้งบประมาณ

ตารางที่ 6 รายละเอียดการใช้งบประมาณ

ที่	กิจกรรม/รายการ	ประเภท			
		ค่าตอบแทน	ใช้สอย	วัสดุ	รวม
1.	- จัด สื่อ อุปกรณ์			2,000	2,000
2.	- จัดกิจกรรมเสียงตามสายในทุกวันจันทร์				
3.	- จัดประกวดเรียงความ คำขวัญ			1,000	1,000
4.	- จัดกิจกรรมรณรงค์เนื่องในวันต้านยาเสพติด ,วัน เอดส์โลก, วันงดสูบบุหรี่โลก			4,000	4,000
5.	- จัดกิจกรรมการออกกำลังกาย ในทุกวันพุธ				
6.	- ค่าตอบแทนวิทยากร	500			500
7.	เผื่อระวางปัญหาเสพติด - จัดทำแบบประเมินพฤติกรรมที่บ่งชี้ที่เสี่ยงต่อการ ติดยาเสพติด			500	500
รวม (สามารถถัวเฉลี่ยได้ทุกรายการ)					8,000

ระยะเวลาดำเนินงาน

พฤษภาคม 2563 - เมษายน 2564

สถานที่ดำเนินงานโครงการ

โรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่ หมู่ที่ 3 ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะครูโรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3

งบประมาณ

งบประมาณ จำนวน 6,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน)

งบประมาณสมทบจากเทศบาลตำบลแวงใหญ่ จำนวน 2,000 บาท (สองพันบาทถ้วน)

รวมจำนวน 8,000 บาท (แปดพันบาทถ้วน)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

- 1) ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาลดลง
- 2) สถานศึกษามีระบบแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขนอกสถานศึกษาอย่างยั่งยืน
- 3) สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ในการนำไปพัฒนาและสร้างระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อบายมุข ปัจจัยเสี่ยงรอบสถานศึกษา ในทุกพื้นที่

2.7 ข้อมูลทั่วไปโรงเรียนชุมชนบ้านเวงใหญ่

ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนชุมชนบ้านเวงใหญ่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลเวงใหญ่ อำเภอเวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 มีเขตพื้นที่บริการ 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านเวงใหญ่ หมู่ที่ 2 บ้านดอนบานไท หมู่ที่ 3 บ้านหัวหนองเวง หมู่ที่ 4 บ้านหนองกระรอก หมู่ที่ 6 บ้านเวงพัฒนา หมู่ที่ 7 บ้านเมืองทอง ตำบลเวงใหญ่ อำเภอเวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น เปิดสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียน ขนาดกลาง ปัจจุบันมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 356 คน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 26 คน

กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและตัวชี้วัดความสำเร็จ

วิสัยทัศน์ (Vision)

โรงเรียนชุมชนบ้านเวงใหญ่ เป็นองค์กรคุณภาพ จัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา แห่งชาติผู้เรียนฉลาด มีคุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ (Mission)

- 1) พัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- 2) ส่งเสริมครูพัฒนานวัตกรรมการสอน
- 3) ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 4) พัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรคุณภาพของสังคม

เป้าประสงค์ (Objective)

- 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน
 - นักเรียนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม ตามค่านิยมหลัก 12 ประการ
 - นักเรียนมีวินัยในตนเอง
 - นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านการเรียน มีความรู้ตามหลักสูตร
 - นักเรียนมีทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2) ด้านครู

- ครูมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- ครูมีความรู้ ความรับผิดชอบ มีคุณธรรม
- ครูมีนวัตกรรมการสอน

3) ด้านการบริหาร

- การบริหารแบบมีส่วนร่วม
- บริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล
- นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการบริหาร

4) ด้านโรงเรียน

- โรงเรียนมีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม (Green and Clean)
- โรงเรียนมีความพร้อมด้าน อาคาร สถานที่ และมีความปลอดภัย (Safety)
- โรงเรียนมีความพร้อม ด้านสื่อการสอนและเทคโนโลยี
- โรงเรียนอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

5) ด้านชุมชน

- ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน
- ชุมชน ส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมของโรงเรียน
- ชุมชนมีความภาคภูมิใจในโรงเรียน

จุดเน้น

โรงเรียนชุมชนบ้านแวงใหญ่ กำหนด 6 จุดเน้นการดำเนินงาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ที่สอดคล้องกับ 6 ยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

จุดเน้นด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

- 1) หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้มีการปรับปรุงตามความเหมาะสม
- 2) ผู้เรียนมีสมรรถนะที่สำคัญ สู่มาตรฐานสากล
- 3) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ตามค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ รวมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และห่างไกลยาเสพติด
- 4) ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นรายบุคคล

จุดเน้นด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา

- 1) ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ ตรงตามความต้องการของบุคคล และสถานศึกษา
- 2) ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถบริหารงานทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล
- 3) ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีขวัญกำลังใจในการทำงาน และมีผลการปฏิบัติงานเชิงประจักษ์
- 4) องค์กร องค์กรคณะบุคคล และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียวางแผนสรรหา ย้าย โอน ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

จุดเน้นด้านพัฒนากำลังคนและงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ

- 1) สถานศึกษาสร้างค่านิยมเชิงบวกในการเรียนสายอาชีพ เพื่อลดสัดส่วนการเรียนสายสามัญ
- 2) โรงเรียนมีการวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

จุดเน้นด้านการทดสอบ การประเมิน การประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

- 1) ระบบการประเมินคุณภาพและผู้เรียนมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานศึกษาและผู้เรียน
- 2) ระบบทดสอบเพื่อประเมินผ่าน หรือข้ามชั้น มีการพัฒนาให้เหมาะสมในการจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 3) ผู้ประเมินคุณภาพสถานศึกษามีการพัฒนาตามมาตรฐานผู้ประเมิน

จุดเน้นด้าน ICT เพื่อการศึกษา

- 1) โรงเรียนพัฒนาระบบ ICT เพื่อการศึกษาให้เหมาะสมกับสถานศึกษาและผู้เรียน
- 2) โรงเรียนพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นฐานเดียวกันในเรื่องข้อมูลนักเรียน ข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา ข้อมูลสถานศึกษาและข้อมูลข้าราชการและบุคลากรอื่น ในการใช้ข้อมูลร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) โรงเรียนพัฒนา DLIT ให้เหมาะสมกับผู้เรียน
- 4) โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ใช้ในการเรียนรู้

จุดเน้นด้านการบริหารจัดการ

- 1) หน่วยงานทุกระดับบริหารจัดการโดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจ การสร้างเครือข่าย และรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน
- 2) หน่วยงานทุกระดับ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) มีวินัย
- 4) ใฝ่เรียนรู้
- 5) อยู่อย่างพอเพียง
- 6) มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7) รักความเป็นไทย
- 8) มีจิตสาธารณะ

ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ

- 1) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
- 3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
- 4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม
- 5) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม
- 6) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
- 7) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง
- 8) มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่
- 9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี
- 11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่างหรือกิเลส มีความละอาย เกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา
- 12) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ในประเด็น การศึกษาบริบทของ โรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่ ซึ่งทำให้ทราบถึง คุณลักษณะของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปโรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่ ขนาด ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก จำนวนนักเรียนและข้าราชการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ทิศทางในการพัฒนาโรงเรียน ตลอดจนแผนงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข

ดังนั้น จากการศึกษา บริบทของ โรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่ เพื่อใช้ในการกำหนดแผนงาน แนวทางในการพัฒนา โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่ อย่างเหมาะสม สมดุล เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียนและชุมชน

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.8.1 งานวิจัยภายในประเทศ

วิเชียร แสนคำ (2551) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยหินลาด อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้แบบจำลองที่ช่วยในการตัดสินใจหรือ แบบจำลอง CIPPIEST Model ผลการประเมิน พบว่า 1) การประเมินสภาพแวดล้อมเป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของ หมู่บ้าน สภาพปัญหาที่เกิดกับกลุ่มอาชีพและความต้องการนโยบายและแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วน ตำบล สภาพเศรษฐกิจทั่วไปของตำบลห้วยหินลาด ศักยภาพของคนในชุมชน สภาพพื้นที่ดำเนินการ เหมาะสม กับศิลปะ ประเพณีพื้นฐานหมู่บ้าน คณะผู้บริหารสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลพนักงาน ราชการ พนักงานจ้างคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพ สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ส่งเสริมอาชีพ มีระดับความคิดเห็นสอดคล้องมากในระดับร้อยละ 94.62 2) การประเมินปัจจัยการนำเข้า ซึ่ง เป็นการประเมินบุคลากรที่เกี่ยวข้องของผู้รับผิดชอบ โครงการหน่วยงานราชการอื่น ๆ ที่ให้ความร่วมมือ วิธีการ ดำเนินโครงการระยะเวลาการดำเนินงาน งบประมาณ ความยุติธรรมโปร่งใสในการทำงานด้านอาคาร สถานที่ ผู้เข้าร่วมโครงการการวางแผนเป้าหมายโครงการ คณะผู้บริหาร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานราชการ พนักงานจ้าง คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ สมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการส่งเสริมอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลหินลาด อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีระดับ ความคิดเห็นเหมาะสมมาก ร้อยละ 97.31 3) การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินเพื่อให้ทราบถึง ปัญหาและอุปสรรค ที่เกิดขึ้นการดำเนินการตามขั้นตอน ระบบแสวงเสียง วิทยากรผู้ให้การอบรม บทบาท วิทยากร การทำงานของเจ้าหน้าที่ คณะผู้บริหารสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมของ สมาชิก ผู้เข้าร่วมโครงการคณะผู้บริหาร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลพนักงานราชการ พนักงานจ้าง คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ และสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพของ

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหินลาด อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีระดับความคิดเห็นปฏิบัติ มากถึง 97.31 4) การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินความพึงพอใจของหมู่บ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานของสมาชิก ความสามารถในการสร้างผลผลิตออกสู่ตลาด การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการ การต่อยอดผลิตภัณฑ์กลุ่มสมาชิก มีความเข้มแข็งในการดำเนินงานเป็น การสร้างรูปแบบใหม่ในการเป็นผู้นำในการผลิต สามารถช่วยเหลือกลุ่มอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี คณะผู้บริหารสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานราชการ พนักงานจ้าง คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหินลาด อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดมีระดับความคิดเห็นด้วยกับโครงการในระดับมากถึงร้อยละ 95.16

สุนทร ช่างถม (2553) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพลวง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST Model ผลการประเมินพบว่า 1) การประเมินสภาพแวดล้อม พบว่าโครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพลวง มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน สภาพปัญหาและความต้องการ นโยบายและแผนพัฒนาตำบลและสภาพเศรษฐกิจ 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้อง วัสดุ อุปกรณ์และการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพมีความเหมาะสมและเพียงพอ โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้และให้การสนับสนุน ช่วยเหลือกลุ่มอาชีพอย่างดี อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพลวง ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณ เพื่อให้กลุ่มอาชีพนำไปจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินงาน แต่กลุ่มอาชีพต้องการการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้น เพื่อนำไปขยายกำลังการผลิตให้สูงขึ้น มีการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพด้วยการคัดเลือกกรรมการที่มีความรู้และเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน 3) การประเมินกระบวนการ พบว่า สมาชิกกลุ่มอาชีพมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุก ขั้นตอน เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือ สนับสนุนงบประมาณ ประสานงานหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาอาชีพให้แก่กลุ่มอาชีพ รวมทั้งประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ได้แก่ งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ กลุ่มอาชีพขาดผู้ที่มีความคิด สร้างสรรค์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ให้สวยงามเป็นที่พอใจของตลาด และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคาขายต่อตลาดยังถูกกดราคาจากผู้รับซื้อ 4) การประเมินผลผลิต พบว่า โครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพมีการดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ส่งผลให้สมาชิกมีงานทำ มีอาชีพ มีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการรวมกลุ่มของสมาชิกในการพัฒนามูลค่าผลิตภัณฑ์ และการจำหน่าย ทำให้สามารถดำเนินการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง มีการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มหรือองค์การอื่นในหมู่บ้านเดียวกันและหมู่บ้านอื่นที่มีกลุ่มอาชีพในลักษณะที่คล้ายกัน เปิดให้มีการรับสมาชิกใหม่ภายใน

หมู่บ้าน และมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยการนำเงินไปจำหน่ายตามงานต่าง ๆ และการบอกต่อ แต่ควรขยายสู่วงกว้างให้มากขึ้น

พิทักษ์ อุดมชัย (2557) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการโรงเรียนสีขาวโรงเรียนชุมชนบ้านท่าพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการประเมิน ดังนี้ ผลการประเมินบริบท (Context Evaluation) สรุปว่าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินบริบทด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนสีขาวกับนโยบายของรัฐบาล นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด โดยรวมมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับกลยุทธ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และ วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับกลยุทธ์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุดคือวัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) คือการประเมินเกี่ยวกับความรู้ ความพร้อม ความสามารถ ความพอเพียง ความเหมาะสมของบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุ วัตถุประสงค์ ปรากฏว่าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในโครงการโรงเรียนสีขาว โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ บุคลากรมีความรู้ ทักษะ และ ความสามารถในการจัดกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสื่อลามกอนาจารในสถานศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก บุคลากรมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการจัดกิจกรรมด้านการป้องปราม และแก้ไขปัญหาการติดสารเสพติดในสถานศึกษาและอบายมุข มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และโรงเรียนมีการรายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนสีขาวอย่างชัดเจนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ งบประมาณเพียงพอในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการพนันในสถานศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ผลการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) คือ การประเมินเกี่ยวกับความเหมาะสมในการดำเนินการโครงการ การวัดผลและประเมินผลการใช้สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในสภาพดำเนินงาน ปรากฏว่าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินความเหมาะสมในการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยดีตลอดโดยรวม และรายข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อเรียงตามลำดับ คือ ความเหมาะสมในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาทะเลาะวิวาทในสถานศึกษา

ความเหมาะสมในการดำเนินการจัดกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาลือลามากอนาจารในสถานศึกษา ความเหมาะสมในการดำเนินการจัดกิจกรรมด้านการป้องปราม และแก้ไขปัญหาคาดคิดสารเสพติด ในสถานศึกษาและอบายมุข และความเหมาะสมในการดำเนินการจัดกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาดคิดเห็นในสถานศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation) คือการประเมินเกี่ยวกับ ความพึงพอใจหลังจากการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น สรุปว่าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินผลผลิตของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รายชื่อที่มีค่าเฉลี่ย มากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ ครูมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากสารเสพติดอบายมุขและสิ่งมีนเมา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ครูมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถป้องกันตนเองจากการพนัน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และครูมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถป้องกันตนเองจากสื่อลามกอนาจาร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถป้องกันตนเองจากการ ทะเลาะวิวาท มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

สุรียา พนะสัน (2557) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ผลการประเมิน พบว่า 1) ผลการประเมินด้านสภาพบริบทของโครงการ (Context) ผลการประเมินสภาพบริบท ในด้านความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลางตามความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษา ครูผู้ดำเนินโครงการ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมปากกลาง และ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และ เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดำเนินโครงการ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมปากกลางและผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง ต่อสภาพบริบทของโครงการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในสามลำดับแรกตามลำดับได้แก่ โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขมีหลักการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานรองลงมาคือ โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขมีหลักการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ นโยบาย พันธกิจและเป้าประสงค์ของโรงเรียนและข้อที่ 10 กิจกรรมทุกกิจกรรมที่ดำเนินตามโครงการเป็นกิจกรรมที่สร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียน ได้รับการดูแลช่วยเหลือไม่ให้เกิดเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดและอบายมุข และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และผล

การประเมินรายข้อทุกข้อผ่านเกณฑ์การประเมิน ในส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านบริบท พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าโรงเรียนควรกำหนดนโยบายให้มีความชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตลงในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระ และโรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการให้มากขึ้น 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ (Input) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนมัธยมป่ากลางเกี่ยวกับความสามารถ ความเพียงพอของบุคลากร ความเหมาะสมความเพียงพอของสื่อ เครื่องมืองบประมาณและระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ดำเนินโครงการ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมป่ากลางและผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมป่ากลางพบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดำเนินโครงการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมป่ากลางและผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมป่ากลาง ต่อปัจจัยนำเข้า (Input) ของโครงการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในสามลำดับแรก ได้แก่ผู้บริหารมีการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย นโยบาย การบริหารโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและ ท้องถิ่น รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข และเมื่อพิจารณารายด้านทั้งสามด้าน พบว่า ด้านบุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านสื่อและอุปกรณ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านงบประมาณและระยะเวลามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ในส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านปัจจัยนำเข้าพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าผู้บริหารต้องมีความสามารถในระดับปัจจัยความร่วมมือในการดำเนินงานจากชุมชนได้อย่างเพียงพอ จะส่งผลให้การดำเนินงานตามโครงการมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น รองลงมาได้แก่ครูต้องกำกับติดตาม ให้คำชี้แนะนักเรียนตามโครงการห้องเรียนสีขาวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 12 ประการ และ พฤติกรรมทักษะชีวิตของนักเรียน และผู้บริหารควรเน้นระบบการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามโครงการ และส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีขีดสมรรถนะสูงในด้านจิตวิทยา การให้คำปรึกษา 3) ผลการประเมินด้านกระบวนการดำเนินงานของโครงการ (Process) ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดำเนินโครงการ คณะกรรมการ เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมป่ากลางและคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมป่ากลาง ต่อกระบวนการดำเนินงานตามมาตรการของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนมัธยมป่ากลางใน 5 มาตรการ และการดำเนินงานตามกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ โดยภาพรวมมี

ความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ด้านกระบวนการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในสามลำดับแรกได้แก่ ข้อที่ (มาตรการด้านการป้องกัน) มีแผนงาน กิจกรรมการป้องกันที่เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ตามกลุ่มสนใจที่ส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีภูมิคุ้มกัน ห่างไกลยาเสพติด เช่น กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมทูปีนัมเบอร์ วัน กิจกรรมค่ายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมทางด้านดนตรี กีฬา เป็นต้นรองลงมาคือ (มาตรการ ด้านการบริหารจัดการ) มีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและ (กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่) สถานศึกษาต้องมีระบบข้อมูลการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่ ระบบด้านการ ป้องกันระบบ ด้านการเฝ้าระวัง ระบบด้านการดูแลช่วยเหลือ และระบบด้านการบริหารจัดการและเมื่อพิจารณาราย ด้านพบว่า 1) ด้านการดำเนินงานตามมาตรการ 5 มาตรการของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ภาพรวมทั้ง 5 มาตรการอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อวิเคราะห์ตามราย มาตรการพบว่า ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามมาตรการ 5 มาตรการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในสามลำดับ แรกได้แก่ มาตรการด้านการป้องกันรองลงมาได้แก่มาตรการด้านการเฝ้าระวังและมาตรการด้านการบริหาร จัดการ ส่วนมาตรการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ มาตรการด้านการรักษา 2) ด้านการดำเนินงานตามกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ ของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อ วิเคราะห์ตามรายข้อพบว่าความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสาม ลำดับแรกได้แก่ สถานศึกษาต้องมีระบบข้อมูลการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่ ระบบด้านการป้องกันระบบ ด้านการเฝ้าระวัง ระบบด้านการดูแลช่วยเหลือ และระบบด้านการบริหารจัดการ รองลงมาได้แก่ สถานศึกษาไม่ปกปิดข้อมูล กลุ่มเสพ กลุ่มติด และกลุ่มค้ายาเสพติด และสถานศึกษาต้องมีเครือข่าย การทำงานระหว่างนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ในส่วน ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านกระบวนการพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าครูทุกคนต้องดำเนินงานให้เป็นไป ตามขั้นตอนและกระบวนการ ตรวจสอบ และปรับปรุงงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และควรดำเนินงานอย่างจริงจัง รองลงมา ได้แก่การดำเนินโครงการควรมีแนว ทางการประสานงานกับทุกหน่วยงานที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ทุกคน ทุกฝ่ายต้องร่วมใจ ทำงานเป็นทีมคุณภาพเป็นการกระตุ้นให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการ แก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชน ร่วมกัน และโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ควรดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินด้านผลผลิตของโครงการ (Product) ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนต่อคุณภาพ การปฏิบัติตนตามพฤติกรรมทักษะชีวิตของนักเรียนในองค์ประกอบ 5 ด้านของนักเรียนโรงเรียนมัธยมป่า กลางในภาพรวมอยู่ใน ระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่าความเห็นของนักเรียนมีต่อคุณภาพ การปฏิบัติตนตามพฤติกรรมทักษะชีวิตของนักเรียนในองค์ประกอบ 5 ด้านของนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

ในสามลำดับแรกได้แก่ รู้ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง และมีการตรวจสอบทบทวนเพื่อปรับปรุงตนเอง รองลงมาได้แก่ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมเชิงสร้างสรรค์ และมั่นใจในตนเองและ เลือกรับข้อมูลข่าวสาร อย่างไตร่ตรองและรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความคิดเห็นของนักเรียนต่อระดับคุณภาพการปฏิบัติตนตามพฤติกรรมทักษะชีวิตของนักเรียนในองค์ประกอบ 5 ด้านของ นักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในสามลำดับแรกได้แก่ ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านทักษะในการหลีกเลี่ยง ป้องกันภัยอันตรายจากสารเสพติดและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดและ ด้านการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมาก 3.40 2) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลางความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้ดำเนินโครงการ นักเรียนและผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง ภาพรวมอยู่ในระดับ ระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าความพึงพอใจของผู้บริหาร ครูผู้ดำเนินโครงการ นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง ที่มีต่อผลการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลาง ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในสามลำดับแรกได้แก่ การออกเยี่ยมบ้าน และการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนพ้นจากภัยของยาเสพติด มีความพึงพอใจอยู่ใน ระดับมากที่สุดรองลงมา การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนทำให้ผู้ปกครองกับครูที่ปรึกษาได้สร้างความเข้าใจกันเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตรหลาน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ ระดับมากที่สุด และ ครูมีการกำกับติดตาม และแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนทำให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพติดลง สามารถเรียนรู้ได้อย่างมี ความสุข มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ ระดับมากที่สุด ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลางประจำปีการศึกษา 2557 นั้นประสบผลสำเร็จเป็นโครงการที่ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล และตรงกับความต้องการของชุมชนทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความร่วมมือร่วมกับทุกเครือข่าย โดยภาพรวมของความพึงพอใจต่อผลการดำเนินโครงการ การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลางอยู่ในระดับมากที่สุดและโรงเรียนได้มีผลงาน ด้านการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นประจักษ์

สมหวัง ขุนพรหม (2558) ได้วิจัย เรื่อง การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษาตามยุทธศาสตร์รั้วโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษาตาม

ยุทธศาสตร์รั้วโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับนักเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก และด้านการแก้ไขปัญหานักเรียนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า 1.1) ด้านการสำรวจ และ จำแนกกลุ่มเป้าหมายอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีการสำรวจปัญหายาเสพติด ของนักเรียนในโรงเรียนอย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ในระดับมาก และมีการสุ่มตรวจปัสสาวะ นักเรียนเป็นครั้งคราวโดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้าและนำผลที่ได้จัดทำเป็นข้อมูลสถิติมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และ อยู่ในระดับปานกลาง 1.2) ด้านการแก้ไขปัญหานักเรียนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการจัดอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมี ค่าเฉลี่ยมากที่สุดและอยู่ในระดับมาก และมีการจัดอบรมแกนนำเพื่อทำหน้าที่ดูแลนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และ ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในระดับมาก 1.3) ด้านสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เชิญวิทยากรจากภายนอก เช่น เจ้าหน้าที่ ตำรวจมาให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ในระดับมาก และมีการจัดตั้งเครือข่าย นักเรียนให้ช่วยสอดส่องดูแลเกี่ยวกับยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดและทุกข้อ อยู่ในระดับ มาก 1.4) ด้าน การจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างกระแสการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า มีการจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างกระแสการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีค่าเฉลี่ย มากที่สุด และอยู่ในระดับมาก และมีการจัดตั้งชมรมต่อต้านยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และอยู่ในระดับ ปานกลาง และ 2) ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน สถานศึกษา ตามยุทธศาสตร์รั้วโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ที่มี เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษาปัจจุบัน และขนาดสถานศึกษาต่างกัน

วิชา สมิงไพร (2558) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมาก มาตรการป้องกันมีการดำเนินงานมากที่สุด ส่วนมาตรการค้นหา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ และมาตรการรักษา มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย คือ มาตรการรักษา มาตรการป้องกัน มาตรการ ค้นหา ส่วนมาตรการเฝ้าระวัง และมาตรการบริหารจัดการ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด 3) แนว ทางการ แก้ไขปัญหาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ควรดำเนินงานดังนี้ คือ ศึกษาดูงาน การจัดกิจกรรม ทูปี นัมเบอร์วัน สถานศึกษาจัดตั้งสรวัดรณักเรียนปราบปรามยาเสพติด

จัดระบบคัดกรองให้มีประสิทธิภาพ ส่งผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดที่ สถานศึกษาควรจัดค่าย คุณธรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จัดสายตรวจของโรงเรียนทำงานร่วมกับตำรวจ สร้าง เครือข่าย ผู้ปกครอง ครู ตำรวจ ในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดและส่งบุคลากรเข้าร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ ด้านการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ปรีชา บัวกิ่ง (2558) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และ อบายมุข ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาระนอง ผลการประเมิน พบว่า ตัวชี้วัด ประเด็นการประเมินทุกประเด็น และภาพรวมของโครงการผ่านเกณฑ์การประเมินทั้งหมด คือ 1) คุณลักษณะของนักเรียน อยู่ในระดับมาก และผลของตัวชี้วัด 2 ตัวชี้วัด มีดังนี้ 1.1) ร้อยละของนักเรียน มีความรู้เรื่องยาเสพติด อยู่ในระดับมาก 1.2) ร้อยละของนักเรียนมีเจตคติที่ดีทางไกลยาเสพติด อยู่ใน ระดับ มาก 2) คุณลักษณะของโรงเรียน อยู่ในระดับ มาก และผลของตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัดมีดังนี้ 2.1) ร้อยละ ของ โรงเรียนมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อป้องกันยาเสพติด อยู่ในระดับมากที่สุด 2.2) ร้อยละของ โรงเรียนเป็น สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข อยู่ในระดับมาก 2.3) ร้อยละของโรงเรียน มีการจัดการเรียนการสอนการสร้างภูมิคุ้มกันสารเสพติด อยู่ในระดับมาก 3) ความพึงพอใจของบุคลากรที่ เกี่ยวข้อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผลของตัวชี้วัด 4 ตัวชี้วัด มีดังนี้ 3.1) ระดับความพึงพอใจของ นักเรียน มีค่าเฉลี่ย 4.28 อยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน 3.2) ความพึงพอใจของผู้ปกครอง มีค่าเฉลี่ย 4.21 อยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน 3.3) ความพึงพอใจของผู้นำชุมชน มีค่าเฉลี่ย 4.15 อยู่ในระดับ มาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน 3.4) ความพึงพอใจของครูและผู้เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ย 3.92 อยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน จากผลการประเมินตัวชี้วัดและประเด็นการประเมินดังกล่าว ทำให้ผลการประเมิน โครงการในผ่านเกณฑ์การประเมิน 9 ตัวชี้วัด ทั้งนี้เนื่องมาจาก โครงการสถานศึกษา สีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข เป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายซึ่งทุกโรงเรียนต้องปฏิบัติและ ดำเนินการขับเคลื่อน นอกจากนี้ สามารถเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษา และคุณภาพชีวิตของนักเรียนใน สถานศึกษาได้เป็นอย่างดี ข้อเสนอแนะ ควรมีเวลาเตรียมโครงการ และประสานความร่วมมือระหว่าง บุคลากรภายในโรงเรียนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติให้มีความพร้อมมาก ยิ่งขึ้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดสรรงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สนับสนุนเพิ่มมากขึ้น ควรจัด โครงการอย่างต่อเนื่องโดยปรับให้ สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และชุมชน อีกทั้งดำเนินการให้เกิดผล ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเพราะโครงการนี้มี ความสำคัญ ความคุ้มค่าและเป็นประโยชน์แก่นักเรียน ผู้ปกครอง ครู และชุมชนอย่างเห็นได้ชัด

ปฐมาวดี ศรีชนะ (2559) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน เมื่อพิจารณาในรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดลงมา ได้แก่ 1) ด้านการป้องกัน 2) ด้านการเฝ้าระวัง 3) ด้านการค้นหา 4) ด้านการบริหารจัดการ และ 5) ด้านการรักษา ตามลำดับ 2) การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ในภาพรวมของแต่ละด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน เมื่อพิจารณาในรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดลงมา ได้แก่ 1) ด้านบริบท (Context) 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 3) ด้านผลผลิต (Product) 4) ด้านกระบวนการ (Process) และ 5) ด้านผลกระทบ (Impact) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดลงมา มีดังนี้ 2.1) ด้านบริบท ในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขที่ดีและเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขและมีห้องปฏิบัติการกิจกรรมมากที่สุด รองลงมาคือ การนำข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน และเอกสารที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวางแผนดำเนินงานโครงการได้เหมาะสม และการนำนโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติดอบายมุขของกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อดำเนินโครงการได้เหมาะสมน้อยที่สุด 2.2) ด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขที่ดีและเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า บุคลากรมีความรู้ความสามารถเพียงพอจากการส่งบุคลากรออกไปศึกษาดูงานหรืออบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการในการดำเนินโครงการมากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการทุกฝ่าย เพื่อกำหนดแผนงานเป็นไปตามขั้นตอนโดยมีการศึกษานโยบาย จัดประชุม กำหนดแนวทางการดำเนินงาน และกำหนดบทบาทภาระหน้าที่ของแต่ละฝ่าย และมีการจัดหา/ จัดซื้อสื่อเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ใช้ในการดำเนินโครงการอย่างครบถ้วน เพียงพอความพร้อมใช้ และสะดวกต่อการขอใช้บริการน้อยที่สุด 2.3) ด้านกระบวนการในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขที่ดีและเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า สถานศึกษามีข้อมูลนักเรียนรายบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษามีการสุ่มตรวจปัสสาวะของ

นักเรียนกลุ่มเสียง/ กลุ่มเสฟ/ กลุ่มติด และมีการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุง น้อยที่สุด 2.4) ด้านผลผลิต ในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุขที่ดีและเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า สถานศึกษา มีข้อมูลนักเรียนรายบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษามีการสุ่มตรวจปัสสาวะของนักเรียนกลุ่มเสียง/กลุ่มเสฟ/กลุ่มติด และการประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ ชุมชนและโรงเรียน เพื่อสอดส่องดูแลและแก้ไขปัญหาสารเสพติด น้อยที่สุดและ 2.5) ด้านผลกระทบในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุขที่ดีและเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า นักเรียนมีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทางสร้างสรรค์ต่าง ๆ ตามกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ปกครอง และชุมชนมีความเชื่อถือและมีเจตคติที่ดีต่อสถานศึกษา และปัญหายาเสพติดและอบายมุขในชุมชนลดลงน้อยที่สุด

สันติ ออนสา (2559) ได้วิจัยเรื่องรายงานผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านไม้ลุงชนมิตรภาพที่ 169 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย เขต 3 สามารถสรุปผลการประเมินได้ดังนี้ 1) การประเมินด้านบริบท (Context Evaluation) ผลการประเมินพบว่า อยู่ในระดับดีมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับแรกได้แก่ วัตถุประสงค์มุ่งประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชน รวมทั้งวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ของโรงเรียนมีความชัดเจน ตามลำดับ 2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับแรกได้แก่ ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จตามเป้าประสงค์โครงการ ตามลำดับ 3) การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับแรกได้แก่ มีแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับนโยบาย และยุทธศาสตร์ และกำหนดขั้นตอนตามมาตรการการดำเนินงานชัดเจน ตามลำดับ 4) การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) ผลการประเมินพบว่าอยู่ในระดับ ดีมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามมาตรการ รายด้าน ดังนี้ 1) ด้านการป้องกัน ค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีคณะกรรมการห้องเรียนสีขาวเป็นแกนนำในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในห้องเรียน 2) ด้านการค้นหา ค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ นักเรียนได้รับการคัดกรองจำแนกเป็นกลุ่มปลอดภัย กลุ่มเสียง กลุ่มเสฟ กลุ่มติด กลุ่มค้า ภายในโรงเรียน 3) ด้านการรักษา ค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ผู้ปกครองเข้าใจและให้ความร่วมมือในการร่วมกันแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับ เจ้าหน้าที่

สำรวจ ในการเฝ้าระวัง ปรากฏการแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติดและอบายมุขภายในสถานศึกษา และ 5) ด้านการบริหารจัดการ ค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ โรงเรียนมีระบบการติดตาม และประเมินผลการป้องกัน และแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ 5) การประเมินผลโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขในภาพรวมจากการประเมินทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านผลผลิต (Product Evaluation) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ด้านบริบท (Context Evaluation) และด้านกระบวนการ (Process Evaluation) ตามลำดับ

กัญญารัตน์ นามวิเศษ (2559) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข แบบมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบ 7 ส่วน ได้แก่ นโยบายภาครัฐ กระบวนการ บริหารจัดการสถานศึกษาสีขาว หลักการทฤษฎี กรอบสถานศึกษาสีขาว ตัวชี้วัดความสำเร็จ ผู้มีส่วนร่วม และปัจจัยสู่ความสำเร็จ มีกระบวนการ 4 ชั้น คือ ชั้นวางแผน ชั้นปฏิบัติ ชั้นตรวจสอบ และชั้นสะท้อนผล ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด 2) คู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวมีองค์ประกอบ 7 ตอน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อความเหมาะสมของ คู่มืออยู่ในระดับมากที่สุด 3) ทศนคติด้านการรับรู้ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุขแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ทศนคติด้านการปฏิบัติตามการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินห้องเรียนสีขาวอยู่ในระดับมากที่สุด 4) การยอมรับคู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

คำผล สุพร (2559) ได้วิจัย เรื่องปัญหาและแนวทางการดำเนินงานป้องกันยาเสพติด ในสถานศึกษาอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและแนวทางการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามอันดับแรก คือ ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านระบบบริหารจัดการ และด้านระบบข้อมูล ตามลำดับ ส่วนผลการเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จำแนกตามตำแหน่ง โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและจำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประยงค์ แสนบุราณ (2559) ได้วิจัย เรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดสารเสพติด ด้วยพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุหลักที่ทำให้บุคคลเสพยาเสพติด มีอยู่ 3 สาเหตุ คือ สิ่งแวดล้อม ตัวผู้เสพ และตัวยาเสพติด ส่วนตัวยาเสพติดนั้นมีจำนวนมากมายถึง 146 ชนิดด้วยกัน สำหรับการนำพุทธ ธรรมมาแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น เมื่อพิจารณาสาเหตุหลักทั้ง 3 ที่ทำให้บุคคลเสพยาเสพติดแล้ว ผู้วิจัยได้นำหลักมิตรแท้มิตรเทียมและทิศหกมาแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับ ปัญหาที่ทำให้บุคคลเสพยาเสพติด

สินวล บุญย่นยาว (2559) ได้วิจัย เรื่อง การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ของสถานศึกษา อำเภอบางกระทุ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา อำเภอบางกระทุ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย และด้านการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรม ด้านยาเสพติดตามลำดับ ข้อเสนอแนะการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา อำเภอบางกระทุ่ม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ที่ควรดำเนินการสูงสุดเรียง ตามลำดับ คือมีการประสานความร่วมมือในการป้องกันยาเสพติด ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองอย่างจริงจังให้ โรงเรียนทำหนังสือขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และควรมีการกำกับ ติดตามและประเมินผลการแก้ไขและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ

ยุพิน บัวคอม และคณะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ยาเสพติดด้วยโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดด้วยโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดลำพูน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ รองลงมา คือ มาตรฐานด้านการเฝ้าระวัง และมาตรฐานด้านการป้องกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มาตรฐานด้านการรักษา

ปรีดา ตรีวัช (2560) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุขของโรงเรียนกุตขอนแก่นวิทยาคม ปีการศึกษา 2559 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) การดำเนิน โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนกุตขอนแก่นวิทยาคมปีการศึกษา 2559 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการ ดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนกุตขอนแก่นวิทยาคม

ปีการศึกษา 2559 ระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทดสอบรายคู่ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกคู่ 3) แนวทางในการพัฒนาโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคมมีดังนี้ 3.1) ครูที่ปรึกษาต้องให้ความสำคัญกับการคัดกรองนักเรียน และการช่วยเหลือนักเรียนในเบื้องต้นให้มากกว่านี้ 3.2) การส่งต่อนักเรียนระหว่างครูที่ปรึกษากับครูแนะแนวจะต้องทำให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ 3.3) ครูต้องช่วยกันแจ้งพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่พึงประสงค์ไปยังฝ่ายปกครองไม่ควรปล่อยปละละเลย 3.4) ควรเพิ่มบุคลากรดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหา ยาเสพติด 3.5) ควรจัดให้มีวิทยุสื่อสารระหว่างบุคลากรฝ่ายปกครอง 3.6) ควรปรับตู้แดงเสมารักษ์เป็นไลน์เสมารักษ์เนื่องจากนักเรียนไม่กล้าแจ้งเบาะแสและไม่รวดเร็ว 3.7) ควรพัฒนางานคลินิกเสมารักษ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3.8) การอบรมหน้าเสาธงควรมีการสอดแทรกเรื่องยาเสพติดให้บ่อยขึ้น 3.9) ควรจัดให้มีใบเขียวใบแดง (การเพิ่มและการหักคะแนนความประพฤติ 3.10) ควรให้ครอบครัวมีส่วนร่วมรับทราบปัญหามากขึ้นทั้งนี้ส่วนใหญ่่นักเรียนอยู่กับตายายซึ่งดูแลนักเรียนไม่ค่อยได้ 3.11) รณรงค์ไม่ให้ร้านค้าขายบุหรี่และสิ่งเสพติดให้กับนักเรียน 3.12) ประสานหน่วยงานภายนอกให้เข้ามาดูแลเรื่องสิ่งเสพติดในชุมชนโดยรอบ 3.13) พัฒนาสถานที่โดยรอบบริเวณโรงเรียนให้สะอาดไม่ให้มีมุมอับไม่ให้มีปากร 3.14) ครูทุกคนควรช่วยกันทำงานอาศัยเฉพาะครูปกครองจะทำให้งานล่าช้าไม่ทันเหตุการณ์ 3.15) การแจ้งเรื่องราวครูต้องแจ้งเรื่องราวไปที่ฝ่ายปกครองทันทีที่พบเห็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หากละเลยจะทำให้ปัญหาบานปลาย 3.16) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน 3.17) จัดให้มีห้องคลินิกเสมารักษ์ 3.18) ผู้บริหารต้องมีการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานด้านนี้มากขึ้น 3.19) การออกเยี่ยมบ้านต้องทำ 100 เปอร์เซ็นต์ 3.20) ให้ความรู้ผู้ปกครองในการดูแลและตักเตือนนักเรียน 3.21) ให้มีการประสานงานกันมากขึ้นภายในโรงเรียนเนื่องจากยังมีลักษณะต่างคนทำ และ 3.22) ควรมีมาตรการที่เด็ดขาดเอาจริงกับนักเรียนกลุ่มค้า

ภาสกร โขชขจิตสัมพันธ์ (2560) ได้วิจัยเรื่องการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยรังสิต อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2560 ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบท (Context Evaluation) ครูมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.21) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.29) รองลงมาคือขั้นเตรียมการ และการวางแผนการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.32) และ ความเป็นไปได้ของโครงการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.42) ตามลำดับ และอันดับสุดท้ายด้านความต้องการจำเป็นของโครงการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.46) 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ครูมีความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.24) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับ

จากมากไปหาน้อย พบว่า ความเพียงพอของทรัพยากรต่างๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.25) รองลงมาคือ ความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D.= 0.29) 3) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) ครูมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D.= 0.26) เมื่อพิจารณาราย ด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ช่วงเวลาการดำเนินงานของโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D.= 0.45) รองลงมาคือ กิจกรรมการดำเนินงานตามโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D.= 0.39) และ ขั้นตอนการติดตามประเมินและรายงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D.= 0.25) ตามลำดับ 4) ด้านผลผลิต (Product Evaluation) ครูมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D.= 0.24) เมื่อพิจารณารายประเด็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนมีสุขภาพกายที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D.= 0.51) รองลงมาคือ นักเรียนรู้จักจุดเด่นจุดด้อยและพร้อมที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D.=0.55) และนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D.= 0.61) ตามลำดับ และอันดับสุดท้ายนักเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D.= 1.19) ส่วนพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D.= 0.54) เมื่อพิจารณาราย ประเด็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินตามหลักสูตรทุกรายวิชา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.30) รองลงมาคือ นักเรียนมีสุขภาพจิตที่ดี สามารถเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D.=0.33) และ นักเรียนรู้จักจุดเด่น จุดด้อย และพร้อมที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.34) ตามลำดับ และอันดับสุดท้ายนักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.35$, S.D.= 1.77)

วัฒนชัย ปัตเมฆ (2560) ได้วิจัยเรื่อง รายงานการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของ โรงเรียนบ้านทุ่งสีเสียด ปีการศึกษา 2560 ผลการศึกษาพบว่า 1) การดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านทุ่งสีเสียด ปีการศึกษา 2560 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านทุ่งสีเสียด ปีการศึกษา 2560 ระหว่างครู นักเรียนผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางในการพัฒนาโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านทุ่งสีเสียด มีดังนี้ 3.1) ครูที่ปรึกษาต้องให้ความสำคัญกับการคัดกรองนักเรียน และการช่วยเหลือนักเรียนในเบื้องต้นให้มากกว่านี้ 3.2) การส่งต่อนักเรียนระหว่างครูที่ปรึกษากับครูแนะแนว

จะต้องทำให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ 3.3) ครูต้องช่วยกันแจ้งพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่พึงประสงค์ไปยังฝ่ายปกครองไม่ควรปล่อยปละละเลย 3.4) ควรเพิ่มบุคลากรดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด 3.5) ควรจัดให้มีวิทยุสื่อสารระหว่างบุคลากรฝ่ายปกครอง 3.6) ควรปรับตู้แดงเสมารักษ์เป็นไลน์เสมารักษ์ เนื่องจากนักเรียนไม่กล้าแจ้งเบาะแสและไม่รวดเร็ว 3.7) ควรพัฒนางานคลินิกเสมารักษ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3.8) การอบรมหน้าเสาธงควรมีการสอดแทรกเรื่องยาเสพติดให้บ่อยขึ้น 3.9) ควรจัดให้มีใบเขียวใบแดง (การเพิ่ม และการหักคะแนนความประพฤติ) 3.10) ควรให้ครอบครัวมีส่วนร่วมรับทราบปัญหามากขึ้น ทั้งนี้ส่วนใหญ่เรียนอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งดูแลนักเรียนไม่ค่อยได้ 3.11) รณรงค์ไม่ให้ร้านค้าขายบุหรี่และสิ่งเสพติดให้กับนักเรียน 3.12) ประสานหน่วยงานภายนอกให้เข้ามาดูแลเรื่องสิ่งเสพติดในชุมชนโดยรอบ 3.13) พัฒนาสถานที่โดยรอบบริเวณโรงเรียนให้สะอาดไม่ให้มีมุมอับ ไม่ให้มีปากร 3.14) ครูทุกคนควรช่วยกันทำงานอาศัยเฉพาะครูปกครองจะทำให้งานล่าช้าไม่ทันเหตุการณ์ 3.15) การแจ้งเรื่องราวครูต้องแจ้งเรื่องราวไปที่ฝ่ายปกครองทันทีที่พบเห็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หากละเลยจะทำให้ปัญหาบานปลาย 3.16) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน 3.17) จัดให้มีห้องคลินิกเสมารักษ์ 3.18) ผู้บริหารต้องมีการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานด้านนี้มากขึ้น 3.19) การออกเยี่ยมบ้านต้องทำ 100% 3.20) ให้ความรู้ผู้ปกครองในการดูแลและตักเตือนนักเรียน 3.21) ให้มีการประสานงานกันมากขึ้นภายในโรงเรียนเนื่องจากยังมีลักษณะต่างคนทำและ 3.22) ควรมีมาตรการที่ได้ชัดเจนจริงจังกับนักเรียนกลุ่มค้า

วิเชียร ชูติมาสกุล (2560) ได้วิจัยเรื่อง รายงานการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุขโรงเรียนชินอรสวิทยาลัย ผลการประเมินโครงการ 1) ผลการประเมินด้านบริบท พบว่า วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะของโครงการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล นโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายของโรงเรียนชินอรสวิทยาลัยอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า โครงการห้องเรียนสีขาว โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และโครงการพัฒนาบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับ บุคลากร งบประมาณ และระยะเวลาของการดำเนินงาน อยู่ในระดับมีความเหมาะสมหรือมีความเพียงพอมากที่สุด 3) ผลการประเมินกระบวนการในการบริหารงาน และการดำเนินงานพบว่า โครงการห้องเรียนสีขาว โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และโครงการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม มีการบริหารงาน และมีขั้นตอนการดำเนินงาน อยู่ในระดับมีการดำเนินงานมากที่สุด 4) ผลการประเมินด้านผลผลิต 4.1) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงาน พบว่า โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และโครงการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม มีผลสำเร็จของการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด 4.2) ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินงาน พบว่า

โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และโครงการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมบุคลากรมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด 4.3) ผลการประเมินนักเรียนมีภูมิคุ้มกันยาเสพติดและอบายมุข พบว่า โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และ โครงการพัฒนาบรรยากาศ และ สิ่งแวดล้อม นักเรียนมีภูมิคุ้มกันยาเสพติดและอบายมุข อยู่ในระดับมากที่สุด 4.4) ผลกระทบของโครงการ พบว่า มีผลกระทบต่อโรงเรียน ผู้บริหาร ครู และนักเรียนในด้านบวก

อำนาจ เหลื่อน้อย (2561) ได้วิจัยเรื่อง รายงานการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนอนุบาลลานสัก ปีการศึกษา 2561 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ดังนี้

1) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและ อบายมุขของ โรงเรียนอนุบาลลานสัก ปีการศึกษา 2561 ของครูผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับสูงสุด ได้แก่ ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากองค์กรและชุมชนเพียงพอ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา เป้าหมายการดำเนินงานชัดเจน อยู่ในระดับมาก และมาตรการการดำเนินงานสอดคล้องกับ เป้าหมาย อยู่ในระดับมาก ลำดับต่ำสุดได้แก่ มีจำนวนบุคลากรเหมาะสม อยู่ในระดับมาก และจากการ สัมภาษณ์ พบว่า นักเรียนมีความต้องการให้โรงเรียนมีสื่อ วัสดุอุปกรณ์สำหรับ ใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุขของ โรงเรียนอนุบาลลานสักของเราให้ มากกว่านี้ อาจจะขอรับบริจาคจากผู้ปกครองนักเรียน องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือผู้มีจิตศรัทธาช่วย บริจาค ข้อดีหรือความประทับใจในสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับ โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ของโรงเรียนอนุบาลลานสัก ชอบเรียนจาก คอมพิวเตอร์ เพราะได้ค้นคว้าหาข้อมูลเองได้และไปค้นคว้าหลังจากกลับบ้านช่วงกลางคืนได้ และจากการ สัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง นักเรียนมีความต้องการให้โรงเรียนมีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์สำหรับใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและ อบายมุขของโรงเรียนอนุบาลลานสัก ของเราให้มากกว่านี้ ครูผู้สอน ต้องให้ความสำคัญกับการคัดกรอง นักเรียนและการช่วยเหลือ นักเรียนในเบื้องต้นให้มากกว่านี้ ควรเพิ่มบุคลากรดำเนินงานป้องกัน และ แก้ปัญหาเสพติด ครูผู้สอนต้องช่วยกัน แจ้งพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่พึงประสงค์ไปให้ผู้ปกครองนักเรียน รับทราบ และควรจัดให้มีวิทยุสื่อสารระหว่างครูผู้สอน และบุคลากรในโรงเรียน 2) ผลการประเมิน ด้านกระบวนการของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ของโรงเรียนอนุบาลลานสัก ปีการศึกษา 2561 ของครูผู้สอน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์นักเรียนด้าน กระบวนการ สรุปได้ว่า กิจกรรมเกี่ยวกับโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข

ของโรงเรียนอนุบาลลานสัก หรือกิจกรรมอื่น ๆ ไม่มีข้อบกพร่อง คณะครูจัดกิจกรรมได้อย่างดีเยี่ยม นักเรียน ส่วนใหญ่มีความสุข และสนุกสนานเวลาเรียน อยากให้โรงเรียนจัดกิจกรรมของ โครงการนี้ ตลอดไป กิจกรรมที่นักเรียนชอบมากที่สุดคือ ครูแตร และจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนด้านกระบวนการ สรุปได้ว่า โรงเรียนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนอนุบาลลานสัก หรือกิจกรรมอื่น ๆ ได้ดีทุก กิจกรรม แต่อยากจะทำให้กวัดขันนักเรียนมากกว่านี้ การอบรมหน้าเสาธงควรมีการสอดแทรกเรื่องยาเสพติด ให้บ่อยขึ้น ควรให้ครอบครัวมีส่วนร่วมรับทราบปัญหามากขึ้นทั้งนี้ส่วนใหญ่ นักเรียนอยู่กับตา ยาย ซึ่งดูแล นักเรียนไม่ค่อยได้และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน 2.1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงาน โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและ อบายมุขของโรงเรียนอนุบาลลานสัก ปีการศึกษา 2561 ของครูผู้สอนนั้นได้พบว่า โดยรวมเฉลี่ย อยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับสูงสุด ได้แก่ ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการเตรียมและวางแผนการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก ลำดับต่ำสุดได้แก่ ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับมาก และด้านการดำเนินงานตามแผน อยู่ในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์ ครูผู้สอน สรุปได้ว่า ครูผู้สอนได้เสนอความคิดเห็น และ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านการเตรียมและวางแผนการดำเนินงานของโครงการไว้ว่า ควรจัดสรรงบประมาณ ในการดำเนินการบางกิจกรรมเพิ่มให้ มากกว่าที่เป็นอยู่ ต้องประสานขอความร่วมมือจากองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นให้ความช่วยเหลือด้าน งบประมาณ ส่วนด้านอื่น ๆ พบว่า โครงการมีความเหมาะสมในระดับ มาก เช่น โรงเรียนประสานงานกับ หน่วยงานในท้องถิ่น เพื่อร่วมเป็นคณะกรรมการนิเทศกำกับ ติดตาม การบริหารจัดการโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุขของโรงเรียนอนุบาลลานสัก ได้อย่างต่อเนื่อง ชุมชนมีส่วน ร่วมในการจัดกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น ด้านการ ดำเนินงานตามแผนของโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุขของโรงเรียนอนุบาล ลานสัก มีความเหมาะสมในระดับมาก เนื่องจากครูผู้สอนทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และเมื่อ ดำเนินกิจกรรมที่ตนเองรับผิดชอบแล้ว มีการรายงานผู้บริหารโรงเรียนทราบ โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ ความสำเร็จของกิจกรรมต่าง ๆ ให้ มากกว่านี้ และด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลของ โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนอนุบาลลานสัก มีความเหมาะสมใน ระดับมาก เนื่องจากนักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และโรงเรียนเป็นที่ ยอมรับของชุมชน เป็นต้น และมีข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนควรส่งเสริมให้มีโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนอนุบาลลานสักต่อไป โดยจัดให้เป็นโครงการต่อเนื่อง 2.2) ความ คิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐาน และตัวบ่งชี้โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุขโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนอนุบาลลานสัก ปีการศึกษา 2561

ของครูผู้สอน พบว่า โดยรวมเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มาตรฐานด้านการป้องกัน มาตรฐานด้านการค้นหา มาตรฐานด้านการรักษา มาตรฐานด้านการเฝ้าระวัง และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของ โรงเรียนอนุบาลลานสัก ปีการศึกษา 2561 สามารถสรุปได้ดังนี้

3.1) ผลการจัดกิจกรรมการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข พบว่า โดยรวมเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการติดสารเสพติดในสถานศึกษาและอบายมุข กิจกรรมด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการพนันในสถานศึกษา และกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาทะเลาะวิวาทในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์นักเรียนต้องการให้คณะครูพาไปทัศนศึกษานอกสถานที่นักเรียน ชอบทุกกิจกรรม 3.2) ผลการประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน ด้านผลลัพธ์ของโครงการเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้บริหารต้องมีการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานด้านนี้มากขึ้น จะทำให้คณะครูมีกำลังใจ และตั้งใจในการทำงานมากขึ้น โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนอนุบาลลานสักมีความเหมาะสมในระดับมาก เนื่องจาก ชุมชนเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของบุตรหลาน จึงมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โดยใช้ CIPP Model

การณี นิลกรณ์ และคณะ สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2563 : 53) ได้วิจัยเรื่องการประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้นิโคตินในเยาวชน โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model พบว่า 1. การประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้นิโคตินในเยาวชน โดยความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จังหวัดนครปฐม 1) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) พบว่าจังหวัดนครปฐมมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในด้านการส่งเสริมป้องกันไม่ให้เยาวชนสูบบุหรี่ตาม นโยบายของรัฐบาล ซึ่งแต่ละพื้นที่มีนโยบายในการคัดกรอง บำบัด พื้นฟูลดอันตรายจากยาเสพติด พร้อมทั้งมี การพัฒนาศักยภาพบุคลากร สนับสนุนบริการรักษา บำบัด พื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยจากสารเสพติดใน โรงพยาบาล และสนับสนุนการดำเนินงานหน่วยบริการระดับอำเภอ รวมถึงมีนโยบายในการป้องกันและ ควบคุมแหล่งแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา มีการบังคับใช้กฎหมายและระเบียบรองรับ และมีนโยบาย สนับสนุนการจัดกิจกรรมการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น/ตัวป้อน (Input Evaluation) พบว่า มีหน่วยงานกลางและหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดนครปฐมให้การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ในการทำกิจกรรมด้านการป้องกันสารเสพติดในกลุ่มเยาวชนทั้งในและนอกสถานที่อย่างเพียงพอ คณะกรรมการป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติดในพื้นที่ มีองค์ความรู้ ทักษะ และ ความสามารถคุณสมบัติ เหมาะสมและผ่านการอบรมก่อนดำเนินการในสถานที่จริง และมีการใช้งบประมาณในด้านสนับสนุนกิจกรรม สาธารณประโยชน์อย่างเหมาะสม 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) พบว่า มีการจัดให้มีวิทยากรมาให้ความรู้ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติด และอบายมุขอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แกนนำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันเฝ้าระวังและดูแลเยาวชนกลุ่มเสี่ยงให้ห่างไกลยาเสพติด พร้อมทั้งมีหน่วยงานระดับจังหวัดให้การสนับสนุนเงินทุนในกิจกรรมสาธารณประโยชน์และกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวังและป้องกันสารเสพติด 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) พบว่า มี ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเมืองนครปฐม ที่ดำเนินการทั้งการเฝ้าระวัง การจับกุม มีเครือข่ายโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข พร้อมทั้งมีผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกันเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการเฝ้าระวังสารเสพติด การปลูกจิตสำนึกด้านการเฝ้าระวังสารเสพติดระดับครัวเรือนในชุมชน และสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชน

สมาพร ลีภัยรัตน์ (2563: 169) วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่นปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2563) ได้ทำวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model พบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินด้านบริบท ของการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติด และอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D.= 0.53) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาผลการประเมินในแต่ละเรื่อง พบว่า เรื่องที่มีความเหมาะสมสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุดได้แก่ เรื่อง การนำนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด อบรมของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการดำเนินโครงการ ส่วนเรื่องที่มีความเหมาะสมต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เรื่องระบบข้อมูลสารสนเทศ ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการ 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น ของการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D.= 0.49) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาผลการประเมินในแต่ละเรื่อง พบว่า เรื่องที่มีความเหมาะสมสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เรื่องครูมีความพร้อมในการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข ส่วนเรื่องที่มีความเหมาะสมต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เรื่องความเพียงพอของงบประมาณ

ในการดำเนินโครงการ 3) ผลการประเมินด้านกระบวนการมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, $S.D. = 0.43$) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาผลการประเมินในแต่ละเรื่อง พบว่า เรื่องที่มีความเหมาะสมสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ เรื่อง มีการวางแผนดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ ส่วนเรื่องที่มีความเหมาะสมต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เรื่อง มีการนำข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้องมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาในการดำเนินโครงการ 4) ผลการประเมินผลผลิต โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี 4.1) ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินกิจกรรมของโครงการ พบว่า ผลการดำเนินงานยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ โครงการห้องเรียนสีขาว โครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ โครงการขยายผลสู่ สถานศึกษาเครือข่าย มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, $S.D. = .49$) และผ่านเกณฑ์ การประเมินทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาผลการประเมินในแต่ละเรื่อง พบว่า เรื่องที่มีความเหมาะสมสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ เรื่อง โครงการห้องเรียนสีขาว ส่วนเรื่องที่มีความเหมาะสมต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เรื่อง การดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์มาตรการการรักษา 4.2) ผลประเมินพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดและอบายมุข พบว่า มีผลการประเมิน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.51$, $S.D. = .46$) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาผลการประเมินในแต่ละเรื่อง พบว่า เรื่องที่มีพฤติกรรมป้องกันสูงสุด และอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การตัดสินใจที่จะปฏิเสธ ถ้าเพื่อนชักชวนให้ลองยาเสพติดหรืออบายมุข ส่วนเรื่องที่มีความเหมาะสม ต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เรื่อง การร่วมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่อสังคม 4.3) ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, $S.D. = .52$) และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาผลการประเมินในแต่ละเรื่อง พบว่า เรื่องที่มีความพึงพอใจสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และตัดสินใจระงับกิจกรรมตามที่นัด และสนใจได้ ส่วนเรื่องที่มีความพึงพอใจต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เรื่องการได้รับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโครงการ

2.8.2 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

Rosali (2000) ได้วิจัยเรื่อง การป้องกันยาเสพติดที่มีคุณภาพในโรงเรียนตามโครงการโรงเรียนปลอดยาเสพติด โดยศึกษาจากปัจจัยเสี่ยง คือ สภาพชีวิตของเด็กที่ไม่เอื้ออำนวยให้เด็กมีความประพฤติที่ ถูกสุขอนามัยและปัจจัยค้ำกัน คือ สภาพของเด็กที่เอื้ออำนวยให้เด็กมีความประพฤติที่ถูกสุขอนามัย จากการศึกษาดังกล่าวจึงได้ให้แนวทางในการแก้ปัญหา ดังนี้ 1) การทำให้เด็กมีความตั้งใจ และมีทักษะชีวิตที่ถูกสุขลักษณะและสร้างสภาพแวดล้อมที่จะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าว โดยการลดปัจจัยเสี่ยงและเพิ่มปัจจัยค้ำกันในตัวเด็กและสภาพแวดล้อมของตัวเด็ก 2) แนวทางเริ่มแรกของวิธีป้องกัน

การติดยาเสพติด โดยอาศัยโรงเรียนเป็นหลัก เน้นที่ตัวบุคคล โดยวิธีชูให้กลัวยาเสพติด การให้ความรู้โดยการให้ข้อมูล จัดบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เคยติดยาเสพติดและ 3) เน้นการดำเนินการแบบครบวงจร คือ ใช้แนวทางให้เห็นตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมการให้โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และนักเรียน เข้ามามีบทบาท หลักสูตรเน้นเรื่อง ทักษะและองค์ประกอบอื่น ๆ หลาย ๆ อย่าง การมีส่วนร่วมของนักเรียน การให้ความช่วยเหลือนักเรียน การมีส่วนร่วมของครอบครัวและกิจกรรมเชิงบวก

Lacy (2002) ได้ศึกษาความแตกต่างในวิธีการคิดระหว่างการวิเคราะห์ผู้ที่ถูกควบคุมตัวเนื่องจากปัญหาเสพติดและการวิเคราะห์ผู้ที่ถูกควบคุมตัวเนื่องจากปัญหาอื่น ผลการศึกษาโดยสรุปพบว่า ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดใช้รูปแบบการคิดแก้ปัญหาทางอาชญากรรมมากกว่าผู้ถูกคุมขังที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

Palozzi (2002) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสถานศึกษาท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน รัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบที่ใช้ในการจัดการศึกษาต่อการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนควรขยายออกไปเป็นรูปแบบชุมชนเมือง เพื่อป้องกันยาเสพติดด้วย การจัดการศึกษาในสถานศึกษาท้องถิ่นในการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน ควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย สถานศึกษาไม่ควรยึดติดกับนโยบายมากนัก ชุมชน ควรคำนึงถึง คือ ความรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นและอยู่ในความเป็นไปได้ การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนควรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

Gottfredson and Wilson (2003) ได้ศึกษาช่วงอายุที่เหมาะสมในการกิจกรรมสำหรับการ ป้องกันยาเสพติดโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school - based prevention program) คือ เด็กนักเรียนที่มีอายุ ระหว่าง 11-14 ปี ในขณะที่ยังไม่มียานศึกษาที่กล่าวถึงช่วงอายุที่เหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน นอกสถานศึกษา ซึ่งน่าจะต้องมีการศึกษาและประเมินผลต่อไปว่าอายุที่แตกต่างกันมีผลหรือไม่ต่อการทำกิจกรรมของเยาวชน และการออกแบบกิจกรรมให้กับกลุ่มเยาวชนในและนอกสถานศึกษา ควรมีการกำหนด อายุในการเข้าร่วมกิจกรรมที่แตกต่างกัน

Nguyen (2008) ได้ศึกษาเรื่องการ ใช้สารเสพติดในคนหนุ่มสาวในประเทศเวียดนาม อิทธิพลจากครอบครัว เพื่อน และสังคม ผลการศึกษาพบว่ามีปัจจัยเสี่ยงหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดในคนวัยหนุ่มสาวในเวียดนาม ปัจจัยเหล่านี้มาจากลักษณะบุคคล เช่น ระดับการศึกษา อิทธิพลจากคนรอบข้าง เช่น มีเพื่อนหรือเพื่อนร่วมงานใช้สารเสพติดจากสังคมหรือสภาพแวดล้อมในสังคมจากความเครียด สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ยาเสพติดน้อยได้แก่ ลักษณะบุคคลและสภาพแวดล้อมในสังคม สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงในการนำไปสู่การใช้สารเสพติดคือปัจจัยด้านเพื่อนและความเครียด ซึ่งตรงกันข้ามกับสมมติฐานของงานวิจัย งานวิจัยครั้งนี้ให้ข้อมูลสำคัญเรื่องความสัมพันธ์

ระหว่างปัจจัยด้านบุคคล ครอบครัว คนรอบข้าง และด้านสังคมต่อการใช้สารเสพติดในกลุ่มคนวัยหนุ่มสาวในประเทศเวียดนามนำไปสู่การพัฒนาแผนการป้องกันการใช้สารเสพติดที่มีประสิทธิผลมากขึ้น

Rohrbach et al (2010) ศึกษาการประเมินผลการปฏิบัติตามโครงการที่มีต่อการใช้ยาเสพติด โดยทำการศึกษาหนึ่งปี โดยเก็บข้อมูลในโรงเรียนมัธยม 65 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง 2,538 คน ภายใต้ Project Towards No Drug Abuse (TMD) สอนบทเรียน 12 ครั้ง ในชั้นเรียน ใช้เวลา 45 นาที โดยการใช้เทคนิคการสอนแบบโต้ตอบการเรียนการสอนให้กับนักเรียนมีกิจกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพของแรงจูงใจองค์ความรู้ เกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด ทักษะในการสื่อสาร ทักษะในการเผชิญปัญหาการเพิ่มประสิทธิภาพ การตัดสินใจและเทคนิคการไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ประเมินวัดพฤติกรรมการใช้สารเสพติดใน 30 วัน โดยการตอบแบบสอบถาม และผู้ที่ขาดการติดตามใช้การติดต่อและสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ 15 นาที ผลการศึกษา พบว่า โปรแกรมมีผลต่อการลดการใช้ยาเสพติด และผลต่อการใช้ยาเสพติดอย่างหนัก

สรุปผลที่ได้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและ อายามุขทั้งในและต่างประเทศ พบว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงนั้นมีสาเหตุมาจากครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครองที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างไม่เหมาะสม ขาดการเอาใจใส่ดูแล ให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรหลานไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นผู้รายงาน และคณะครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะทำความเข้าใจและดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับเด็กนักเรียนกลุ่มดังกล่าวด้วยวิธีการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาแก่ นักเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะช่วยในการพัฒนานักเรียนให้สามารถปรับตัว พัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสม สามารถเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพของตน ด้วยเหตุนี้ ผู้รายงานจึงสนใจที่ประเมินการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอายามุข โดยใช้วงจรคุณภาพ โรงเรียนชุมชนบ้านแว้งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST Model ตามแนวคิดของรัตนะ บัวสนธิ์ (2556: 10) มาเรียนนิลพันธุ์ (2553: 31) และประภัสสร วงษ์ดีและคณะ (2554: 84) ว่ามีการบริหารและการดำเนินงานเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำผลที่ได้จากการประเมินมาพัฒนาโครงการนี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.9 กรอบแนวคิดสำคัญของการประเมินโครงการ

จากการศึกษา การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอายามุข โรงเรียนชุมชนบ้านแว้งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ครั้งนี้ ผู้ประเมินได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และจากการสังเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอายามุข โรงเรียนชุมชนบ้านแว้งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ซึ่งผู้

ประเมินได้ใช้แนวคิดของนักการศึกษา เพื่อที่จะกำหนดเป็นกรอบแนวคิดสำคัญของการประเมินโครงการ ดังนี้

2.9.1 จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโครงการและการประเมินโครงการของ เยาวตี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551: 78), เซาว์ อินโย (2553: 12), รัตนะ บัวสนธ์ (2554: 18), สมคิด พรหมจ้อย (2552: 28) และของนักการศึกษาท่านอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นองค์ความรู้ ในการอธิบายถึงความสำคัญของโครงการและการประเมินโครงการ

2.9.2 จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข ของกระทรวงศึกษาธิการ (2556: 1) เพื่อใช้เป็นองค์ความรู้ ในการอธิบายถึงความสำคัญนโยบาย แนวทางมาตรการและกิจกรรมในการป้องกันและแก้ปัญหา ยาเสพติด

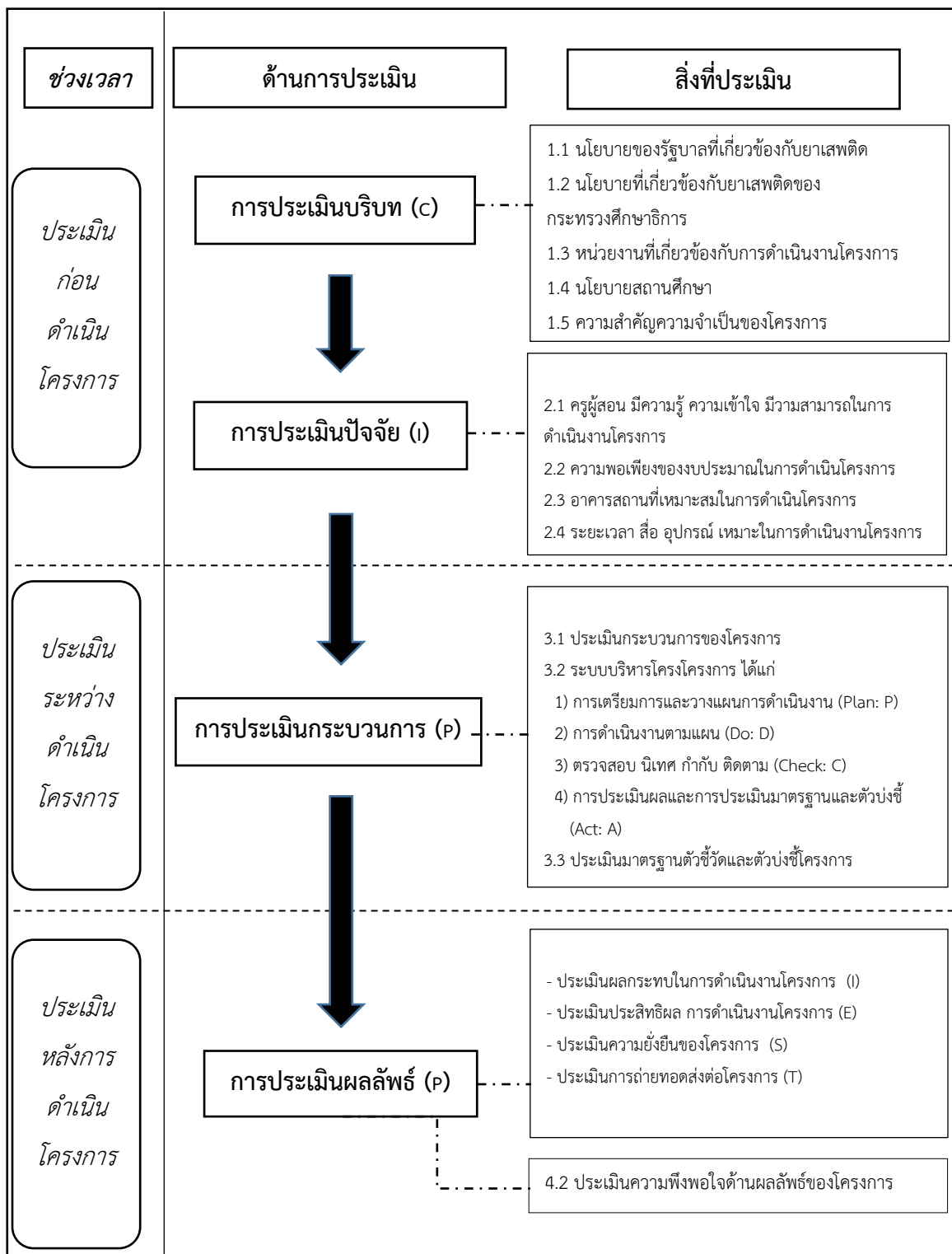
2.9.3 จากแนวคิดเรื่องความพึงพอใจ ของ เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง (2555: 274), ฐิติวรรณ วัฒนรังสี (2556: 45), ปณณวัชร พ็ชราวลัย (2558: 8), ศิริลักษณ์ ดีสอน (2559: 12), อำนาจ เหลื่อน้อย (2561: 70), สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2554: 158), ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2553: 3), ภณิดา ชัยปัญญา (2556: 11), โยธิน แสงวงดี (2551: 9), Ruth and Murali (2001,p: 1) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือสำหรับวัดความพึงพอใจ

2.9.4 จากการศึกษาแนวคิดเรื่องวงจรคุณภาพ ของ เดมมิ่ง (Deming, 2004,p: 17, อ้างถึงใน สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, 2552: 21), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545ข: 17), ธรรมนูญภัณฑ์ เขจรนันท์ และคณะ (2546: 77), สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2547: 180) เพื่อใช้เป็นแนวคิดในการบริหารงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแว้งใหญ่

2.9.5 จากแนวคิดเรื่อง รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPPIEST Model ของ ประภัสสร วงษ์ดีและคณะ(2554: 84), รัตนะ บัวสนธ์ (2556: 10), มาเรียม นิลพันธุ์ (2553: 31), Daniel L. Stufflebeam (1971,p: 35) เพื่อใช้เป็นแนวคิดในการกำหนดรูปแบบการประเมินและสร้างเครื่องมือในการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขในครั้งนี้ (CIPPIEST Model)

2.9.6 จากการศึกษา บริบทของ โรงเรียนชุมชนบ้านแว้งใหญ่ เพื่อใช้ในการกำหนดแผนงาน โครงการแนวทางในการพัฒนา โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแว้งใหญ่ อย่างเหมาะสม สมดุล เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียนและชุมชน

เพื่อให้เห็นภาพความเชื่อมโยงที่ชัดเจน สำหรับการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชุมชนบ้านแว้งใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ครั้งนี้ ผู้ประเมินได้กำหนดกรอบแนวคิดสำคัญของการประเมินโครงการ ดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 กรอบแนวคิดสำคัญของการประเมินโครงการ